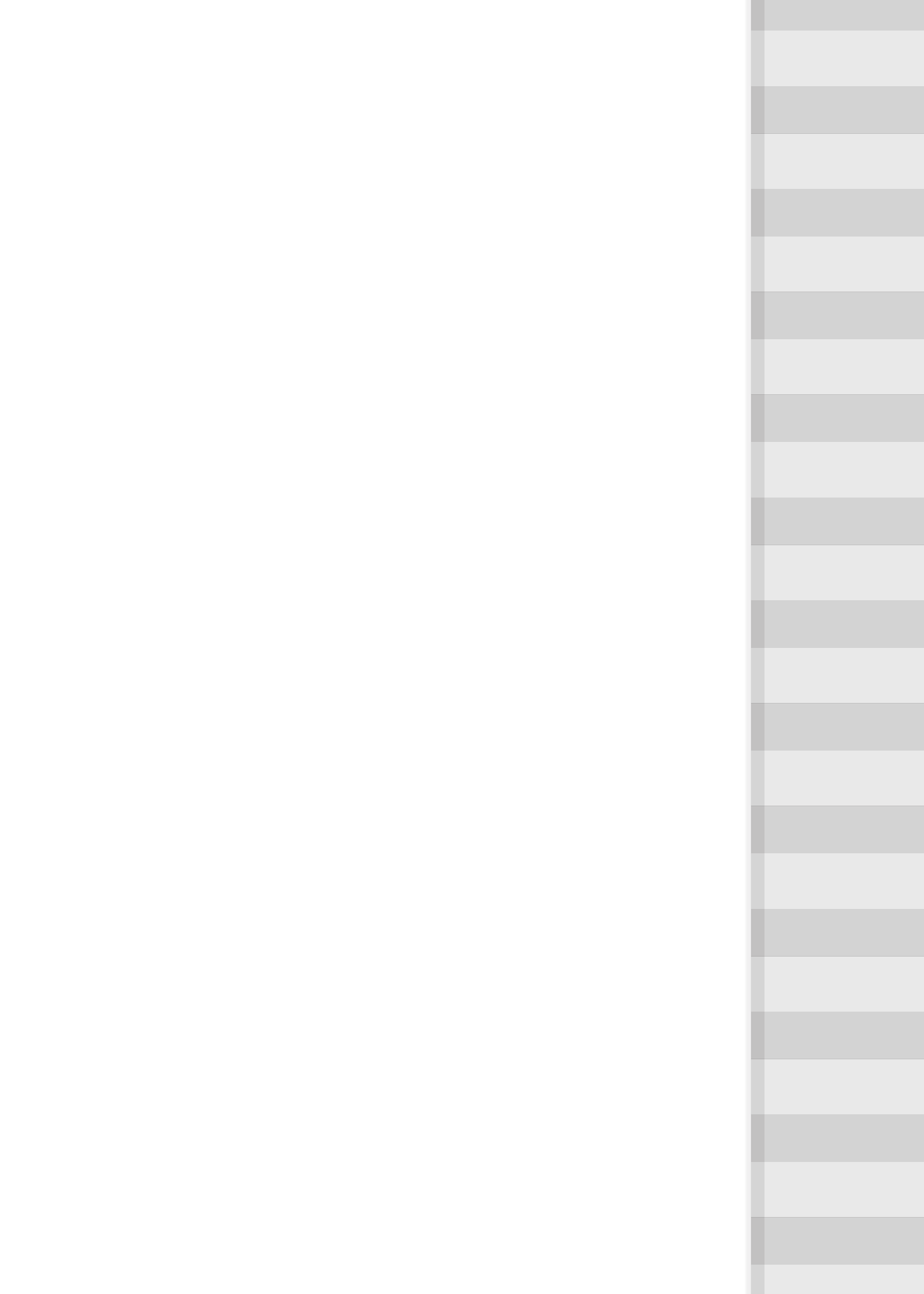

Szkoła
za pasem

Marta Jelonek
Katarzyna Wójcik-Bożętka

PROGRAM WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

Szkoła
za pasem

AKTUALIZACJA 2015

Recenzent:

prof. zw. dr hab. Bożena Muchacka

Redakcja:

Marzena Kwietniewska-Talarczyk

Projekt okładki:

Joanna Babula

Opracowanie typograficzne:

Mateusz Nizianty

© Copyright by Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2013
© Copyright by Marta Jelonek i Katarzyna Wójcik-Bożętka

ISBN 978-83-63590-09-3

Wydawnictwo Edukacyjne Sp. z o.o.

31-326 Kraków, ul. Wielkotyrnowska 35
tel. 12 626-08-18, 12 638-00-50
e-mail: handel@we.pl, marketing@we.pl
www.we.pl

Druk i oprawa: Drukarnia Skleniarz, Kraków

Spis treści

7	1. Wstęp
8	2. Cele edukacji przedszkolnej
9	3. Koncepcja i cele programu
11	4. Struktura programu i treści wychowawczo-dydaktyczne
74	5. Warunki realizacji programu
78	6. Charakterystyka rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym
82	7. Metody pracy aktywizujące dzieci w wieku przedszkolnym
83	<i>Twórcze metody aktywności ruchowej i tańca</i>
85	<i>Metody aktywności teatralnej</i>
87	<i>Twórcza aktywność plastyczna</i>
87	<i>Inne metody</i>
89	8. Diagnoza umiejętności, wiedzy i postaw dziecka w wieku przedszkolnym
92	9. Współpraca nauczyciela wychowania przedszkolnego z domem rodzinnym dziecka – wskazówki do realizacji
98	Bibliografia
100	Aneks – Diagnoza umiejętności, wiedzy i postaw dziecka w ostatnim roku edukacji przedszkolnej
I	Załącznik nr 1 – Diagnoza umiejętności, wiedzy i postaw dziecka w ostatnim roku edukacji przedszkolnej. Tabela diagnozy indywidualnej dziecka
	I – Arkusz diagnozy indywidualnej
	II – Informacje dodatkowe o dziecku, uzyskane na podstawie obserwacji nauczyciela oraz wywiadu z rodzicami/opiekunami dziecka
VII	Załącznik nr 2 – Diagnoza umiejętności, wiedzy i postaw dziecka w ostatnim roku edukacji przedszkolnej. Tabela diagnozy zbiorowej grupy przedszkolnej
XV	Załącznik nr 3 – Arkusz obserwacji dziecka trzyletniego
XIX	Załącznik nr 4 – Przykładowa ankieta ewaluująca relacje rodzice–przedszkole

1. Wstęp

*Dzisiejsze nieśmiałe dziecko to to, z którego wczoraj się śmialiśmy.
Dzisiejsze okrutne dziecko to to, które wczoraj biliśmy.
Dzisiejsze dziecko, które oszukuje, to to, w które wczoraj nie wierzyliśmy.
Dzisiejsze zbuntowane dziecko to to, nad którym się wczoraj znęcaliśmy.
Dzisiejsze zakochane dziecko to to, które wczoraj pieściliśmy.
Dzisiejsze roztropne dziecko to to, któremu wczoraj dodawaliśmy otuchy.
Dzisiejsze serdeczne dziecko to to, któremu wczoraj okazywaliśmy miłość.
Dzisiejsze mądre dziecko to to, które wczoraj wychowaliśmy.
Dzisiejsze wyrozumiałe dziecko to to, któremu wczoraj przebaczyliśmy.
Dzisiejszy człowiek, który żyje miłością i pięknem, to dziecko, które wczoraj żyło radością.*

Ronald Russell

Dobry start dziecka w świat dorosłości zaczyna się od uczestnictwa w zajęciach przedszkolnych. A co za tym idzie – od osoby kreatywnego, śmiałego i empatycznego nauczyciela. Przedszkole, jako placówka pełniąca między innymi funkcję opiekuńczą i wychowawczą, musi stać się drugim domem dziecka, a w wielu aspektach powinno ten dom przewyższać ciepłem, otwartością i akceptacją swoich mieszkańców. Pierwsze kontakty z dorosłymi decydują o rozwoju wychowanka i jego dalszych losach. Ogromna część możliwości intelektualnych człowieka kształtuje się w jego najmłodszych latach, a predyspozycje wrodzone rozwijają się szczególnie intensywnie właśnie w wieku przedszkolnym. Także zdolności do uczenia się zależą od miejsca, gdzie dziecko czyni swoje pierwsze intelektualne kroki. Deficyty rozwojowe, trudności w późniejszej szkolnej nauce są analizowane i kompensowane także przez oddziaływania przedszkolne. To, jak dziecko funkcjonuje społecznie i emocjonalnie, zależy od pierwszej kompetentnej opieki otrzymywanej w przedszkolu.

Rola dorosłych w prawidłowym, harmonijnym rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym jest szczególnie doniosła ze względu na przykład, jaki dają oni swoją osobą – poprzez stosunek do dziecka i do innych ludzi, formy zachowań i metody wychowawcze. Czynniki te znacząco wpływają na kształtujące się w tym czasie podstawy osobowości dziecka. Dlatego jest niezwykle ważne, by zarówno wychowawcy, jak i rodzice dostrzegali dynamikę rozwoju dziecka między trzecim a piątym rokiem życia i liczyli się z nią. Od tego, w jaki sposób środowisko dziecka – dom rodzinny czy przedszkole – organizuje i kieruje zabawami dziecka, aktywnością twórczą, kontaktami społecznymi, uczeniem się, pracą, zależy cały późniejszy szkolny sukces wychowanka.

Autorki tego programu są nauczycielkami z wieloletnim doświadczeniem pedagogicznym w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym. Program *Szkoła za pasem* odzwierciedla ich własne, ukształtowane z biegiem lat spojrzenie na edukację przedszkolną, jej ogromną wartość w realizacji potrzeb wychowanków oraz niebagatelną rolę rodziców – partnerów przedszkola. Zasadniczą rolą programu jest pomoc placówkom przedszkolnym i pracującym w nich nauczycielom w rozwijaniu umiejętności i wiedzy przedszkolaków na odpowiednim dla nich, jak najlepszym poziomie. Zawartymi w nim wskazówkami pragniemy także zainspirować nauczycieli do poszukiwania drogi do powierzonych im opiece i wychowaniu dzieci.

2. Cele edukacji przedszkolnej

*Cel jest wielki, kiedy mu się poświęcasz.
Lecz cel staje się niski, kiedy robisz sobie z niego tytuł do chwały.*

Antoine de Saint-Exupéry

Cel – według Kazimierza Denka¹ – to sensowne, świadomie zamierzone stany rzeczy lub zdarzenia, do których dąży się poprzez organizację działania. Zamierzonymi stanami lub zdarzeniami są efekty, osiągnięcia, rezultaty, skutki działania dydaktyczno-wychowawczego nauczycieli i uczniów oraz szkoły, mierzone w kategoriach subiektywnych, organizacyjno-technicznych i wynikowych. Podstawa programowa określa dziesięć celów wychowania przedszkolnego, realizowanych w każdym z obszarów edukacji:

- 1) Wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień oraz kształtowanie czynności intelektualnych potrzebnych im w codziennych sytuacjach i w dalszej edukacji;
- 2) Budowanie systemu wartości, w tym wychowywanie dzieci tak, żeby lepiej orientowały się w tym, co jest dobre, a co złe;
- 3) Kształtowanie u dzieci odporności emocjonalnej koniecznej do racjonalnego radzenia sobie w nowych i trudnych sytuacjach, w tym także do łagodnego znoszenia stresów i porażek;
- 4) Rozwijanie u dzieci umiejętności społecznych, które są niezbędne dla poprawnych relacji z dziećmi i dorosłymi;
- 5) Stwarzanie warunków sprzyjających wspólnej i zgodnej zabawie oraz nauce dzieci o zróżnicowanych możliwościach fizycznych i intelektualnych;
- 6) Troska o zdrowie dzieci oraz ich sprawność fizyczną; zachęcanie do uczestnictwa w zabawach i grach sportowych;
- 7) Budowanie dziecięcej wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym oraz rozwijanie umiejętności prezentowania swoich przemyśleń w sposób zrozumiały dla innych;
- 8) Wprowadzenie dzieci w świat wartości estetycznych i rozwijanie umiejętności wypowiadania się poprzez muzykę, małe formy teatralne oraz sztuki plastyczne;
- 9) Kształtowanie u dzieci poczucia przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz postawy patriotycznej;
- 10) Zapewnienie dzieciom lepszych szans edukacyjnych poprzez wspieranie ich ciekawości, aktywności i samodzielności, a także kształtowanie tych wiadomości i umiejętności, które są ważne w edukacji szkolnej.

Cele te dotyczą poszczególnych sfer rozwoju i życia dziecka, ich realizacja pozwoli na sprawne funkcjonowanie w środowisku rówieśniczym, świecie dorosłych, a po opuszczeniu przedszkola na skuteczne dostosowanie się do warunków szkolnych. Biorąc pod uwagę istotę edukacji przedszkolnej, autorki programu uznały, iż jej głównym celem jest **świadome i planowe wspomaganie wszechstronnego rozwoju dziecka i wspieranie go w dążeniu do osiągnięcia dojrzałości szkolnej**.

Powinnością nauczyciela jest takie planowanie działań i organizowanie środowiska edukacyjnego, by powierzone mu dzieci miały okazję aktywnie uczestniczyć w poznawaniu świata, doświadczać, samodzielnie dochodzić do wiedzy, budować system wartości, rozwijać zainteresowania.

¹ Kazimierz Denek, *Wartości i cele edukacji szkolnej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań-Toruń 1994.

3. Koncepcja i cele programu

*Pozwólcie dziecku wyruszać w podróż odkrywcze
– czasem trudne – ale pozwalające znaleźć taki pokarm,
jaki będzie dla niego pożywny.*
Celestyn Freinet

Podstawa Programowa Wychowania Przedszkolnego jako akt prawny kierunkuje działania edukacyjne, precyzuje cele i zadania kształcenia. Wskazuje, jakie postawy powinno promować przedszkole, uściśla umiejętności i wiadomości, w jakie ma być wyposażone dziecko pod koniec edukacji przedszkolnej. Zgodnie z jej założeniami, jednym z celów edukacji przedszkolnej, a zarazem jednym z nadrzędnych zadań nauczyciela, jest wspomaganie rozwoju wychowanka. Współczesne wychowanie przedszkolne traktuje dziecko jako podmiot swoich oddziaływań. Istotne jest więc dostrzeganie rozwojowych i indywidualnych potrzeb dziecka oraz dobieranie właściwych sposobów dla ich zaspokajania w swoistych warunkach placówki przedszkolnej. Proces wspomagania rozwoju wychowanka to zamierzone działania nauczyciela stymulujące poszczególne sfery rozwoju oraz kształtujące kompetencje psychospołeczne niezbędne do rozwiązywania codziennych problemów.

Poziom wiedzy i umiejętności, a także prezentowane postawy zależą zarówno od cech wewnętrznych, jak i od środowiska, w jakim wychowywało się dziecko, zanim trafiło do przedszkola. **Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że dzieci rozpoczynają edukację przedszkolną w różnym wieku. Niejedno dziecko po raz pierwszy przekracza progi przedszkola w wieku pięciu lat, inne swoją ścieżkę edukacyjną rozpoczęło kilka lat wcześniej.** Zadaniem nauczyciela jest prowadzenie działań w takim kierunku, aby każde z powierzonych mu dzieci odniosło sukces w osiągnięciu jak najwyższego z dostępnych sobie poziomu kompetencji, niezbędnych do podjęcia nauki na kolejnym etapie edukacji.

Dążąc do jak najskuteczniejszego przygotowania przedszkolaka do roli ucznia, proponujemy wykorzystanie założeń koncepcji rozwoju człowieka Lwa S. Wygotskiego. Zgodnie z nimi, nauka to wyposażenie dziecka w umiejętności poznawcze pozwalające na samodzielne zdobywanie przez nie wiedzy. **Rolą nauczyciela jest naturalne wspieranie wychowanka, wyzwolenie w nim chęci podejmowania nowych wyzwań, a także umiejętne dostosowanie działań edukacyjnych do strefy rozwojowej dziecka.** Według teorii Wygotskiego² zadania, które dziecko potrafi rozwiązać bez problemu i nienastręczające mu trudności, stanowią źródło ćwiczeń utrwalających nabyte uprzednio umiejętności. Takie kompetencje określane są jako strefa aktualnego rozwoju. Zadania, których dziecko za pierwszym razem nie jest w stanie wykonać samodzielnie, są źródłem inspiracji, chęci pokonania przeszkód. **Nauczyciel wskazuje dziecku drogę do zdobycia nowych umiejętności i doświadczeń, bacząc, by stawiane zadania nie były zbyt proste ani zbyt trudne do wykonania.** Niezmiernie istotne jest skupienie się na tym, co dziecko może zrobić jutro, a nie na tym, co bez problemu potrafi wykonać aktualnie. Poziom możliwego rozwoju dziecka określany jest mianem strefy najbliższego rozwoju – to, czego dziecko nie potrafi dzisiaj wykonać samodzielnie, może zrealizować we współpracy z nauczycielem. Zdaniem Wygotskiego, kluczowym elementem w nauce i rozwoju oraz najlepszym sposobem poznania świata jest dla dziecka zabawa. Podczas niej najczęściej rozwiązuje ono zadania znajdujące się w jego strefie najbliższego rozwoju, do tej pory dla niego nieosiągalne.

Celem niniejszego programu jest wskazanie nauczycielom edukacji przedszkolnej sposobów przygotowania dzieci do podjęcia nauki szkolnej zgodnie z ich indywidualnymi możliwościami oraz strategii wspomagania i wspierania dziecka w podnoszeniu własnych umiejętności i osiąganiu coraz lepszych rezultatów w poszczególnych obszarach rozwojowych.

² Lew Wygotski, *Wybrane prace psychologiczne*, PWN, Warszawa 1971.

Program powstał z myślą o wszystkich dzieciach objętych wychowaniem przedszkolnym. Ukierunkowany jest na zindywidualizowany tryb nauczania, zgodny z możliwościami dziecka, swoistym rytmem i tempem rozwoju oraz zdobytym uprzednio bagażem doświadczeń.

Układ treści nie uwzględnia podziału na grupy wiekowe dzieci. O czasie ich realizacji decydują indywidualne potrzeby rozwojowe i aktywność wychowanka, nie zaś osiągnięty wiek. Taka konstrukcja programu nie ogranicza możliwości dziecka ani nie stawia jednakowych kryteriów wobec wszystkich dzieci. **Przyjmując jako punkt wyjścia poziom rozwoju dziecka, a nie jego kalendarzowy wiek, nauczyciel, mając na uwadze wyniki obserwacji i diagnozy, może dobierać treści i zadania z nich wynikające stosownie do aktualnych możliwości wychowanka, w taki sposób, by poziom ich trudności przewyższał nieco posiadane umiejętności i wiedzę, nie wywołując nudy, a zarazem nie stawiając barier niemożliwych do pokonania.** Przewidywane rezultaty oddziaływań edukacyjnych sformułowane są jako umiejętności, postawy i wiadomości dziecka, a ich uszeregowanie uwzględnia zasadę stopniowania trudności. Pozwala to nauczycielowi stworzyć w ich obrębie indywidualne dla każdego wychowanka poziomy umiejętności oraz dobrać stosowne do nich sposoby osiągania celów.

Program zawiera także treści rozszerzające, których realizacja wykracza poza podstawowe kompetencje dziecka kończącego edukację przedszkolną. Są one przewidziane do realizacji z dziećmi wykazującymi szczególne zainteresowania lub uzdolnionymi w danym kręgu zagadnień.

4. Struktura programu i treści wychowawczo-dydaktyczne

*...małe dziecko uczy się według własnego programu,
dziecko w wieku szkolnym według programu nauczyciela,
a przedszkolak może się uczyć w miarę tego,
jak program nauczyciela staje się jego własnym programem.*

Lew S. Wygotski

Program edukacji przedszkolnej *Szkoła za pasem* przeznaczony jest do pracy wychowawczo-dydaktycznej z dziećmi w przedszkolu, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych formach wychowania przedszkolnego realizujących Podstawę Programową Wychowania Przedszkolnego określoną w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 czerwca 2014 r., poz. 803, załącznik nr 1).

Treści nauczania prezentowane w programie są zgodne z Podstawą Programową. Proces wspomagania rozwoju, wychowania i kształcenia dziecka objętego wychowaniem przedszkolnym, zawarty w Podstawie Programowej w piętnastu obszarach, w tym programie ujęty jest w wyodrębnionych przez autorki **jedenastu kręgach zagadnień edukacyjnych** mających bezpośrednie odniesienie do tego dokumentu.

- I. Przedszkolak w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych**
- II. Przedszkolak komunikuje się z otoczeniem**
- III. Przedszkolak rozwija intelekt i umiejętności matematyczne**
- IV. Przedszkolak dba o zdrowie i rozwój fizyczny**
- V. Przedszkolak dba o bezpieczeństwo własne i innych**
- VI. Przedszkolak odbiorcą i twórcą sztuki**
- VII. Przedszkolak w świecie techniki**
- VIII. Przedszkolak i środowisko przyrodnicze**
- IX. Przedszkolak wkrótce uczniem**
- X. Przedszkolak patriotą**
- XI. Przedszkolak nabywa umiejętności językowe**

I. Przedszkolak w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 1. – Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) obdarza uwagę dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują; grzecznie zwraca się do innych w domu, w przedszkolu, na ulicy;
- 2) przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (stara się współdziałać w zabawach i w sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych;
- 3) w miarę samodzielnie radzi sobie w sytuacjach życiowych i próbuje przewidywać skutki swoich zachowań;
- 4) wie, że nie należy chwalić się bogactwem ani dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach, a także, że nie należy wyszydzać lub szykanować innych;

5) umie się przedstawić: podaje swoje imię, nazwisko i adres zamieszkania; wie, komu można podawać takie informacje.

- *Obszar 2. – Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywania ładu i porządku.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) umie poprawnie się umyć i wytrzeć oraz umyć zęby;
- 2) zachowuje się właściwie przy stole podczas posiłków, nakrywa do stołu i sprząta po sobie;
- 3) samodzielnie korzysta z toalety;
- 4) samodzielnie ubiera się i rozbiera, dba o rzeczy osobiste i nie naraża ich na zgubienie lub kradzież;
- 5) utrzymuje porządek w swoim otoczeniu.

- *Obszar 15. pkt 1. – Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) wymienia imiona i nazwiska osób bliskich, wie, gdzie pracują, czym się zajmują.

II. Przedszkolak komunikuje się z otoczeniem

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 3. – Wspomaganie rozwoju mowy dzieci.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) zwraca się bezpośrednio do rozmówcy, stara się mówić poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym;
- 2) mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji;
- 3) uważnie słucha, pyta o niezrozumiałe fakty i formułuje dłuższe wypowiedzi o ważnych sprawach;
- 4) w zrozumiały sposób mówi o swoich potrzebach i decyzjach.

III. Przedszkolak rozwija intelekt i umiejętności matematyczne

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 4. – Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) przewiduje w miarę swoich możliwości, jakie będą skutki czynności manipulacyjnych na przedmiotach (wnioskowanie o wprowadzanych i obserwowanych zmianach);
- 2) grupuje obiekty w sensowny sposób (klasyfikuje) i formułuje uogólnienia typu: to do tego pasuje, te obiekty są podobne, a te są inne;
- 3) stara się łączyć przyczynę ze skutkiem i próbuje przewidywać, co się może zdarzyć.

- *Obszar 13. – Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) liczy obiekty i rozróżnia błędne liczenie od poprawnego;
- 2) wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych;
- 3) ustala równoliczność dwóch zbiorów, a także posługuje się liczebnikami porządkowymi;
- 4) rozróżnia stronę lewą i prawą, określa kierunki i ustala położenie obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów;
- 5) wie, na czym polega pomiar długości, i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopa za stopą;
- 6) zna stałe następstwo dni i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesięcy w roku.

IV. Przedszkolak dba o zdrowie i rozwój fizyczny

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 5. – Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) dba o swoje zdrowie; zaczyna się orientować w zasadach zdrowego żywienia;
- 2) dostrzega związek pomiędzy chorobą a leczeniem, poddaje się leczeniu, np. wie, że przyjmowanie lekarstw i zastrzyki są konieczne;
- 3) jest sprawne fizycznie lub jest sprawne w miarę swoich możliwości, jeżeli jest dzieckiem mniej sprawnym ruchowo;
- 4) uczestniczy w zajęciach ruchowych, w zabawach i grach w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, w sali gimnastycznej.

V. Przedszkolak dba o bezpieczeństwo własne i innych

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 6. – Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) wie, jak trzeba się zachować w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić;
- 2) orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu z środków transportu;
- 3) zna zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt i unika ich;
- 4) wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw i stosować środków chemicznych (np. środków czystości);
- 5) próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizować sobie wolny czas w przedszkolu i w domu; ma rozeznanie, gdzie można się bezpiecznie bawić, a gdzie nie.

VI. Przedszkolak odbiorcą i twórcą sztuki

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 7. – Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) wie, jak należy się zachować na uroczystościach, np. na koncercie, festynie, przedstawieniu, w teatrze, w kinie;
- 2) odgrywa role w zabawach parateatralnych, posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem; umie posługiwać się rekwizytami (np. maską).

- *Obszar 8. – Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym śpiewie, tańcach i muzykowaniu;
- 2) dostrzega zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięku utworu muzycznego, wyraża je, płasząc lub tańcząc;
- 3) tworzy muzykę, korzystając z instrumentów perkusyjnych (oraz innych przedmiotów), a także improwizuje ją ruchem;
- 4) słucha w skupieniu muzyki, w tym także muzyki poważnej.

- *Obszar 9. – Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) przejawia, w miarę swoich możliwości, zainteresowanie wybranymi zabytkami i dziełami sztuki oraz tradycjami i obrzędami ludowymi ze swojego regionu;
- 2) umie się wypowiadać w różnych technikach plastycznych i przy użyciu elementarnych środków wyrazu (takich jak kształt i barwa) w postaci prostych kompozycji i form konstrukcyjnych;
- 3) wykazuje zainteresowanie malarstwem, rzeźbą i architekturą (także architekturą zieleni i architekturą wnętrza).

VII. Przedszkolak w świecie techniki

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 10. – Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) wznosi konstrukcje z klocków i tworzy kompozycje z różnorodnych materiałów (np. przyrodniczych), ma poczucie sprawstwa („potrafię to zrobić”) i odczuwa radość z wykonanej pracy;
- 2) używa właściwie prostych narzędzi podczas majsterkowania;
- 3) interesuje się urządzeniami technicznymi (np. używanymi w gospodarstwie domowym), próbuje rozumieć, jak one działają, i zachowuje ostrożność przy korzystaniu z nich.

VIII. Przedszkolak i środowisko przyrodnicze

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 11. – Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i unikaniu zagrożeń.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) rozpoznaje i nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku; podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody, np. nie stoi pod drzewem w czasie burzy, nie zdejmuje czapki w mroźną pogodę;
- 2) wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, np. że będzie padał deszcz, śnieg, wiał wiatr; stosuje się do podawanych informacji w miarę swoich możliwości.

- *Obszar 12. – Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) wymienia rośliny i zwierzęta żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych, np. na polu, na łące, w lesie;
- 2) wie, jakie warunki są potrzebne do rozwoju zwierząt (przestrzeń życiowa, bezpieczeństwo, pokarm) i wzrostu roślin (światło, temperatura, wilgotność);
- 3) potrafi wymienić zmiany zachodzące w życiu roślin i zwierząt w kolejnych porach roku; wie, w jaki sposób człowiek może je chronić i pomóc im, np. pomóc przetrwać zimę.

IX. Przedszkolak wkrótce uczniem

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 14. – Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru, rozumie polecenia typu: narysuj kółko w lewym górnym rogu kartki, narysuj szlaczek, zaczynając od lewej strony kartki;

- 2) potrafi uważnie patrzeć (organizuje pole spostrzeżeniowe), aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach;
- 3) dysponuje sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo-ruchową potrzebną do rysowania, wycinania i nauki pisania;
- 4) interesuje się czytaniem i pisaniem; jest gotowe do nauki czytania i pisania;
- 5) słucha np. opowiadań i baśni, rozmawia o nich; interesuje się książkami;
- 6) układa krótkie zdania, dzieli zdania na wyrazy, dzieli wyrazy na sylaby; wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej;
- 7) rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu.

X. Przedszkolak patriotą

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 15. – Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) zna nazwę miejscowości, w której mieszka, zna ważniejsze instytucje i orientuje się w rolach społecznych pełnionych przez ważne osoby, np. policjanta, strażaka
- 2) wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a stolicą Polski jest Warszawa
- 3) nazywa godło i flagę państwową, zna polski hymn i wie, że Polska należy do Unii Europejskiej
- 4) wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa.

- *Obszar 17. – Przygotowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym dzieci należących do mniejszości narodowej i etnicznej oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, o których mowa w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) wie, do jakiej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej należy
- 2) zna godło swojej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej.

XI. Przedszkolak nabywa zdolności językowe

Odniesienie do Podstawy Programowej:

- *Obszar 16. – Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) uczestniczy w zabawach np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych
- 2) rozumie bardzo proste polecenia i reaguje na nie
- 3) powtarza rymowanki, proste wierszyki i śpiewa piosenki w grupie
- 4) rozumie sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy wspierane są np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami.

- *Obszar 17. – Przygotowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym dzieci należących do mniejszości narodowej i etnicznej oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, o których mowa w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym.*

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) uczestniczy w zabawach np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych prowadzonych w j. mniejszości narodowej lub etnicznej lub j. regionalnym

- 2) rozumie bardzo proste polecenia wydawane w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub j. regionalnym
- 3) powtarza rymowanki, proste wierszyki i śpiewa piosenki w grupie w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub j. regionalnym
- 4) rozumie sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych w języku mniejszości narodowych lub etnicznych lub w j. regionalnym

Każdy krąg zagadnień edukacyjnych opracowany jest w formie tabelarycznej i zawiera:

- » Cele ogólne
- » Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych
- » Propozycje sposobów osiągnięcia celów
- » Treści rozszerzające, czyli działania podejmowane z dziećmi i przez dzieci o szczególnych zainteresowaniach i uzdolnieniach.

Treści wychowawczo-dydaktyczne

I krąg zagadnień edukacyjnych

Przedszkolak w społeczności dziecięcej i w świecie dorosłych

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 1. Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) obdarza uwagę dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują; grzecznie zwraca się do innych w domu, w przedszkolu, na ulicy

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności kulturalnego porozumiewania się z otoczeniem	• Słucha wypowiedzi innych • Odpowiada na zadane pytania • Informuje o swoich potrzebach, emocjach • Koncentruje się na rozmówcy • Uważnie słucha i właściwie reaguje na komunikaty rozmówcy • Formułuje pytania dotyczące tematu rozmowy • Podczas rozmowy stosuje zwroty grzecznościowe • Oczekuje na swoją kolej w dyskursie; nie przerywa rozmowy • Zna i stosuje zwroty służące podtrzymaniu konwersacji • Podczas rozmowy przyjmuje właściwą postawę ciała • W sposób kulturalny formułuje prośby i oczekiwania wobec innych	• Stwarzanie warunków do zabaw dowolnych rozwijających umiejętności komunikacyjne • Zachęcanie do rozmów okolicznościowych, podtrzymywanie spontanicznych wypowiedzi dzieci • Prezentowanie w różnych formach (teatryki, słuchowiska, żywe słowo) utworów literackich zawierających przykłady mowy dialogowej • Podawanie wzorów prawidłowego komunikowania się w sytuacjach codziennych na przykładzie rówieśników oraz opiekunów • Konsekwentne przypominanie o stosowaniu zwrotów grzecznościowych oraz przyjmowaniu właściwej postawy ciała podczas rozmów	• Prowadzenie rozmów z do- stosowaniem się do ogólnie przyjętych norm • Nabywanie umiejętności właściwej interpretacji wybra- nych komunikatów pozawer- balnych

	• Właściwie odbiera intencje interlokutora		
2) przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (stara się współdziałać w zabawach i w sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych			
Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągania celów	Treści rozszerzające
Kształtowanie umiejętności dostosowywania się do zasad ustalonych w grupie rówieśniczej i świecie dorosłych Nabywanie umiejętności współpracy z rówieśnikami	• Bawi się zgodnie • Reaguje na sygnały umowne • Podejmuje próby zabaw z rówieśnikami • Przestrzega zawartych umów • Używa zwrotów grzecznościowych • Posługuje się umiarkowanym głosem • Uczestniczy w zabawach organizowanych z całą grupą; stosuje się do reguł w nich obowiązujących • Przyjmuje role powierzone w zabawach • Zachowuje się stosownie do okoliczności i miejsca, w jakim się znajduje • Szanuje cudzą własność, wytwory działalności rówieśników • Wywiązuje się z powierzonych funkcji społecznych i zadań • Współpracuje z rówieśnikami podczas zadań i prac zespołowych • Czuje się gospodarzem na terenie sali i przedszkola • Uczestniczy w dekorowaniu sali i kącików zainteresowań, pomaga podczas organizowania uroczystości przedszkolnych • Pomaga młodszym podczas czynności samoobsługowych i higienicznych oraz zabaw	• Umieszczenie w stałym, dostępnym wzrokiem dla dzieci miejscu w sali kąciku grupy, odwoływanie się do niego w stosownych okolicznościach • Wskazywanie wzorców pozytywnych zachowań rówieśników oraz bohaterów literackich • Zachęcanie do zachowania porządku w sali i konsekwentne jego kontrolowanie • Częste stosowanie form pracy zespołowej • Organizowanie dyżurów przedszkolnych, powierzanie funkcji dyżurnych, dokonywanie oceny • Stwarzanie warunków do pomagania młodszym kolegom w czynnościach codziennych • Aranżowanie i wzbogacanie kącików do zabaw z fabułą • Organizowanie wycieczek do miejsc użyteczności publicznej i placówek kulturalnych • Inspirowanie i umożliwienie podjęcia działań w zakresie dekoracji sali na różne okazje	• Współuczestniczenie w tworzeniu kodeksu obowiązującego w grupie rówieśniczej • Samorządne niesienie pomocy młodszym i potrzebującym • Podejmowanie z własnej inicjatywy prac użytecznych na rzecz innych • Nabywanie umiejętności samooceny

3) w miarę samodzielnie radzi sobie w sytuacjach życiowych i próbuje przewidywać skutki swoich zachowań

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności samodzielnego radzenia sobie w różnorodnych okolicznościach	- Samodzielnie decyduje o wyborze zabawy lub zabawek - Odczuwa radość z zadań wykonywanych samodzielnie - Ma poczucie sprawstwa - W razie potrzeby zwraca się o pomoc do odpowiednich osób - Werbaliżuje swoje potrzeby i odczucia w różnych sytuacjach - Sygnalizuje opiekunom dolegliwości - Dobrze orientuje się w pomieszczeniach przedszkola - Stara się samodzielnie rozwiązywać drobne konflikty rówieśnicze - Przekazuje rodzicom informacje od nauczyciela - Potrafi odmówić wykonania polecenia, które zagraża jego bezpieczeństwu i zdrowiu - Rozumie i nazywa ewentualne skutki zachowań lub podjętych decyzji	- Wskazywanie dzieciom sposobów osiągnięcia kompromisu w sytuacjach konfliktowych - Zlecanie dzieciom drobnych prac użytecznych - Wykorzystywanie inicjatyw dzieci w zakresie działań podejmowanych na rzecz innych, wspieranie ich w działaniach - Wykorzystywanie dzieci jako pośredników w przekazywaniu wybranych informacji rodzicom - Zachęcanie do okazywania uczuć w sytuacjach codziennych, scenkach dramatycznych, pantomimicznych, zabawach parateatralnych - Stawianie przed możliwością dokonania wyboru, określanie lub prowokowanie do samodzielnego określenia konsekwencji wynikających z podjętej decyzji	- Przyjmowanie roli rozjemcy w drobnych konfliktach rówieśniczych - Samodzielne określanie skutków zachowań i wyborów własnych oraz innych

4) wie, że nie należy się chwalić bogactwem ani dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach, a także, że nie należy wyszydząć lub szykanować innych

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Kształtowanie skromności i postaw tolerancji	Zwraca się po imieniu do kolegów z przedszkola	Inicjowanie zabaw integrujący grupę przedszkolną	Dostrzeganie ewentualnych przypadków wyszydzania

wobec rówieśników wy- chowujących się w innych warunkach bytowych Wdrażanie do szacunku wobec innych	• Jest wrażliwe na uczucia kolegów • Z szacunkiem odnosi się do innych • Odróżnia postawy właściwe od nie- właściwych i dokonuje oceny zachowań własnych, rówieśników i na przykładach bohaterów literackich, wie, że wyśmie- wanie i wyszydzanie kogoś jest dla niego przykre • Zna swoje prawa i respektuje prawa innych • Ma poczucie własnej wartości, rozu- mie, że wszyscy koledzy są równie ważni jak ono	• Aranżowanie zabaw promujących postawy szacunku, troski, zrozumienia, akceptacji, opiekuńczości wobec innych • Wykorzystywanie wzorce postaw akceptacji zawierających w sobie utworów literackich i szacunku dla innych bez względu na status materialny, dzielenia się z innymi itp. (bajki, baśnie, opowiadania) • Zachęcanie do udziału w scenkach dra- mowych kształtujących empatię • Wzmacnianie właściwych zachowań wobec rówieśników w codziennych sytuacjach • Organizowanie i zachęcanie do udziału w akcjach charytatywnych	i szycanowania kolegów z naj- bliższego otoczenia i stosowna reakcja (stawianie w obronie)
--	--	---	---

5) umie się przedstawić: podaje swoje imię, nazwisko i adres zamieszkania; wie, komu można podawać takie informacje

oraz odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 15. **Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne**

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) wymienienia imiona i nazwiska osób bliskich, wie, gdzie pracują, czym się zajmują

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności udzielania informacji o sobie i swoich bliskich	• Przedstawia się imieniem i nazwiskiem • Przyjmuje właściwą postawę ciała pod- czas przedstawiania się dorosłym • Opisuje swój wygląd fizyczny • Podaje imiona i nazwiska swoich ro- dzciców, rodzeństwa i bliskich, z którymi mieszka lub pod opieką których pozo- staje	• Aranżowanie zabaw utrwalających imiona i nazwiska dzieci oraz sposób kulturalnego przedstawiania się • Stwarzanie okazji do podawania swo- ich danych – zabawy tematyczne typu „W przychodni lekarskiej”, „Na poczcie”, rozmowy telefoniczne (np. zamawianie usługi do domu)	• Opisywanie drogi z domu do przedszkola i odwrotnie z podaniem mijanych charak- terystycznych miejsc • Określanie zainteresowań, ulubionych form spędzania czasu własnych i członków rodziny

	• Opisuje wygląd i wymienia charakterystyczne cechy swoich bliskich • Zna i potrafi podać nazwę miejscowości, w której mieszka, nazwę ulicy oraz numer domu i mieszkania • Wie, w jakich okolicznościach i komu można lub należy podać swoje dane i adres • Jest nieufne wobec nieznanomych • Wypowiada się na temat zawodów wykonywanych przez rodziców • Opowiada opiekunom o ważnych wydarzeniach w rodzinie	• Podczas spacerów po okolicy podawać nazw ulic znajdujących się na trasie, rozmowy z dziećmi na temat ich miejsca zamieszkania • Organizowanie spotkań na tematy dotyczące bezpieczeństwa z przedstawicielami służb prewencyjnych policji, straży miejskiej • Zachęcanie do rozmów z bliskimi na tematy dotyczące ich pracy zawodowej, codziennych obowiązków, hobby • Organizowanie spotkań z rodzicami i bliskimi dzieci reprezentującymi ciekawe zawody • Inspirowanie zabaw plastycznych wymagających przedstawienia członków rodziny (np. portrety, drzewo genealogiczne)	
--	--	---	--

Obszar 2. Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywania ładu i porządku

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) umie poprawnie się umyć i wytrzeć oraz umyć zęby
- 2) samodzielnie korzystać z toalety

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Kształtowanie nawyku dbałości o higienę ciała i jamy ustnej	• Zgłasza opiekunom potrzebę skorzystania z toalety • Myje ręce z zachowaniem kolejności etapów • Kontroluje czystość rąk oraz czystość twarzy w lustrze • Jest samodzielne w czynnościach samo-	• Niewyręczanie dzieci w czynnościach higienicznych • Pokaz mycia rąk oraz zębów • Zapewnienie w przedszkolu warunków do przechowywania przyborów toaletowych • Systematyczna kontrola i korekta nie-	• Propagowanie wśród rówieśników higienicznego trybu życia

	obsługowych w toalecie - Wykonuje zabiegi higieniczne w zależności od potrzeb oraz po każdorazowym skorzystaniu z toalety - Podczas mycia dba o utrzymanie w czystości łazienki oraz odzieży - Rozumie konieczność dbania o higienę jamy ustnej - Samodzielnie myje zęby	właściwych nawyków higienicznych - Angażowanie dzieci do utrzymania porządku w łazience przedszkolnej - Organizowanie spotkań profilaktycznych z przedstawicielami służby zdrowia (higienistka, stomatolog) - Organizowanie teatrzyków, częste wykorzystywanie literatury związanej z tematem higieny	
--	--	--	--

3) zachowuje się właściwie przy stole podczas posiłków, nakrywa do stołu i sprząta po sobie

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Proponowane sposoby osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Wyrabianie nawyków kulturalnego zachowania się podczas posiłków	- Samodzielnie spożywa posiłki - Stosuje zwroty grzecznościowe - Podczas jedzenia utrzymuje właściwą postawę ciała - Spożywa posiłki w ciszy - Prawidłowo posługuje się sztućcami - Wykorzystuje serwetkę - Odnosi nakrycia po jedzeniu - Podczas pełnienia dyżurów samodzielnie nakrywa do posiłków - Porządkuje swoje miejsce po skończonym posiłku - Dbą o estetyczny wygląd i porządek wokół siebie oraz czystość odzieży w trakcie jedzenia	Proponowane sposoby osiągnięcia celów - Wskazywanie wzorów zachowań właściwych, korygowanie zachowań niepoprawnych - Korekta postawy ciała podczas jedzenia - Stworzenie dzieciom warunków do nakrywania do stołu oraz porządkowania jadalni po posiłkach - Wprowadzenie stałych dyżurów w jadalni - Wzbogacanie i urozmaicanie kącika gospodarczego, zachęcanie do zabaw tematycznych typu „Przyjęcie dla lalek” - Umożliwienie dzieciom samodzielnie nakładania sobie surówek, przygotowania kanapki itp.	Samodzielne przygotowywanie prostych posiłków z półproduktów

- 4) samodzielnie ubiera się i rozbiera, dba o osobiste rzeczy, nie naraża ich na zgubienie lub kradzież
5) utrzymuje porządek w swoim otoczeniu

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Wdrażanie do poszanowania przedmiotów osobistych	- Wskazuje i nazywa części ciała i ubrania - Podaje próby samodzielnego wkładania i zdejmowania wybranych części garderoby	- Stworzenie dzieciom warunków do samodzielnego ubierania się i rozbierania - Niewyręczanie dzieci w czynnościach samoobsługowych	Niesienie pomocy podczas ubierania się młodszym lub jej potrzebującym
Kształtowanie umiejętności samoobsługowych w zakresie ubierania i rozbierania się	- Układa i zawieszka odzież oraz odkłada obuwie na przeznaczonych do tego miejscach - Ubiera się i rozbiera bez pomocy opiekuna przed i po powrocie ze spaceru - Uczestniczy we wspólnym porządkowaniu sali po zabawie - Odnosi zabawki po skończonej zabawie na wyznaczone miejsca - Nie porzuca części ubrania oraz zabawek - Porządkuje stanowisko pracy i miejsce zabawy po jej zakończeniu - Przechowuje przedmioty osobiste w miejscach do tego przeznaczonych - Utrzymuje ład w półce indywidualnej - Kontroluje swój wygląd i ubiór, zgłasza opiekunom przypadki uszkodzeń odzieży - Zapina guziki, suwak, sprzączki i in., poprawnie zakłada obuwie - Sznuruje sznurowadła i podejmuje próby wiązania ich na kokardkę - Przynosi opiekunowi znalezione przez siebie przedmioty	- Motywowanie do podejmowania prac porządkowych - Wspólnie z dziećmi systematyczne kontrolowanie porządku w kąciakach zabaw oraz półkach indywidualnych - Wypożyczenie kąciaków manipulacyjnych w pomoce służące doskonaleniu umiejętności sznurowania, wiązania, zapinania na różne sposoby - Aranżowanie zabaw tematycznych typu „Lalki idą na spacer” - Systematyczne korygowanie estetyki ubioru	
Kształtowanie nawyku dbania o porządek w najbliższym otoczeniu			

II krąg zagadnień edukacyjnych

Przedszkolak komunikuje się z otoczeniem

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 3. **Wspomaganie rozwoju mowy dzieci**

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) zwraca się bezpośrednio do rozmówcy, stara się mówić poprawnie pod względem artykularyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągania celów	Treści rozszerzające
Wdrażanie do bezpośredniej komunikacji z dorosłym i rówieśnikami Niwelowanie agramatyzmów, rozwijanie słownika czynnego i biernego poprzez wdrażanie do wypowiedziania się całym zdaniem Poszerzanie słownictwa poprzez wzory bogatej wymowy	- Buduje proste zdania - Opisuje treść obrazka, który ogląda - Nabywa w toku zabaw lingwistycznych wzorce poprawnej wymowy - Wykonuje ćwiczenia ortofoniczne, artykularyjne, oddechowe, rozwijając aparat mowy - Rozwija pamięć odtwórczą, recytując wierszyki i rymowanki - Jest śmiały w kontaktach interpersonalnych - Utrzymuje kontakt wzrokowy z rozmówcą/słuchaczem - Wie, że może się zwrócić o pomoc do osoby dorosłej i kolegi - Stosuje ogólnie przyjęte standardy zwrotów grzecznościowych - Doskonali swoje wypowiedzi poprzez odpowiedni dobór słów - Potrafi łączyć ruch i oddech z recytowanym tekstem	- Umożliwienie dzieciom w trakcie gier i zabaw swobodnego wypowiedziania się - Organizowanie różnego rodzaju ćwiczeń wzbogacających słownik dziecięcy - Wzbogacanie zajęć poprzez systematyczne ćwiczenia syntezy i analizy słuchowej oraz poprawnej artykulacji - Organizowanie zabaw utrwalających używanie w zdaniu odpowiedniej formy czasownika - Zapamiętywanie znaczeń przymiotników poprzez zabawy wielozmysłowe - Obserwowanie rozwoju mowy wychowanków, analiza braku kompetencji językowej i profilaktyka logopedyczna	Formułowanie dłuższych wypowiedzi z zastosowaniem norm gramatycznych

2) mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Kształtowanie umiejętności prowadzenia dialogu Rozwijanie umiejętności budowania dłuższej wypowiedzi na zadany temat	- Wykonuje ćwiczenia melorecytacyjne - Prawidłowo oddycha podczas wypowiedzi - Poprawnie konstruuje zdania opisowe - Formuluje zdania, używając zdrobnień, zgrubień - Wypowiada się swobodnie w kontaktach z dorosłymi - Respektuje prawa rówieśników do wypowiedzi - Używa szeptu podczas zabaw kierowanych - Wie, że nie należy krzyczeć, stara się powściągnąć emocje podczas mówienia - Prawidłowo używa form czasowników i rzeczowników podczas wypowiedzi - Używa spójników, tworząc dłuższą wypowiedź - Intonuje swoje wypowiedzi, kończąc frazę pytaniem, zdumieniem, zaskoczeniem, przestraszeniem, radością	- Prowadzenie ćwiczeń oddechowych zapobiegających „zacinaniu” się i stosowaniu pauz w wypowiedzi - Ukazywanie poprzez zabawy językowe plusów wypowiedzi powolnych i starannych - Dostarczanie poprzez metody aktywne wzorców właściwego doboru tembru głosu i tempa wypowiedzi - Zabawy z użyciem mowy dialogowej - Zabawy recytacyjne z użyciem wierszyków, rymowanek, zagadek itp.	Budowanie wypowiedzi z użyciem mowy zdaniowej o bogatej konstrukcji słownej

3) uważnie słucha, pyta o niezrozumiałe fakty i formuluje dłuższe wypowiedzi o ważnych sprawach

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Kształtowanie nawyku słuchania wypowiedzi innych i oczekiwanie na swoją kolej	- Potrafi wyciszyć aktywność podczas słuchania słowa czytanego - Skupia uwagę na słuchanym opowiadaniu, baśni - Udziała odpowiedzi dotyczących słuchu	- Wdrażanie do krótkich, ale systematycznych momentów skupienia na tekście recytowanym, czytanim, pogadance - Aranżowanie sytuacji sprzyjających formułowaniu pytań i ocenianiu sytuacji	Formułowanie swobodnych wypowiedzi w oparciu o własne przeżycia i ważne wydarzenia

Rozwijanie śmiałości do wypowiedzi publicznych i wyrażania swojego zdania	chanego utworu literackiego • Potrafi zapytać o jego treść • Wypowiada się na temat przebiegu słyszanej historii • Słucha wypowiedzi innych, wyraża swoją opinię na temat słuchanych kwestii • Zadaje pytania dotyczące słuchanego utworu literackiego • Jest krytyczne w stosunku do słyszanych informacji • Poszukuje odpowiedzi na nurtujące je pytania	acji, zachowań, postaw bohaterów • Dostarczanie poprzez teksty literackie materiału do aktywnego, krytyczno-analitycznego słuchania • W toku zabaw i zajęć organizowanych i swobodnych zachęcanie do wyrażania swoich opinii i przekonań	
--	--	--	--

4) w zrozumiałym sposób mówi o swoich potrzebach i decyzjach

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Kształtowanie umiejętności werbalnego wyrażania swoich potrzeb Nabywanie odwagi w obronie swojego zdania Asertywne porozumiewanie się z rówieśnikami	• Odpowiada na zadane pytania • Potrafi w sposób werbalny wyrazić swoje emocje • Nazywa swoje potrzeby • Swobodnie rozmawia z rówieśnikami na bliskie mu tematy • Szanuje prawo rówieśników do odmiennego zdania w kwestii np. zabawy • Rozumie następstwa podejmowanych przez siebie decyzji	• Dostarczanie w toku zabaw wzorów jasnego komunikowania swoich odczuć • Zabawy sytuacyjne zachęcające do otwartego słownego wyrażania swoich potrzeb • Prowadzenia gier i zabaw uczących argumentowania • Ukazywanie wychowankom konsekwencji podejmowanych decyzji • Udział w inscenizacjach teatralnych ukazujących emocjonalne aspekty zachowań bohaterów	• Asertywne porozumiewanie się z rówieśnikami

III krąg zagadnień edukacyjnych

Przed szkolak rozwija intelekt i umiejętności matematyczne

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 4. **Wspieranie dzieci w rozwoju czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia**

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) przewiduje, w miarę swoich możliwości, jakie będą skutki czynności manipulacyjnych na przedmiotach (wnioskowanie o wprowadzanych i obserwowanych zmianach)

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Kształtowanie umiejętności przewidywania skutków działań na przedmiotach	- Wykorzystuje do zabawy różne zabawki - Manipuluje klockami, układając konstrukcje według swojego pomysłu - Nazywa zaistniałe zmiany - Uczestniczy w zabawach grupowych proponowanych przez nauczyciela - Organizuje sobie zabawy indywidualne - Bezpiecznie posługuje się nożyczkami, nazywa czynność, którą nimi wykonuje, wie, że jest ona nieodwracalna - Eksperymentuje z łączeniem barw, wodą i materiałami przyrodniczymi	- Organizowanie zabaw różnego typu, umożliwiających posługiwanie się materiałami plastycznymi i klockami o rozmaitym formacie i teksturze - Obserwowanie zmian, gdy wprowadzony jest jeden czynnik i kilka czynników - Eksperymentowanie ze stanami skupienia wody - Zabawy z piaskiem, ziemią - Przesiewanie, przelewanie, sadzenie - Tworzenie opinii na temat zaistniałej sytuacji badawczej - Tworzenie okazji do wysnuwania wniosków w oparciu o własne działania	Nabywanie świadomości nieodwracalności i odwracalności pewnych działań

2) grupuje obiekty w sensowny sposób (klasyfikuje) i formułuje uogólnienia typu: to do tego pasuje, te obiekty są podobne, a te są inne

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Wskazywanie cech wspólnych i różniących zbiorów elementów	Łączy w pary identyczne przedmioty lub przedmioty na obrazkach	Zabawy i gry ukazujące zasady grupowania	Rozpoznawanie i nazywanie kształtów figur geometrycznych

	• Łączy w pary przedmioty codziennego użytku (łyżka i widelec) • Łączy w pary obrazki i grupy obrazków z określeniem ich nazwy (np. pies i buda lub psy, koty, ptaki, słodczyce) • Segreguje przedmioty ze względu na posiadane cechy i definiuje je • Wnioskuję, dlaczego przedmioty zostały połączone we wskazany sposób • Dostrzega zależność od koloru, kształtu, materiału wykonania • Potrafi połączyć elementy według wskazanego jednego kryterium • Potrafi połączyć elementy według kilku kryteriów • Rozumie i stosuje kryteria z użytym określeniem „nie” (np. wszystkie klocki, ale nie zielone, lub nie drewniane) • Dostrzega w zbiorze element do niego niepasujący • Nazywa zgrupowane przedmioty, używając przymiotników określających grubość, wielkość, długość, fakturę i kolor oraz przeznaczenie	• Wyszukiwanie cech łączących obrazki • Ćwiczenia spostrzegania wzrokowego • Rozwijanie koordynacji wzrokowo-ruchowej • Stwarzanie sytuacji sprzyjających definiowaniu, co nie pasuje • Łączenie w pary takich samych przedmiotów • Wskazywanie elementu różniącego się od pozostałych • Wdrażanie do zastosowania opartych już czynności segregowania i definiowania • Stosowanie umiejętności klasyfikowania w czynnościach codziennej zabawy i pracy	
--	---	--	--

3) stara się łączyć przyczynę ze skutkiem i próbuje przewidywać, co się może zdarzyć

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Określanie chronologii wydarzeń	• Zadaje pytanie, dlaczego coś się dzieje • Oglądając obrazki, próbuje tłumaczyć zaistniałą sytuację • Łączy obrazki w pary i sekwencje obraz-	• Dostarczanie okazji do postrzegania przyczyn i skutków w codziennej zabawie • Słuchanie przykładów z literatury	• Kształtowanie umiejętności wypowiadania domysłów nieopartych doświadczeniami

Określanie pozytywnych i negatywnych aspektów następstw	zujące zdarzenie • Obserwuje czynności życia codziennego (np. w kuchni), próbuje je opisywać i nazywać • Wie, że przed jednymi czynnościami muszę nastąpić inne (np. mycie rąk przed jedzeniem), a po innych także trzeba coś wykonać (np. po zabawie należy odłożyć zabawki na półeczkę) • Stara się zrozumieć, że pewne czynności powodują skutki nieodwracalne, np. rozbicie czegoś szklanego, złamanie kredki • Podejmuje zabawy z plasteliną, gumą; wnioskuję o jej odkształcaniu i powrocie do stanu początkowego • Dostrzega zależność między słowami wypowiedzianymi w złości, gniewie a stanem uczuć drugiej osoby • Układa historyjki obrazkowe, ustalając kolejność zdarzeń • Potrafi wskazać w nich przyczynę i skutek • Kończy ciągi zdaniowe „I nagle...” – próbuje wskazać, co jeszcze może się wydarzyć • Odróżnia fantazje od rzeczywistości	dziecięcej (opowiadań, baśni) pozwalające na określenie następstwa zdarzeń • Tworzenie historyjek obrazkowych, uzupełnianie sekwencji obrazków • Zabawy plastyczne kreatywne – rysowanie ilustrujące brakujące wydarzenia • Ocenianie zachowania bohaterów, określanie skali zachowań (nierozsądne, niebezpieczne, raniące uczucia oraz pomysłowe, przenikliwe, bohaterskie, koleżeńskie itd.) • Utrwalenie w toku zabaw przymiotników oceniających postępowanie i właściwe ich stosowanie w mowie potocznej • Tworzenie sytuacji do bezpiecznego eksperymentowania z różnorodnymi materiałami i próby formułowania wniosków	
---	--	---	--

Obszar 13. Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) liczy obiekty i rozróżnia błędne liczenie od poprawnego

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności prawidłowego przeliczania	• Liczy elementy w swoim zakresie, zachowując właściwą kolejność • Liczy na palcach • Nazywa kolejne liczebniki • Potrafi prawidłowo przeliczyć zbiór elementów i określić jego liczebność • Potrafi zastosować liczenie w sytuacjach życiowych (np. przelicza cukierki, owoce, kolegów) • Odwzorowuje liczebność zbiorów na konkretnych (patyczkach, klockach, liczydła) • Tworzy zbiory według malejącej i wzrastającej liczby ich elementów • Ustala równoliczność dwóch zbiorów • Liczy wspak i od wskazanego miejsca • Liczy dwójkami, piątkami, dziesiątkami • Dostrzega liczenie błędne • Próbuje korygować czynność liczenia • Liczy w zakresie swoich możliwości • Czerpie zadowolenie z prawidłowo wykonanego zadania	• Stwarzanie warunków do intuicyjnego przeliczania elementów w toku zabaw swobodnych i zorganizowanych • Organizowanie zabaw matematycznych umożliwiających zastosowanie umiejętności wychowanków • Udział w grach planszowych utrwalających umiejętność przeliczania • Samodzielne konstruowanie gier planszowych • Zabawy ruchowe na powietrzu utrwalające liczenie np. kolegów, kroków, drzew itp. • Zachęcanie do ustawicznego przeliczania, przeciwdziałanie uczuciu porażki • Nagradzanie za wykonane zadanie	• Kształtowanie zrozumienia wartości i nominału pieniądza • Rozpoznawanie graficznego obrazu liczb i wykorzystywanie znajomości cyfr w sytuacjach codziennych

2) wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie umiejętności stosowania w praktyce obliczania sumy i różnicy liczby elementów	- Potrafi pokazać na palcach wynik prostego łączenia elementów - Rozumie pojęcie dodawania jako dosuwania, łączenia - Rozumie pojęcie odejmowania jako zniknięcia, odsunięcia, zabrania - Potrafi wykonać czynność dodawania elementów i podaje jego wynik - Potrafi wykonać czynność odejmowania i podaje jego wynik - Dodając i odejmując elementy, obrazuje tę czynność zabawkami, liczmanami - Rozgrywa gry planszowe (z kostką lub ich większą liczbą) - Samodzielnie konstruuje gry i ustala własne zasady - Potrafi zastosować dodawanie i odejmowanie w sytuacjach pozazabawowych	- Organizowanie zabaw i ćwiczeń z elementami dosuwania, łączenia i zabierania na zobrazowanie czynności dodawania i odejmowania - Organizowanie sytuacji dnia codziennego do ćwiczeń, których rozwiązanie wymaga liczenia elementów - Aranżowanie zabaw z treścią matematyczną - Symulowanie rozwiązywania zadań na liczmanach - Ukazanie konkretnych sytuacji w toku działań matematycznych - Kształtowanie u wychowanków odporności emocjonalnej na porażki - Wzmacnianie poczucia własnej wartości poprzez nagradzanie także małych sukcesów	- Rozwijanie umiejętności rozwiązywania zadań z treścią - Zastosowanie znaków matematycznych potrzebnych do zapisu działań

3) ustala równoliczność dwóch zbiorów, a także posługuje się liczebnikami porządkowymi

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie umiejętności liczenia w aspekcie porządkowym i kardynalnym	- Grupuje według wskazówek nauczyciela elementy tworzące zbiór - Odwzorowując, układa zbiory zabawek, klocków według zasady „tyle samo elementów” - Rozumie pojęcie zbioru i samodzielnie go tworzy	- Zabawy matematyczne rozwijające umiejętności spostrzegania wyłaniającego cechy wspólne przedmiotów - Zabawy rozwijające koncentrację uwagi na krótki czas - Porównywanie cech kilku elementów - Dostrzeganie różnic i podobieństw	Sprawne stosowanie liczebników porządkowych w okolicznościach codziennych

	• Potrafi posegregować elementy, tworząc zbiór o określonych cechach • Podejmuje próby samodzielnego wskazywania kryterium podziału • Tworzy zbiory według poleceń, np. o dwa więcej, o trzy mniej • Liczy elementy zbioru, rozumiejąc, że ostatnia cyfra wskazuje na wynik • Ustala równoliczność zbioru metodą przyporządkowania • Posługuje się liczebnikami głównymi i porządkowymi	w zgromadzonych elementach • Organizowanie zabaw umożliwiających zastosowanie klasyfikowania w sytuacjach życiowych	
--	--	--	--

4) rozróżnia stronę lewą i prawą, określa kierunki i ustala położenie obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągania celów	Treści rozszerzające
Kształtowanie świadomości własnego ciała, dostrzeganie osi symetrii	• Wskazuje u siebie części ciała, o których mówi nauczyciel • Potrafi powiedzieć, ile ma oczu, nóg, uszu itd. • Rozróżnia schemat własnego ciała • Wskazuje i nazywa części ciała kolegów • Potrafi iść do przodu i w tył • Poproszone wykonuje określoną liczbę kroków • Świadomie porusza się w przestrzeni • Ustawia się po wskazanej stronie opiekuna • Potrafi umieścić przedmiot/zabawkę na wprost, z tyłu, przed, obok, nad i pod w stosunku do siebie • Określa położenie dwóch przedmiotów względem siebie	• Zabawy paluszkowe i z wykorzystaniem innych części ciała • Poznanie schematu własnego ciała • Rysowanie własnej sylwetki, nazywanie narysowanych elementów ciała • Różnorodne zabawy ruchowe rozwijające umiejętność rozpoznawania i nazywania części ciała • Kształtowanie orientacji w wyglądzie kolegów – porównywanie wyglądu dwóch osób, porównywanie w stosunku do swojej sylwetki • Określanie położenia przedmiotu względem innych w różnorodnych grach i zabawach ruchowych • Rozwijanie orientacji w przestrzeni i na płaszczyźnie	• Stosowanie w praktyce prawidłowego kierunku pisania i czytania od strony lewej do prawej

	• Ustala, co widzi druga osoba w różnych konfiguracjach • Nazywa osoby i przedmioty widziane po swojej lewej/prawej stronie • Prawidłowo stosuje określenia lewa, prawa strona	• Kształtowanie umiejętności właściwego stosowania określeń językowych na stosunki w przestrzeni • Wdrażanie poprzez zabawy do rozpoznawania stronności ciała • Umożliwienie wychowankom w toku zajęć rozpoznawania prawej i lewej strony ciała • Zabawy plastyczne, graficzne utrwalające stronność	
--	--	---	--

5) wie, na czym polega pomiar długości, i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopą za stopą

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Określanie miary długości przedmiotów	• Wykonuje pomiary długości, używając miarki swojego pomysłu • Porównuje długość dwóch przedmiotów „na oko” i z zastosowaniem miernika, np. palca, dłoni, stopy • Stosuje dla nazwania przedmiotów przymiotniki stopniujące określające długość • Określa odległość między położeniem dwóch osób, przedmiotów, budynków, stosując do tego swoje nogi i inne przedmioty, np. sznurek, taśmę, skakankę • Jest zainteresowane odmierzaniem długości	• Podczas zabaw na powietrzu i w sali umożliwienie działań manipulacyjnych pozwalających na określenie cech charakterystycznych przedmiotu, grubości, szerokości, długości • Podczas spacerów rozwijanie zainteresowania mierzeniem, zachęcenie w toku burzy mózgów do podania propozycji określenia odległości • Zabawy umożliwiające pomiar długości według pomysłów wychowanków • Pozycjonowanie krótki–długi • Stopniowanie długości np. kredek według kryterium długi–dłuższy–najdłuższy, krótki–krótszy–najkrótszy • Mierzenie przy zastosowaniu wspólnej miarki, np. łokcia, stopy	• Wykorzystywanie w pomiarze narzędzi mierniczych (linijka, metr krawiecki), odczytywanie na nich cyfr

			• Zabawy miernicze utrwalające poznane pojęcia • Porównywanie długości w sytuacjach codziennej zabawy w przedszkolu	
6) zna stałe następstwo dni i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesięcy w roku				
Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające	
Kształtowanie umiejętności określenia czasu	• Rozróżnia dzień od nocy • Wskazuje różnice między nocą a dniem • Potrafi wytłumaczyć i zastosować w mowie potocznej wyrażenia: rano, południe, popołudnie, wieczór, noc • Potrafi wymienić czynności związane z przebiegiem swojego dnia i czynności wykonywane przed snem i nocą • Charakteryzuje czynności, używając określeń: teraz, potem, przedtem • Odwzorowuje rytmy • Układa rytmy, używając klocków, materiału przyrodniczego • Zapamiętuje nazwy pór roku • Zapamiętuje nazwy miesięcy, wymienia je w prawidłowej kolejności • Potrafi podać kolejno występujące dni tygodnia • Opowiada o tym, co robiło wczoraj, jakie ma plany na jutro • Układa zdania, używając prawidłowo określeń czasowych: dziś, jutro, wczoraj • Poznaje dawne sposoby mierzenia czasu, np. klepsydra	• Podczas spacerów dostarczanie warunków dla zrozumienia przez wychowanków upływu czasu • Obserwowanie zmian zachodzących w przyrodzie, wnioskowanie na temat upływu czasu • Zabawy utrwalające pojęcie rytmu w następujących po sobie przedmiotach • Wprowadzenie nazw pór roku, miesięcy, dni tygodnia • Rozwijanie pamięci poprzez utrwalenie wierszyków traktujących o porach roku, nazwach miesięcy, dniach tygodnia • Zabawy ruchowe umożliwiające utrwalenie przemienności miesięcy, dni w tygodniu • Układanie historyjek obrazkowych utrwalających sekwencje następstw • Określanie chronologii wydarzeń • Rozwijanie rozumienia przyczyny i skutku w obserwowanych wydarzeniach • Zabawy plastyczne ilustrujące przebieg dnia, utrwalające pojęcia czasowe • Zapoznanie z kalendarzem	• Odczytywanie godziny na cyferblacie zegarka tarczowego i elektronicznego	

IV krąg zagadnień edukacyjnych

Przedszkolak dba o zdrowie i rozwój fizyczny

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 5. Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) dba o swoje zdrowie; zaczyna orientować się w zasadach zdrowego żywienia

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności prozdrowotnych	- Prosi o pomoc w utrzymaniu czystości swojego ciała - Odczuwa dyskomfort z powodu np. brudnych rąk i dąży do zmiany tego stanu - Zachowuje czystość swoich dłoni i twarzy - Stosuje chustki higieniczne przy oczyszczaniu nosa - Przestrzega zasad higieny - Sygnalizuje złe samopoczucie - Nie dopuszcza do zarażania drobno-ustrojami; nie kaszle ani nie kicha na rówieśników - Nie używa cudzych przyborów toaletowych, szczotki do zębów, grzebienia - Nie pije z nie swojego kubka, nie je sztuczkami kolegi - Codziennie myje całe ciało - Pamięta o konieczności codziennej zmiany bielizny osobistej, zwraca na to uwagę osobom dorosłym - Dbą o właściwy ubiór dostosowany do pogody - Hartuje organizm, nie dopuszczając do	- Przekazywanie wzorów właściwego zachowania podczas pobytu w toalecie i spożywania posiłków - Wdrażanie do nawyków higienicznych - Konsekwentne egzekwowanie od wychowanków stosowania zasad prozdrowotnych podczas pobytu w toalecie i zjadania posiłków - Poprzez teksty literackie, przykład własny, scenki rodzajowe poszerzanie wiedzy na temat sytuacji sprzyjających zdrowiu i mu zagrażających - Wzbogacanie menu przedszkolnego w produkty ważne dla zdrowego odżywiania - Codziennie systematyczne spacery i zabawy na świeżym powietrzu - Bezpieczne spacery podczas mżawki, ukazanie możliwych zabaw podczas deszczu czy opadów śniegu - Uświadamianie znaczenia wietrzenia pomieszczeń przedszkolnych w celu wymiany powietrza	- Dostosowanie diety do zdrowego trybu życia – samodzielne i adekwatne wybieranie pożywienia - Unikanie niezdrowych przekąsek

	przeżrzenia i przeziębienia • Opanowuje grymaszenie podczas zjadania posiłków • Stara się zjadać odpowiednie porcje warzyw i owoców • Dostrzega zależność swojego zdrowia zarówno od przyjmowania zbyt małej ilości pokarmu, jak i przejadania się	• Zachęcanie do spacerów także podczas niewielkiego mrozu	
--	---	---	--

2) dostrzega związek pomiędzy chorobą a leczeniem, poddaje się leczeniu, np. wie, że przyjmowanie leków i zastrzyki są konieczne

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągania celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie umiejętności przeciwdziałania chorobom Wdrażanie do współpracy z lekarzem w celu poprawy stanu zdrowia	• Rozróżnia stan zdrowia i choroby • Przejawia zainteresowanie swoim stanem zdrowia • Potrafi wskazać miejsce bólu, zwraca się o pomoc w sytuacji niedyspozycji • Przestrzega zasad chroniących przed zarażeniem się, np. przeziębieniem • Opanowuje strach przed pracownikiem służby zdrowia • Rozumie konieczność przyjmowania medykamentów i poddawania się zabiegom medycznym służącym poprawie stanu zdrowia	• Wskazywanie w toku zajęć i zabaw dydaktycznych przyczyn najczęstszych chorób i sposobu ich zapobiegania • Egzekwowanie zasad profilaktyki zdrowotnej • Umożliwienie wychowankom poznania pracy lekarza, pielęgniarki • Zabawy naśladowcze „U lekarza”, „Miś jest chory” itd. • Zabawy lingwistyczne prezentujące zwroty określające stan zdrowia • W toku zabaw, wizyt dostarczanie właściwych wzorców zachowania w ambulatorium, gabinecie lekarskim • Przełamywanie strachu przed kontaktem z lekarzem • Spotkanie z dentystą, pediatrą, pielęgniarką • Udział przedszkola w akcji „Szpital pluszowego misia”	• Okazywanie empatii i szacunku osobom przewlekłe chorym i niepełnosprawnym

		• Poprzez zabawę, teksty literackie, filmy ukazywanie pozytywnych aspektów leczenia i konsekwencji braku opieki lekarskiej	
--	--	--	--

3) jest sprawne fizycznie lub jest sprawne w miarę swoich możliwości, jeżeli jest dzieckiem mniej sprawnym ruchowo

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie predyspozycji fizycznych i motywacji do wykonywania zajęć ruchowych Kształtowanie świadomości swojego ciała	• Porusza się, zachowując równowagę • Przejawia zainteresowanie ruchem • Chętnie indywidualnie tańczy, płasza • Wykonuje ćwiczenia gimnastyczne według instrukcji nauczyciela • Bierze udział w zabawach ruchowych, dostosowując je do swoich możliwości • Rozwija swoją sprawność fizyczną • Nie poddaje się porażkom sportowym • Czerpie radość z zabaw	Propozycje sposobów osiągnięcia celów • Podczas zabaw gimnastycznych określenie predyspozycji ruchowych wychowanków • Wpływanie na rozwój motoryki i koordynacji z wykorzystaniem metodyki wychowania fizycznego • Umożliwienie poprzez dobór specjalnych grup ćwiczeń zabaw dla wszystkich • Wdrażanie do zabaw metodami bliskimi dzieciom: Kniessów, Labana, W. Sherborne • Prezentowanie różnych form aktywności fizycznej (taniec, improwizacja ruchowa, gimnastyka) • Zachęcanie wychowanków do udziału w aktywności fizycznej • Kształtowanie pozytywnego wizerunku samego siebie poprzez zachęcanie do przekraczania ograniczeń ruchowych	• Osiąganie sukcesów sportowych (np. jazda na dwukółowym rowerku, rolkach, wrotkach)

4) uczestniczy w zajęciach ruchowych, zabawach i grach w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, w sali gimnastycznej

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Wdrażanie do czynnej aktywności fizycznej	• Aktywnie uczestniczy w proponowanych grach i zabawach • Bierze udział w zabawach na świeżym powietrzu • Przestrzega norm bezpiecznej zabawy ruchowej w sali przedszkolnej i na terenie otwartym • Kreatywnie wymyśla zabawy • Zachęca kolegów do udziału w nich • Właściwie korzysta ze sprzętu sportowego • Rozwija umiejętność współdziałania w zespole i grupie rówieśniczej • Zna zasady kilku gier zespołowych • Uczestniczy w konkurencjach i zawodach sportowych • Sprawnie rzuca i łapie piłkę • Przechodzi po ławeczce gimnastycznej, utrzymując równowagę • Podnosi stopą woreczek gimnastyczny • Pokonuje określoną odległość, czworakując i chodząc stopą za stopą • Trafia piłką, kulą śnieżną, woreczkiem do pojemnika • Próbuje skakać obunóż na skakance • Wykonuje skoki w dal i w górę • Skacze na wskazanej nodze, utrzymując równowagę • Wykonuje układy taneczno-ruchowe z użyciem szarfy, wstążki, podbija	• Wprowadzenie stałych pór dla aktywności fizycznej w ciągu dnia • Częste przebywanie na świeżym powietrzu • Rozwijanie sportowej rywalizacji, niwelowanie zachowań „obrażania się” i dziecięcego egotyzmu • Ukazanie wychowankom zasad sportowych <i>fair play</i> • Wskazanie na zależność między ruchem a dobrym samopoczuciem	• Rozwijanie pasji sportowych • Wczesne ukierunkowanie naturalnych talentów sportowych

V krąg zagadnień edukacyjnych

Przedsiębiorca dba o bezpieczeństwo swoje i innych

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 6. **Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych**

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) wie, jak trzeba się zachować w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie umiejętności właściwego postępowania w obliczu zagrożenia bezpieczeństwa	- Nie rozmawia z osobami nieznanymi - Nie dotyka obcych zwierząt - Nie porusza się po przedszkolu i ogrodzie bez wiedzy osób dorosłych - Zna numery alarmowe - Potrafi podać swoje dane - Wie, czym się zajmują pogotowie ratunkowe, straż pożarna, policja i straż miejska - Zwraca się o udzielenie pomocy do osób starszych, policjanta, strażnika miejskiego - Potrafi szybko, ale bezpiecznie opuścić budynek w razie alarmu przeciwpożarowego - Nie nawiązuje rozmów z obcymi bez uzasadnionej potrzeby	- W trakcie zajęć i zabaw ustalenie zasad bezpiecznego pobytu w przedszkolu - Egzekwowanie tych zasad, nagradzanie i karanie za ich przestrzeganie i nieprzestrzeganie - Konsekwentne kształtowanie odruchów warunkujących bezpieczeństwo - Prowadzenie scenek rodzajowych z użyciem numerów alarmowych - Poszerzenie wiedzy na temat pracy służb ratunkowych - Udział w spotkaniu z policjantem - W zabawach ruchowych, scenkach rodzajowych rozwijanie umiejętności prawidłowego przedstawienia się, podania miejsca pobytu, określenia szczegółów zdarzenia - Organizowanie ćwiczeń ruchowych ukazujących właściwą postawę ciała np. podczas pożaru	Nabywanie umiejętności posługiwania się telefonem i właściwego użycia komunikatu ratującego życie

2) orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Wdrażanie do bezpiecznego korzystania z dróg i pojazdów w ruchu drogowym	- Rozpoznaje światła sygnalizatora - Wie, że na zielonym świetle można przejść przez skrzyżowanie - Na ulicy porusza się tylko, trzymając dorosłego za rękę - Potrafi poruszać się w parach i kolumnie - Zna zasady ruchu drogowego dla pieszych i pojazdów - Przestrzega zasad przechodzenia tylko na zielonym świetle - Porusza się w ruchu pieszych tylko z osobą dorosłą - Nie oddala się bez pozwolenia na ulicy - Potrafi w sposób kulturalny podróżować np. tramwajem czy autokarem - Zna i nazywa symbole oznaczające miejsca specjalne w pojazdach miejskich	- Spacer na skrzyżowanie, profilaktyczne zabawy praktyczne w ruchu drogowym - Organizowanie zabaw z użyciem pojazdów-zabawek - Nazywanie pojazdów i charakterystycznych miejsc, po których się poruszają - Poznanie przydatności pojazdów służb ratowniczych - Wskazywanie w toku zajęć korzyści i zagrożeń płynących z rozwoju transportu - Konstruowanie makiet ruchu drogowego - Odwolywanie się do doświadczeń własnych wychowanków w kwestii przemieszczania się np. komunikacją miejską, koleją, samolotem	Stosowanie w praktyce zasad i norm postępowania w komunikacji na drodze

3) zna zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt i unika ich

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie umiejętności bezpiecznej postawy wobec świata ludzi i przyrody	- Sygnalizuje w sposób werbalny, że się boi, że coś je niepokoi - Przejawia ograniczone zaufanie do nieznanomym osób - Nie przyjmuje od obcych słodyczy, nie wyjawia miejsca zamieszkania, nie daje	- Poprzez pogadanki, opowiadania – przestrzeganie przed kontaktem z osobami nieznajomymi bez nadzoru rodziców, opiekunów - Poprzez przykład własny, scenki rodzajowe – rozwijanie właściwej postawy	Przewidywanie skutków nie-rozważnych zabaw odbywających się bez wiedzy i akceptacji osób dorosłych

	się wciągnąć w rozmowę • Nie dotyka obcych zwierząt • Nie powoduje swoim zachowaniem agresji u stworzonogów • Potrafi przyjąć postawę skulną w momencie ataku psa • Informuje nauczyciela o sytuacjach nietypowych zagrażających bezpieczeństwu, życiu • Nie bawi się ogniem • Nie dotyka urządzeń elektrycznych • Potrafi wskazać grzyby trujące i nie zrywa ich • Unika zagrożeń wynikających z pobytu na powietrzu podczas ulewy, burzy, silnego wiatru	w przypadku kontaktu ze zwierzętami • Wycieczki przyrodnicze połączone z obserwacją i zaszczerpieniem szacunku wobec sił przyrody • Egzekwowanie od wychowanków nie-żądania nieznanych roślin i grzybów • Zapoznanie z siłami przyrody niebezpiecznymi dla ludzi • W toku obserwacji, zabaw i gier uświadomienie zagrożeń wynikających z różnych sytuacji • Ukazanie sposobu reagowania w takich sytuacjach	
--	--	--	--

4) wie, że nie może samodzielnie zażywać leków i stosować środków chemicznych (np. środków czystości)

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Uświadomienie zagrożeń płynących z obcowania z lekami i chemią gospodarczą	• Wie, że leki to nie słodycze • Nie sięga po nie bez zgody rodziców • Zna konsekwencje przyjmowania leków bez nadzoru osoby dorosłej • Sygnalizuje, że połknęło lub dotknęło zakazaną rzecz/płyn, szuka pomocy u osoby dorosłej bez obawy o konsekwencje zatajenia • Unika kontaktu z środkami chemicznymi • Zna zagrożenia płynące z połknięcia lub obłania środkiem stosowanym w chemii gospodarczej	• Przestrzeganie wytycznych przed przyjmowaniem leków bez wiedzy osób dorosłych na przykładzie utworów literackich, historyjek obrazkowych • Zachęcenie do wyrażania własnych poglądów na ten temat, odwoływanie się do przeżyć wychowanków • Pedagogizacja rodziców na temat odpowiednich miejsc, niedostępnych dla dzieci, do przechowywania leków i środków czystości	• Reagowanie na sytuacje zagrażające bezpieczeństwu i życiu rówieśników

5) próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizować sobie czas wolny w przedszkolu i w domu; ma rozeznanie, gdzie można się bezpiecznie bawić, a gdzie nie

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie umiejętności tworzenia zabawy i dokonywania wyborów miejsc bezpiecznych do jej przeprowadzenia	• Bezpiecznie porusza się po terenie sal przedszkolnych i ogrodu • Jest samodzielne w organizowaniu wspólnych i indywidualnych zabaw • Podczas aktywności stosuje zasady zgodnej i bezpiecznej zabawy • Przestrzega zasad nieoddalania się bez wiedzy opiekunów z terenu przedszkola, domu, parku • Rozumie zagrożenia płynące ze zgubienia się w terenie otwartym, na ulicy, w sklepie • Unika zabaw w miejscach odosobnionych, zasłoniętych przez roślinność, grząskich itp. • Ufnie odnosi się do nauczyciela w kwestiach spornych dotyczących bezpiecznego miejsca zabawy	• Ustalenie kodeksu bezpiecznej i zgodnej zabawy indywidualnej • Poprzez systematyczne oddziaływanie – wdrożenie do zasad porządkowania sali po skończonej aktywności • Wspólne z wychowankami ustalenie listy miejsc bezpiecznych do zabawy i takich, w których pobyt zagrażałby ich bezpieczeństwu i życiu • Rozwijanie u dzieci postawy twórczej i kreatywnej aktywności • Poprzez zabawy kształtowanie u wychowanków umiejętności komunikowania o sytuacjach zagrażających kolegom	• Organizowanie bezpiecznych zabaw dla zespołu rówieśniczego

VI krąg zagadnień edukacyjnych

Przed szkolak odbiorcą i twórcą sztuki

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 7. Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) wie, jak należy się zachować na uroczystościach, np. na koncercie, festynie, przedstawieniu, w teatrze, w kinie

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Stosowanie się do zasad kulturalnego zachowania w miejscach spotkań ze sztuką	• Uczestniczy jako widz w koncertach, przedstawieniach teatralnych i innych imprezach kulturalnych • Zajmuje wyznaczone miejsce na widowni teatru, kina itp. • Podczas spektaklu zachowuje się cicho, nie zmienia miejsca, reaguje stosownie do sytuacji na scenie • Rozumie, że podczas przedstawienia trzeba się zachowywać kulturalnie; nie należy jeść ani pić • Stosuje zwroty grzecznościowe • Wie, że do teatru, na koncert należy włożyć stosowny, elegancki ubiór • Zna pojęcia i nazwy zawodów związane z teatrem, kinem • Wie, czym się zajmują niektóre osoby uczestniczące w powstawaniu przedstawień teatralnych, filmów, koncertów muzycznych • W różnych formach (werbalnie, plastycznie, zabaw z fabułą itp.) wypowiada się na temat przeżyć związanych z obej-	• Aranżowanie zabaw z fabułą w kąciu teatralnym, stosowanie określeń: aktor, reżyser, rekwizyt, widownia, scenografia, garderoba itp. • Organizowanie wyjść do teatru, kina, sal koncertowych • Zapraszanie do placówki teatrów objazdowych, zespołów muzycznych • Współpraca z rodzicami w zakresie przygotowania dzieci do udziału w wydarzeniach kulturalnych • Wskazywanie dzieciom wzorców zachowań podczas uroczystości na przykładzie własnym, z wykorzystaniem literatury • Inspirowanie do wypowiedzi na temat przedstawień i uroczystości, przekazywania wrażeń, przeżyć, formułowania własnych sądów i ocen	• Rozwijanie postawy aktywnego uczestnika życia kulturalnego

	ranym przedstawieniem, wysłuchanym koncertem itp. • Dokonuje oceny postępowania bohaterów przedstawień • Dostrzega wartości uniwersalne (m.in. prawda, sprawiedliwość, dobro)		
2) odgrywa role w zabawach parateatralnych, posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem; umie posługiwać się rekwizytami (np. maską)			
Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności posługiwania się różnymi formami przekazu podczas zabaw teatralnych Nabywanie umiejętności wykorzystywania rekwizytów w zabawach i inscenizacjach Przełamywanie tremy i wewnętrznych zahamowań związanych z występem przed publicznością	• Uczestniczy w zabawach naśladowczych • Aktywnie uczestniczy w zabawach pantomimicznych, dramatycznych, inscenizacjach • Przełamuje własne słabości, jest śmiały i odważny podczas występów publicznych • Stosuje się do uwag reżysera – organizatora przedstawienia • Podczas recytacji i wypowiedzania kwestii aktorskich reguluje oddech • Kwestie sceniczne wypowiada głośno i wyraźnie • Interpretując rolę sceniczną, wykorzystuje różnorodne środki przekazu: gest, ruch, mimikę • Zachowuje się swobodnie i pewnie w kostiumie scenicznym • Podczas przedszkolnych spektakli swobodnie posługuje się niezbędnymi rekwizytami	• Urządzenie w sali kącika teatralnego • Inspirowanie utworami literackimi, muzycznymi, nowymi rekwizytami itp. do zabaw w kąciku teatralnym • Zachęcanie dzieci do improwizacji słowno-ruchowych i pantomimicznych według własnej inwencji • Planowanie w codziennej aktywności dzieci w przedszkolu zabaw o charakterze parateatralnym • Gromadzenie i wzbogacanie bazy kukiełek, pacynek, kostiumów, masek i różnorodnych rekwizytów przydatnych do zabaw parateatralnych i inscenizacji • Powierzanie dzieciom ról w przedstawieniach i inscenizacjach okolicznościowych organizowanych przed publicznością (rodzice, dziadkowie, koledzy z innych grup) • Zachęcanie własnym przykładem do wykorzystywania stosownych środków przekazu scenicznego	• Rozwijanie zainteresowań i uzdolnień poprzez organizowanie i udział dzieci w zajęciach koła teatralnego

		- Wzbogacenie codziennych ćwiczeń logopedycznych o wprowki dykcyjne, ćwiczenia wydłużające fazę wydechu i inne doskonalące wyrazistą i płynną mowę - Prowadzenie ćwiczeń odprężających, relaksacyjnych	
--	--	---	--

Obszar 8. Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym śpiewie, w tańcach i muzykowaniu

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Kształcenie słuchu i wrażliwości muzycznej Doskonalenie umiejętności wokalnych przedszkolaka	- Słucha piosenek i uczestniczy w zabawach ruchowo-naśladawczych przy piosenkach śpiewanych przez nauczyciela lub odtwarzanych z nagrań - Odczuwa radość z udziału we wspólnych zabawach tanecznych, wokalnych i instrumentacyjnych - Naśladuje odgłosy z otoczenia - Śpiewa krótkie frazy melodyczne oparte na tekście (sygnały umowne, imiona itp.) - Rytmizuje lub śpiewa własne improwizacje na podany temat - Samodzielnie lub z nauczycielem śpiewa piosenki o dostosowanym do jego możliwości stopniu trudności - Rytmicznie recytuje teksty piosenek, wyliczanek, rymowanek, zmieniając tempo i dynamikę - Aktywnie uczestniczy w zabawach logorytmicznych, ćwiczeniach oddechowych	- Poszerzanie repertuaru piosenek przedszkolnych o piosenki ludowe - Wprowadzenie zabaw muzycznych ruchowych jako stałego punktu dnia aktywności przedszkolaka - Zachęcanie dzieci do śpiewu poprzez własny przykład, częste słuchanie piosenek z repertuaru dla dzieci - Prowadzenie zajęć umuzykalniających z wykorzystaniem metod aktywizujących - Wykorzystywanie różnorodnych okazji do śpiewu w ciągu całego dnia - Aktywności dziecka (sygnały umowne, zabawy kołowe ze śpiewem itp.) - Organizowanie uroczystości o charakterze słowno-muzycznym, zawierających w scenariuszu piosenki, tańce (w tym ludowe) i instrumentację perkusyjne utworów muzycznych - Zachęcanie dzieci do udziału w cwi-	- Rozwijanie zainteresowań i uzdolnień wokalnych poprzez przygotowanie do udziału w różnych konkursach wokalnych, a także udział dzieci w dodatkowych zajęciach w koła zainteresowań, zespołu muzycznego, chóru itp. form poszerzających ofertę zajęć placówki - Poruszanie w rozmowach z nauczycielem tematów związanych z wydarzeniami muzycznymi dostępnymi dla dziecka

	wych, dykcyjnych i głosowych • Naśladuje ruchy nauczyciela podczas tańca i zapamiętuje je, a następnie samodzielnie odtwarza przy muzyce • Rozpoznaje melodie i potrafi zatańczyć wybrane tańce ludowe lub ich wybrane figury	czeniu odddechowych, logorytmicznych, głosowych itp. • Prezentowanie tańców ludowych w wykonaniu zespołów regionalnych (na żywo lub z nagrań)	
--	---	--	--

2) dostrzega zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięku utworu muzycznego, wyraża je, pływając lub tańcząc

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Kształcenie poczucia rytmu i pulsu muzycznego Rozwijanie wrażliwości na zmiany tempa i dynamiki w melodii Uwrażliwianie na zmiany wysokości w melodii	• Uczestniczy w zabawach rytmicznych, kołowych ze śpiewem • Inscenizuje ruchem treść piosenek i innych utworów muzycznych • Przedstawia rytm za pomocą gestodźwięków (np. klaskanie, stukanie, uderzanie dłońmi o różne części ciała, tupanie) • Reaguje skoordynowanymi ruchami na zmiany w przebiegu melodii (tempo, dynamika, wysokość o różnym stopniu zróżnicowania) • Uważnie słucha utworów muzycznych i ilustruje je ruchem • Reaguje na pauzy muzyczne w utworach • Określa nastrój i charakter utworu muzycznego • Określa budowę piosenek (np. zwrotka, refren)	Propozycje sposobów osiągnięcia celów • Zgromadzenie bazy nagrań przydatnych do codziennego kontaktu dzieci z muzyką • Wyposażenie kącia muzycznego w rekwizyty do zabaw rytmicznych – ruchowych (wstążki, obręcze, skakanki, chusty, piłki itp.) • Prowadzenie zabaw o charakterze rytmicznym, koordynujących ruchy dziecka z metrum, tempem i rytmem	• Rozwijanie uzdolnień i zainteresowań tanecznych poprzez udział w dodatkowych zajęciach o charakterze rytmicznym, tanecznym

3) tworzy muzykę, korzystając z instrumentów perkusyjnych (oraz innych przedmiotów), a także improwizuje ją ruchem

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności gry na instrumentach perkusyjnych i samodzielnego tworzenia akompaniamentu	- Rozpoznaje i nazywa wybrane instrumenty perkusyjne - Rozpoznaje dźwięk i potrafi zagrać na wybranych instrumentach perkusyjnych (bębenek, kołatka, trójkąt, grzechotka) - Wykorzystuje gestodźwięki do akompaniamentu podczas zabaw przy utworach literackich i muzycznych - Tworzy akompaniament na instrumentach perkusyjnych oraz instrumentach wykonanych przez siebie i rówieśników - Ilustruje dźwiękami odgłosy otoczenia, przyrody, zdarzenia opisywane w utworach literackich - Tworzy opowieści ruchowo-dźwiękowe, wykorzystując dostępne instrumenty perkusyjne - Improwizuje ruchem wybrane utwory muzyczne	- Wyposażenie kącika muzycznego w zestaw instrumentów perkusyjnych oraz przedmiotów akustycznych - Wykorzystywanie instrumentów perkusyjnych podczas codziennych zabaw - Wzbogacenie instrumentarium przedszkolaka w instrumenty wykonane własnoręcznie przez dzieci - Stworzenie dzieciom możliwości częstego korzystania z kącika muzycznego i tworzenia muzyki oraz akompaniamentów perkusyjnych - Inspirowanie dzieci do improwizacji ruchowych poprzez dobór utworów zwłaszcza z rodzaju muzyki programowej	Samodzielne wykonywanie oraz wykorzystywanie przedmiotów akustycznych w celu wzbogacenia instrumentarium do tworzenia własnych utworów
Wysztaltanie wrażliwości na różnorodne formy muzyczne			

4) w skupieniu słucha muzyki, w tym także muzyki poważnej

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności słuchania, przeżywania i rozumienia muzyki	- Słucha utworów instrumentalnych lub wokalnych o różnym charakterze - Koncentruje się na granym lub odtwarzanym utworze muzycznym - Odróżnia utwory wokalne od instrumentalnych	- Wzbogacenie przedszkolnej płytki w utwory z gatunku muzyki poważnej - Doposażenie bazy pomocy w plansze z ilustracjami instrumentów - Stworzenie dzieciom warunków do słuchania i przeżywania muzyki, a także	- Poznanie i stosowanie pojęć: muzyk, śpiewak, orkiestra, koncert, filharmonia i innych - Uczestniczenie w koncertach muzycznych organizowanych w ramach koła zainteresowań

	• Rozpoznaje słyszane wcześniej utwory muzyczne • Rozpoznaje poznane uprzednio utwory muzyczne po ich fragmencie, rytmie itp. • Rozpoznaje barwę głosu męskiego, kobiecego, brzmienie śpiewu chóralnego • Określa efekty dźwiękowe słyszane w utworze muzycznym: np. cicho–głośno, wolno–szybko, nisko–wysoko, wesoło–smutno itp. • Wyraża własne emocje wywołane przez muzykę, wykorzystując ekspresję ruchową, werbalną, plastyczną • Rozpoznaje i nazywa wybrane instrumenty orkiestrowe	swobodnego wyzwalania emocji wywołanych utworem muzycznym • Organizowanie na terenie placówki koncertów muzycznych na żywo w wykonaniu profesjonalnych muzyków • Udział dzieci w imprezach muzycznych w filharmonii, sali koncertowej, domu kultury itp.	
--	--	--	--

Obszar 9. Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) przejawia, w miarę swoich możliwości, zainteresowanie wybranymi zabytkami i dziełami sztuki oraz tradycjami i obrzędami ludowymi ze swojego regionu

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Uwrażliwianie na piękno dzieł sztuki Budzenie zainteresowania zabytkami swojego regionu Poznanie tradycji i obrzędów charakterystycznych dla regionu	• Jest aktywne w przygotowaniach do uroczystości związanych z obrzędami i tradycjami regionalnymi i bierze w nich udział • Zaśpiewa piosenkę i zatańczy taniec ludowy pochodzący z jego miejsca zamieszkania lub okolic • Uczestniczy w wycieczkach i spacerach do miejsc zabytkowych • Zna obrzędy ludowe regionu, w któ-	• Angażowanie dzieci w przygotowania do uroczystości o charakterze obrzędowym i tradycyjnym • Założenie w sali przedszkolnej kąca kultury i tradycji danego regionu • Zapoznanie dzieci ze strojem danego regionu (zaproszenie członka zespołu regionalnego, wizyta w muzeum etnograficznym, umieszczenie modelu, rycin lub zdjęć stroju w kąciu regionalnym)	• Wykazywanie szczegól- go zainteresowania dziełami sztuki i zabytkami oraz ich twórcami • Aktywne uczestnictwo w funkcjonującym na terenie placówki zespole regionalnym • Udział w konkursach promujących region i jego tradycje • Dokonywanie i werbalizowa-

	rym mieszka - Rozpoznaje i nazywa charakterystyczne elementy stroju ludowego swojego regionu - Zna charakterystyczne dla swojego regionu wytwory sztuki ludowej - Dzieli się wrażeniami na temat obejrzanych zabytków, eksponatów muzealnych i dzieł sztuki - Wyraża własne zdanie na temat dzieła sztuki	- Włączenie do programów uroczystości przedszkolnych piosenek i tańców regionalnych - Organizowanie wycieczek i spacerów mających na celu zapoznanie z zabytkami i dziełami sztuki znajdującymi się w niedalekiej odległości od przedszkola - Gromadzenie w kąciku czytelnictwa albumów z zabytkami, dziełami sztuki uznanych artystów, inspirowanie dzieci do wypowiedzi na ich temat	nie własnej oceny oglądanych dzieł sztuki
--	---	--	---

2) umie się wyrażać w różnych technikach plastycznych i przy użyciu elementarnych środków wyrazu (takich jak kształt i barwa) w postaci prostych kompozycji i form konstrukcyjnych

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności przekazywania swoich wrażeń i emocji w twórczości plastycznej Posługiwanie się w twórczości plastycznej podstawowymi środkami wyrazu artystycznego Rozwijanie inwencji twórczej oraz odkrywanie indywidualnych uzdolnień artystycznych dziecka	- Tworzy własne kompozycje plastyczne - Rozpoznaje i nazywa barwy podstawowe i ich pochodne - Dostrzega urok otaczającego je świata; wyraża swoje przeżycia w formie prac plastycznych i form konstrukcyjnych - Odczuwa radość i satysfakcję z efektów własnej twórczości - Chętnie posługuje się proponowanymi technikami plastycznymi - Wykorzystuje dostępne sobie środki wyrazu artystycznego - Nazywa barwy pochodne i tworzy je poprzez mieszanie barw podstawowych - Jest kreatywny w procesie tworzenia - Posługuje się podstawowymi pojęciami związanymi ze sztuką	Propozycje sposobów osiągnięcia celów - Zgromadzenie w kąciku plastycznym różnorodnych narzędzi i materiałów plastycznych - Stworzenie dzieciom warunków i zachęcanie do aktywności plastycznej w różnych porach dnia - Wykorzystywanie różnorodnych technik plastycznych - Tworzenie kompozycji przestrzennych z mas plastycznych, gliny, plasteliny itp. - Inspirowanie dzieci do prac plastycznych obrazami, utworami muzycznymi i literackimi wybitnych twórców - Eksponowanie prac plastycznych dzieci w galerii dla rodziców - Organizowanie tematycznych i okolicznościowych wernisaży prac dzieci	- Kształcenie i wzbogacanie pomysłowości, wyobraźni oraz inwencji twórczej w różnych formach aktywności - Eksperymentowanie z różnorodnymi materiałami plastycznymi - Udział w zewnętrznych i wewnętrznych konkursach plastycznych

		• Zachęcanie wychowanków do udziału w konkursach plastycznych • Wykorzystywanie do prac plastycznych materiału przyrodniczego oraz surowców wtórnych • Wprowadzenie do słownika pojęć związanych ze sztuką (m.in. obraz, reprodukcja, portret, autoportret, pejzaż, rzeźba)
--	--	---

3) wykazuje zainteresowanie malarstwem, rzeźbą i architekturą (także architekturą zieleni i architekturą wnętrz)

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Proponowane sposoby osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie zainteresowań dziecka wytworami sztuki znajdującymi się w jego otoczeniu	• Chętnie ogląda eksponowane w jego otoczeniu wytwory sztuki i albumy • Poznaje sztukę w jej różnych formach, w tym użytkowych • Podczas spacerów i wycieczek do parków, ogrodów chętnie obserwuje zaprojektowane kompozycje roślinne • Uczestniczy w wystawach, wernisażach, spotkaniach z artystami • Wie, że planowaniem form zieleni miejskiej i ogrodów zajmuje się architekt krajobrazu	• Organizowanie stałych lub okolicznościowych wystaw reprodukcji i obrazów • Organizowanie wycieczek na wystawy, do muzeów • Zwiedzanie obiektów architektonicznych (zabytki, charakterystyczne i oryginalne budowle) • Wzbogacenie kąćków czytelnictwa w albumy fotograficzne przedstawiające obrazy, rzeźby, budowle i oryginalne przedmioty użytkowe • Zorganizowanie na terenie placówki spotkań z architektem, malarzem, rzeźbiarzem itp. lub zapoznanie dzieci z procesem powstawania dzieł sztuki lub obiektu architektonicznego w innej formie (prezentacja multimedialna, film edukacyjny)	• Budzenie zainteresowania sztuką światową

VII krąg zagadnień edukacyjnych

Przedszkolak w świecie techniki

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 10. Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) wznosi konstrukcje z klocków i tworzy kompozycje z różnorodnych materiałów (np. przyrodniczych), ma poczucie sprawstwa („potrafię to zrobić”) i odczuwa radość z wykonanej pracy

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie wyobraźni przestrzennej i umiejętności konstruowania z klocków o różnym sposobie łączenia Nabywanie umiejętności komponowania z materiałów przyrodniczych i innych tworzyw Budowanie u wychowanka poczucia sukcesu i satysfakcji z efektów własnej działalności	- Konstruuje z materiałów naturalnych (piasek, glina, śnieg) - Konstruuje z klocków według wzoru oraz własnego pomysłu - Posługuje się klockami o różnym sposobie łączenia - Tworzy płaskie i przestrzenne kompozycje z różnorodnych zestawów do konstruowania - Tworzy kompozycje z materiałów przyrodniczych (liście, szyszki, kasztany, mech itp.) oraz tworzyw (ścinki tkanin, gazety, sznurek itp.) - Odczuwa zadowolenie z osiągniętego efektu - Umieszcza prace na wystawkach - Wykorzystuje konstrukcje do zabaw tematycznych - Rozbudowuje i udoskonala wcześniej skonstruowaną budowlę	- Zaopatrzenie kącika konstrukcyjnego w klocki z różnych tworzyw i o różnym sposobie łączenia - Zgromadzenie i udostępnienie dzieciom do zabaw konstrukcyjnych materiałów przyrodniczych oraz innych przydatnych do tworzenia kompozycji - Organizowanie konkursów na najciekawszą budowlę dnia - Eksponowanie wytworów dzieci na wystawkach prac konstrukcyjnych	Poszerzanie zainteresowań i umiejętności technicznych (poznawanie podstaw mechaniki, zapoznanie z robotyką)

2) używa w sposób właściwy prostych narzędzi podczas majsterkowania

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Tworzenie warunków do poszerzania doświadczeń techniczno-konstrukcyjnych	- Zna i wykorzystuje podczas majsterkowania proste sposoby łączenia materiałów (m.in. zszywki, taśma klejąca, spinacz, gwoździak, szpilka) - Sprawnie posługuje się wybranymi narzędziami przydatnymi do majsterkowania (nożyczki, dziurkacz, zszywacz, śrubokręt, młotek) - Stosuje narzędzia przydatne do obserwacji otoczenia, takie jak: lupa, mikroskop itp. - Uczestniczy w prowadzonych eksperymentach, obserwuje zjawiska fizyczne - Zna zasady bezpieczeństwa podczas posługiwania się wybranymi prostymi narzędziami i stosuje się do nich	- Zgromadzenie w kątku zainteresowań materiałów i narzędzi niezbędnych do majsterkowania - Zaznajomienie dzieci z zasadami bezpieczeństwa podczas majsterkowania - Wspólnie z dziećmi opracowanie w formie graficznej „regulaminu majsterkowania” i umieszczenie go w widocznym miejscu w kątku do majsterkowania - Zachęcanie do tworzenia prac przestrzennych z różnorodnych materiałów	Samodzielne przygotowanie stanowiska pracy do majsterkowania (przygotowanie projektu, wybór materiałów, narzędzi)
Zapoznanie z zasadami posługiwania się wybranymi narzędziami służącymi do majsterkowania			
Stosowanie reguł bezpieczeństwa podczas wykorzystywania narzędzi			

3) interesuje się urządzeniami technicznymi (np. używanymi w gospodarstwie domowym), próbuje zrozumieć, jak one działają, i zachowuje ostrożność przy korzystaniu z nich

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozbudzanie zainteresowań urządzeniami technicznymi wykorzystywanymi w najbliższym otoczeniu dziecka	- Rozpoznaje i nazywa wybrane urządzenia techniczne - Określa zastosowanie niektórych sprzętów używanych w gospodarstwie domowym - Potrafi posługiwać się bezpiecznymi	- Zorganizowanie spotkania z przedstawicielem straży pożarnej na temat bezpieczeństwa w posługiwaniu się sprzętami elektrycznymi - Umożliwienie dzieciom poznania zasad działania niektórych urządzeń	Poszerzanie wiedzy na temat znaczenia energii odnawialnej, jej źródeł i wykorzystania

Przygotowanie dziecka do korzystania ze zdobytych techniki w sposób przemysłowy i bezpieczny Poszerzanie wiedzy na temat zasad działania wybranych urządzeń technicznych	i prostymi w obsłudze sprzętami domowymi (TV, CD, komputer) • Samodzielnie obsługuje zabawki i urządzenia zasilane prądem z baterii (lataрка, aparat fotograficzny) • Zna i w dostępny dla siebie sposób wykorzystuje współczesne środki techniczne służące porozumiewaniu się i przekazywaniu informacji (telefon, Internet) • Zna zasady posługiwania się urządzeniami elektrycznymi i zachowuje szczególną ostrożność przy korzystaniu z nich • Zna niebezpieczeństwa wynikające z niewłaściwego obchodzenia się z urządzeniami technicznymi • Rozumie, w jaki sposób wynalazki techniki ułatwiają różne codzienne czynności • Podejmuje próby zrozumienia sposobu, w jaki działają wybrane urządzenia domowe	domowych • Wzbogacenie kąćków zabaw tematycznych w zestawy zabawek i akcesoriów imitujące urządzenia domowe • Prezentowanie dzieciom filmów edukacyjnych o ciekawostkach i wynalazkach ze świata techniki	
--	--	---	--

VIII krąg zagadnień edukacyjnych Przedszkolak i środowisko przyrodnicze

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 11. **Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i unikaniu zagrożeń**

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) rozpoznaje i nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku; podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody; np. nie stoi pod drzewem w czasie burzy, nie zdejmując czapki w mroźną pogodę

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności rozpoznawania pór roku po właściwych im cechach	- Rozróżnia aurę słoneczną od deszczowej - Wskazuje na ilustracji składniki pogody - Potrafi powiedzieć, jaka pogoda jest za oknem	- Spacer w najbliższej okolicy przedszkola - Rozmowy z dziećmi na temat zauważalnych stanów pogody, zmian w przyrodzie - Obserwacja roślin i zwierząt - Oglądanie obrazków i historyjek przedstawiających charakterystyczne dla danej pory roku cechy	- Szczegółowe opisywanie zjawisk pogodowych - Stosowanie w praktyce norm i nakazów warunkujących bezpieczeństwo od pogody - Znajomość nazw miesięcznych pór roku
Nabywanie umiejętności dostosowywania ubioru do pogody	- Odgaduje proste zagadki przyrodnicze dotyczące składników pogody - Odzwierciedla ruchem padanie kropel deszczu na różne podłoża, wianie i intensywność wiatru	- Zapoznanie wychowanków z kalendarzem pogodowym i jego składnikami - Prezentowanie wierszy i opowiadań związanych treścią z porami roku	
Uświadomienie dzieciom skutków niewłaściwych zachowań w kontakcie z wybranymi zjawiskami atmosferycznymi	- Łączy porę roku z charakterystycznymi zjawiskami - Buduje proste zdania opisowe dotyczące zmieniającej się pogody - Wie, co to jest zjawisko atmosferyczne - Potrafi wymienić nazwy pór roku i ich charakterystyczne cechy - Poszerza wiadomości na temat zmian w pogodzie poprzez udział w wycieczkach i spacerach przyrodniczych - Potrafi przyporządkować charakterystyki	- Dobieranki obrazkowe – dopasowywanie ilustracji zjawisk atmosferycznych, części odzieży niezbędnych postaciom na obrazkach przedstawiających porę roku - Zachęcenie wychowanków do wypowiedzi na temat ich przeżyć, przygód związanych z porami roku (pobytu na wakacjach, letnich wycieczek itd.) - Umożliwienie wychowankom bezpieczeństwa doświadczeń wielozmysłowych	

	styczne składniki pogody (mróz, śnieg, wysoka temperatura, deszcz, burza) do pory roku • Obserwuje i porównuje intensywność opadów deszczu i śniegu • Potrafi podać charakterystyczne nazwy: kapuśniak, mżawka, ulewa, zawie-rucha, śnieżyc • Potrafi wymienić przysłowia obrazu-jące pory roku, interpretuje je swoimi słowami • Uczestniczy w zabawach badawczych prowadzonych w celu poznawania wła-ściwości powietrza • Poznaje stany skupienia wody • Potrafi nazwać niebezpieczeństwa związane z nagłą zmianą pogody • Wie, jak należy się zachować w czasie załamania pogody • Rozumie zależność doboru ubrania od temperatury na dworze • Przewiduje konsekwencje niedostosowa-nego ubioru lub braku jego elementów do warunków panujących na zewnątrz	z efektami zjawisk atmosferycznych (bro-dzenie w kałużach, zabawy na śniegu, puszczanie latawców na wietrze, wygrze-wanie się na słońcu) • Przedstawienie w formie doświadczeń przyczyn powstawania zjawisk atmo-sferycznych, np. zamarzania, topnienia, powstawania tęczy • Umożliwienie wysnuwania wniosków na temat zachodzących zmian (np. top-nienia śniegu) • Przedstawienie z użyciem form literac-kich zagrożeń płynących z niewłaściwego przygotowania się do pobytu na powie-trzu • Wskazywanie sposobu postępowania w zaskakującej sytuacji pogodowej • Rozwijanie zmysłu obserwacji poprzez dostarczanie przeżyć przyrodniczych • Prowadzenie zabaw i doświadczeń z wykorzystaniem darów charaktery-stycznych dla danej pory roku • Gry i zabawy tropiące uczące zachowa-nia w terenie przy zachodzący zmianach pogodowych • Dobieranie zestawu ubrań w zależno-ści do temperatury i innych warunków atmosferycznych	
--	---	--	--

2) wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, np. że będzie padał deszcz, śnieg, wiał wiatr; w miarę swoich możliwości stosuje się do podawanych informacji

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Budzenie zainteresowania i rozumienia przydatności prognoz pogody Zachęcanie do wykorzystywania informacji synoptycznych Rozumienie komunikatów pogodowych i zachowanie się adekwatne do nich	• Potrafi rozpoznać, czy na dworze pada deszcz, wieje wiatr • Wybiera spośród obrazków lub przedmiotów ubrania odpowiednie do pogody • Stara się pamiętać o swoich rękawiczkach, szalik, czapkę, rozpoznaje je wśród rzeczy kolegów • Zgłasza nauczycielowi, gdy jest mu za ciepło lub za zimno • Pamięta, by chronić głowę odpowiednim do pogody nakryciem głowy • Ogląda prognozę pogody nadawaną w telewizji • Potrafi rozpoznać symbole mapy pogody • Nazywa charakterystyczne stany pogodowe • Rozumie zależność doboru ubrania od temperatury na dworze • Używa przedmiotów koniecznych do ochrony przed np. opadami (parasol), mrozem (rękawiczki)	• Podczas wycieczek i spacerów obserwacja pogody • Zorganizowanie wycieczki do stacji meteorologicznej • Zabawy naśladowcze umożliwiające zapamiętanie i utrwalenie stanów pogody • Recytacja wierszyków i rymowanek związanych z pogodą • Oglądanie fragmentów programów meteorologicznych • Rozwijanie poprzez ćwiczenia uważnego słuchania, oglądania i rozumienia uzyskanych informacji • Kształcenie umiejętności translacji treści słuchanych na ich werbalizację • Zabawy dydaktyczne umożliwiające utrwalenie nazw zjawisk pogodowych • Prowadzenie indywidualnego kalendarza pogody w wybranym odcinku czasowym • Organizowanie zabaw telewizyjnych umożliwiających dzieciom wcielenie się w rolę pogodynki	• Wykonanie przedszkolnej stacji pogodowej, systematyczne prowadzenie obserwacji pogody • Rozpoznawanie na mapie pogody regionu, w którym chowane mieszkają, i określenie pogody tam panującej

Obszar 12. Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) wymienienia rośliny i zwierzęta żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych, np. na polu, na łące, w lesie

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie zainteresowań i wiadomości na temat fauny i flory Pogłębianie wiedzy na temat wybranych, bliskich dzieciom ekosystemów	- Rozpoznaje i nazywa na obrazkach, zdjęciach oraz na żywo różne zwierzęta - Odróżnia zwierzęta dzikie od udomowionych - Potrafi nazwać zwierzęta i ich potomstwo - Rozpoznaje owoce, warzywa za pomocą różnych zmysłów - Rozumie pojęcia „owoce sezonowe”, „owoce tropikalne”, wymienienia niektóre z nich - Nazywa niektóre gatunki drzew i krzewów i przyporządkowuje do nich właściwe owoce - Wskazuje na ilustracji i na grządce kwiaty, których nazwy wymienia nauczyciel - Potrafi dopasować rośliny i zwierzęta do miejsc, w których egzystują - Potrafi nazwać najbliższe mu ekosystemy (łąka, las, jezioro, rzeka) - Używa przymiotników opisujących wygląd wymienionej rośliny lub zwierzęcia - Segreguje rośliny na chronione i pozostałe - Wie, że niektóre rośliny mają charakter leczniczy, wymieni kilka z nich - Wie, jaką rolę dla roślin spełniają niektóre owady	- Umożliwienie w toku wycieczek i spacerów jak najbliższego poznania środowiska przyrodniczego - Przy współudziale dzieci dostosowywanie eksponatów i wystroju kącika przyrody do aktualnej pory roku - Kształtowanie postaw proekologicznych - Nawiązanie współpracy ze szkołą leśną, leśniczym, stawem hodowlanym itp., by umożliwić wychowankom wielozmysłowe poznanie wybranego środowiska - Nazywanie maszyn i przyborów związanych z uprawą i hodowlą - Układanie historyjek obrazkowych, praca z obrazkiem systematyzująca zdobytą wiedzę - Konkurencje sportowe naśladujące sposób poruszania się przedstawicieli różnych środowisk przyrodniczych - Organizowanie quizów, szarad i konkursów pozwalających na poszerzenie i utrwalenie poznanych wiadomości, ciekawostek - Wykorzystywanie środków audiowizualnych i prezentacji multimedialnych służących poszerzeniu wiedzy dzieci o ekosystemach i ich mieszkańcach	- Rozwijanie wiedzy dotyczącej ekosystemów odległych dziecku, jak pustynia, ocean, dżungla - Rozwijanie ogólnej i szczegółowej wiedzy przyrodniczej, poznanie życia w odległych erach (np. dinozaury) - Rozwijanie talentów w dziedzinach związanych z przyrodą - Tworzenie albumów przyrodniczych, zielników itp.

	• Klasyfikuje wybrane drzewa zgodnie z ogólnym podziałem na iglaste i liściaste • Potrafi wymienić kilkunastu przedstawicieli np. lasu, jeziora, łąki • Potrafi korzystać z albumów i encyklopedii, odszukuje w nich wiadomości na temat fauny i flory • Okazuje właściwą troskliwą postawę wobec przyrody	• Wzbogacenie bazy pomocy w plan-sze i ilustracje przedstawiające niektóre środowiska przyrodnicze i ich przedstawicieli • Zwierzęta w literaturze – prezentowanie przysłów i związków frazeologicznych związanych z cechami zwierząt • Rozwijanie wiedzy przyrodniczej wychowanków poprzez udostępnienie im lektur dotyczących fauny i flory	
--	---	---	--

2) wie, jakie warunki są potrzebne do rozwoju zwierząt (przestrzeń życiowa, bezpieczeństwo, pokarm) i wzrostu roślin (światło, temperatura, wilgotność)

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Określanie zasad i warunków niezbędnych do życia wszystkich zwierząt i roślin Rozumienie konieczności zapewnienia zwierzętom i roślinom domowym oraz żyjącym w naturalnym środowisku dobrych warunków dla rozwoju	• Zakłada własną hodowlę • Obserwuje wzrost roślin w kąciku przyrodniczym, ogródka przedszkolnym • Wnioskuje i nazywa czynniki niezbędne do wzrostu roślin • Zna przeciwności, które sprawiają, że roślina obumiera • Pozna budowę wybranych owoców i kwiatów • Potrafi wymienić sposoby spożywania i przetwarzania warzyw i owoców • Czynnie uczestniczy w uprawie np. sadzonek kwiatowych w ogrodzie • Potrafi opisać zwracając się do znanych gatunków zwierząt • Potrafi opowiedzieć o opiece nad zwierzętami udomowionymi • Sprawuje taką opiekę w swoim domu lub nad zwierzętami w przedszkolnym	• Wielozmysłowe poznanie darów ziemi (owoców, warzyw, kwiatów, ziół), określenie ich przydatności i znaczenia dla życia człowieka • Umożliwienie bezpośredniego kontaktu wychowanków ze zwierzętami i roślinami (założenie ogródka, kącika z pupilem – na stałe lub okresowo) • Tworzenie kodeksu zasad opieki nad zwierzętami • Rozwijanie empatii dla stworzeń poprzez własny przykład, literaturę, obserwację bezpośrednią (np. wizyta w schronisku) • Udział w wycieczce np. do gospodarstwa agroturystycznego, gospodarstwa hodowlanego, sadu, na pola uprawne • Określenie znaczenia przyrody dla życia człowieka	• Rozwijanie zmysłu obserwacji poprzez rozpoznawanie tropów zwierząt na różnych podłożach • Zabawy badawcze z użyciem mikroskopu, lupy • Prowadzenie dzienniczków obserwacji roślin, zwierząt hodowanych w kąciku przyrody

	kątku przyrodniczym • Czynnie uczestniczy w dokarmianiu zwierząt w okresach braku dla nich pożywienia • Interesuje się zwyczajami życiowymi np. żółwia, chomika, kanarka	• Prezentowanie właściwego stosunku do świata roślin i zwierząt • Wykorzystywanie w pracach plastycznych materiału przyrodniczego • Utrwalenie wiedzy na temat nowo poznanych gatunków zwierząt i roślin poprzez tworzenie albumów i zielników	
Cele ogólne Rozumienie zależności między następstwem pór roku a ich wpływem na życie roślin i zwierząt Poznanie wybranych sposobów ochrony zwierząt i roślin oraz pomocy dla nich Kształtowanie właściwych postaw wobec niszczenia środowiska przez rówieśników i dorosłych	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko • Rozpoznaje nową porę roku po zmianach w przyrodzie • Wymienia kilka cech szczególnych dla wskazanej pory roku • Opisuje charakterystyczne zmiany właściwe dla kolejnych pór roku • Obserwuje wybrany okaz przyrodniczy (drzewo, krzew) przez cały rok, porównuje i wnioskuje na temat jego wyglądu • Potrafi wytłumaczyć pojęcia: odlot ptaków, gromadzenie zapasów, sen zimowy • Potrafi wymienić etapy cyklu rozwoju najpopularniejszych owadów, ssaków i gadów • Rozumie udział człowieka w egzystowaniu zwierząt • Wymienia zwierzęta chronione • Czynnie uczestniczy w dokarmianiu zwierząt w okresach braku dla nich pożywienia	Propozycje sposobów osiągnięcia celów • Spacer, wycieczki, wielozmysłowe obserwowanie zmian zachodzących w najbliższym otoczeniu przyrodniczym związanych z następstwem pór roku • Opisywanie i wysnuwanie wniosków na temat wpływu przyrody na cykl życia roślin i zwierząt • Zachęcanie do udziału w akcjach typu „Sprzątanie świata” • Przypominanie o potrzebie oszczędzania gospodarowania zasobami przyrody • Udział w wycieczce do schroniska dla jeży, bezdomnych psów i kotów • Uświadomienie poprzez teksty literackie niebagatelnego wpływu człowieka na poziom życia zwierząt • Ukazywanie poprzez teatryki, opowiadania, filmy roli zwierząt i roślin w życiu człowieka • Spotkanie z weterynarzem, pszczelarzem	Treści rozszerzające • Reagowanie na przypadki niszczenia środowiska przyrodniczego przez rówieśników • Poznanie obiegu wody w przyrodzie

3) potrafi wymienić zmiany zachodzące w życiu roślin i zwierząt w kolejnych porach roku; wie, w jaki sposób człowiek może je chronić i pomóc im np. przetrwać zimę

	Jest świadome konieczności oszczędzania wody i energii elektrycznej; zna i stosuje dostępne sposoby oszczędzania zasobów środowiska	rzem, leśnikiem – poznawanie zawodów związanych z życiem zwierząt Zapoznanie ze skutkami i zagrożeniami niszczenia środowiska przyrodniczego (filmy edukacyjne, prezentacje multimedialne itp.)	
--	---	---	--

IX krąg zagadnień edukacyjnych

Przedszkolak wkrótce uczniem

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 14. **Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania**

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru, rozumie polecenia typu: narysuj kółko w lewym górnym rogu kartki, narysuj szlaczek, zaczynając od lewej strony kartki

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Kształcenie orientacji na płaszczyźnie oraz w przestrzeni	- Wskazuje określone miejsce na płaszczyźnie kartki (górny lewy róg, dolny prawy róg itd.) - Umieszcza drobne przedmioty oraz sylwety po odpowiedniej stronie planszy graficznej zgodnie z instrukcją - Stosuje określenia: w prawo, w lewo - Odwzorowując szlaczki literopodobne, zachowuje kierunek od lewej strony kartki - Dorysowuje brakującą część do rysunku podzielonego względem osi symetrii - Wykonuje proste dyktanda graficzne w sieci kwadratowej	- Aranżowanie zabaw ruchowych utrwalających kierunki, np. „Miejsce po mojej lewej/prawej stronie jest wolne”, „Biegnij w lewo – biegnij w prawo” - Wykorzystywanie codziennych sytuacji do nabywania orientacji w schemacie ciała – np. machanie prawą ręką, skoki na lewej nodze, zabawa w „lustro” - Wyposażenie kącika manipulacyjnego w plansze obrazkowe lub tablice magnetyczne do zabaw rozwijających orientację w przestrzeni i utrwalających pojęcia dotyczące położenia przedmiotów względem siebie	Analizowanie „odczytywanie” i samodzielne konstruowanie dyktand graficznych oraz schematycznych rysunków w sieci kwadratowej

		• Zachęcanie dzieci do odwzorowywania wzorów literopodobnych z zachowaniem kierunku od góry i od lewej strony kartki • Dostarczanie kart do tworzenia dyktand graficznych oraz ze schematami do odwzorowań według osi symetrii	
--	--	---	--

2) potrafi uważnie patrzeć (organizuje pole spostrzeżeńiowe), aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Doskonalenie percepcji wzrokowej i spostrzegawczości Koncentracja na materiale ilustracyjnym	• Interesuje się ilustracjami, przegląda książeczki i czasopisma dla dzieci, wypowiada się i rozmawia na temat obejrzanych obrazków • Opowiada treść ilustracji • Łączy w pary obrazki według wybranego kryterium • Układa obrazki z części z wzorem i bez wzoru oraz puzzle o różnym stopniu trudności • Odnajduje różnice i wspólne cechy łączące dwa obrazki • Odszukuje wśród szeregu podobnych znaków identyczne kształty • Odwzorowuje prezentowane kształty, wzory graficzne • Odtwarza sekwencje kształtów, figur geometrycznych poprzez ich ułożenie lub narysowanie (z wzorem i bez wzoru)	Propozycje sposobów osiągnięcia celów • Gromadzenie ilustracji i obrazków o różnej tematyce, wykorzystywanie ich do codziennych ćwiczeń z dziećmi • Zachęcanie do zabaw z materiałem ilustracyjnym rozwijającym spostrzegawczość • Organizowanie gier typu memory, domino obrazkowe, loteryjki obrazkowe • Aranżowanie zabaw w odgadywanie, które z dzieci się schowało/zmieniło swoje miejsce w kole; który z ułożonych w szeregu przedmiotów został schowany lub zmienił miejsce	Treści rozszerzające • Kształtowanie spostrzegawczości w oparciu o materiał ilustracyjny prezentowany w krótkich sekwencjach czasowych

3) dysponuje sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo-ruchową potrzebną do rysowania, wycinania i nauki pisania

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie sprawności manualnej Doskonalenie koordynacji wzrokowo-ruchowej	• Podrzuca, łapie, rzuca do celu piłeczką, woreczkiem gimnastycznym • Dopasowuje elementy tego samego kształtu • Rozpoznaje przedmioty za pomocą zmysłu dotyku • Kreśli duże wzory w powietrzu jedną ręką, dwoma rękami równocześnie • Rysuje, maluje na płaszczyznach różnej wielkości oraz o różnej fakturze rozmaitymi narzędziami, w tym palcami • Układa, wygina, wylepia różne kształty, wykorzystując układanki wtykowe, mozaiki, sznurki, druciki kreatywne, plastelinę itp. • Nawleka korale z wzorem lub bez wzoru • Odtwarza zgodnie z wzorem oraz z pamięci wzory z klocków, patyczków itp. • Wodzi, kreśli po śladzie, kalkuje wzory • Koloruje wnętrza konturów bez przekraczania linii • Lepi różne kształty z mas plastycznych i modelujących, gliny • Drze, zgina kulkę różnej wielkości, papier kolorowy, makulatury, bibułę • Tnie nożyczkami po liniach prostych, łamanych i falistych, wycina dowolne kształty według własnych pomysłów • Obrysowuje szablon o różnorodnych	• Wzbogacenie bazy do ćwiczeń z zakresu kinestezjologii edukacyjnej P. Dennisona, metody dobrego startu (plansze z wzorami, folie wielokrotnego użytku, łatwo zmywalne pisaki) • Wyposażenie kąciaków zabaw manipulacyjnych w nawlekanek, nakładanki, przewlekanki, korale, pudełka z otworami w różnych kształtach i pasujące do nich elementy, puzzle, układanki wtykowe, mozaiki itp. • Zapewnienie dzieciom dostępu do ćwiczeń typu połącz kropki, labiryntów, płataninek, kolorowanek o różnym stopniu trudności • Wzbogacenie kącika plastycznego o różnorodne materiały i narzędzia pozwalające dzieciom na usprawnianie dużej i małej motoryki i koordynacji wzrokowo-ruchowej • Aranżowanie zabaw plastycznych, ruchowych, gier zręcznościowych doskonałych koordynację wzrokowo-ruchową • Zachęcanie do udziału w grach zręcznościowych typu pchełki, żabki, bierki, prawo dżungli itp. • Prowadzenie zabaw typu „Czarodziejski woreczek”, „Co się ukryło w pudełku?” itp.	• Wykonywanie własnych projektów przestrzennych wymagających rysowania, wycinania, zaginania i sklejanie • Podpisywanie własnym imieniem wytworów plastycznych

	kształtach i wycina je		
	- Kreśli nieregularne linie między wyznaczonymi liniami lub po narysowanych liniach - Odtwarza kształty przedmiotów poprzez łączenie liniami wytyczonych punktów, zamalowywanie oznaczonych pól według kodu		

4) interesuje się czytaniem i pisaniem; jest gotowe do nauki czytania i pisania

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozbudzanie zainteresowania umiejętnościami czytania i pisania Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania	- Obserwuje otoczenie społeczne, dostrzega napisy na reklamach, banerach, sklepach itp. i jest zainteresowane ich treścią - Samodzielnie i w kulturalny sposób korzysta z przedszkolnej biblioteczki lub kącika książki - Aktywnie uczestniczy w ćwiczeniach grafomotorycznych i doskonalących koordynację wzrokowo-ruchową oraz w ćwiczeniach doskonalących słuch fonematyczny - Prawidłowo trzyma narzędzie pisarskie - Wykazuje potrzebę poznawania liter, ma motywację do nauki czytania - Dostrzega potrzebę posługiwania się pismem - Dobiera podpisy do obrazków znajdujących się w przedszkolnym słowniczku czytania globalnego	- Zapewnienie dzieciom kontaktu z literaturą poprzez urozmaicanie kącika czytelniczego, czytanie bajek, oglądanie ilustracji - Zorganizowanie wycieczki do biblioteki, na targi książki lub spotkania z bibliotekarzem - Udział w konkursach i akcjach czytelniczych, np. „Cała Polska czyta dzieciom” - Prowadzenie słowniczka wyrazów do czytania globalnego, podpisywanie wyrazami miejsc i wyposażenia sali - Regularne prowadzenie ćwiczeń usprawniających syntezę i analizę słuchową oraz wzrokową	- Doskonalenie umiejętności czytania w zakresie dostępnym dla dziecka - Nabywanie umiejętności czytania tekstu ze zrozumieniem - Odtwarzanie wzorów literopodobnych, pisanie liter i wyrazów w liniaturze

	• Odczuwa satysfakcję z efektów działań podejmowanych w kierunku opanowania umiejętności czytania i pisanie	
--	---	--

5) słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich; interesuje się książkami

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie zainteresowań czytelnich	• Jest zainteresowane słowem czytanim • Z uwagą słucha głośniego czytania • Potrafi się skupić podczas słuchania • Opowiada treść obrazków ilustrujących baśnie i opowiadania • Recytuje teksty wierszowane • Rozwija pamięć odtwórczą • Doskonali słownictwo czynne • Sięga do biblioteczki po ulubione pozycje z literatury dziecięcej, prosząc o ich przeczytanie • Zna najpopularniejsze baśnie, potrafi opowiedzieć ich fabułę • Charakteryzuje postacie, stosując przymiotniki opisujące i oceniające • Potrafi połączyć tytuł baśni z jej autorem • Rozwija wyobraźnię, tworząc dalsze przygody ulubionych postaci • Jest kreatywny, wymyślając opowiadania swojego pomysłu • Argumentuje, jaki rodzaj książek przypadł mu do gustu	• Rozwijanie kultury czytelnich przez poszerzanie kanonu literatury dziecięcej • Utworzenie kącika czytelnich • Ustalenie zasad prawidłowego korzystania z książeczek (czyste ręce, delikatne kartkowanie stron, zakaz rysowania po kartkach) • Gromadzenie ciekawych pozycji książkowych • Organizowanie spotkań autorskich z pisarzami • Nawiazanie współpracy z biblioteką i zainteresowanie wychowanków wypoczynieniem książek • Poprzez zaznajomienie z literaturą dziecięcą zaspokajanie potrzeb emocjonalnych dziecka, wspieranie jego rozwoju psychicznego, intelektualnego i społecznego • Poprzez dostarczanie wzorców pięknego, bogatego języka rozwijanie umiejętności łatwości wypowiedzi, w tym wypowiedzi publicznych	• Wzbudzanie zainteresowania samodzielnym czytaniem prostych słów i krótkich tekstów literackich

6) układa krótkie zdania, dzieli zdania na wyrazy, dzieli wyrazy na sylaby; wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągania celów	Treści rozszerzające
Kształtowanie świadomości fonologicznej	- Rozpoznaje dźwięki z otoczenia (ulicy, zwierząt, czynności domowych, urządzeń mechanicznych) - Wskazuje kierunek, skąd dochodzi odgłos - Powtarza układy rytmiczne - Układa zapis graficzny do usłyszanego rytmu - Recytuje krótkie teksty rymowane - Różnicuje słowa podobnie brzmiące - Wyodrębnia zdania z żywej mowy - Dzieli proste zdania na wyrazy - Przelicza liczbę wyrazów - Układa zdania do obrazków - Wyodrębnia wyraz ze zdania, konstruuje nowe zdanie z tym wyrazem - Przedstawia graficznie zdania za pomocą zabawek, kredek, pasków papieru, koralików - Układa zdania o podanej liczbie wyrazów - Dzieli wyrazy na sylaby - Określa długość wyrazów ze względu na liczbę ich sylab (krótkie, długie) - Ustala pozycję sylaby w wyrazie (na początku, na końcu, w środku) - Wyróżnia i wybrzmiewa samogłoski i spółgłoski w nagłosie - Grupuje obrazki, których nazwa zaczyna się na wskazaną głoskę - Wyodrębnia końcową głoskę	- Odtwarzanie struktur dźwiękowych na podstawie układów przestrzennych - Rozpoznawanie układu przestrzennego odpowiadającego wystukaniu rytmowi - Ćwiczenia koordynacji słuchowo-wzrokowej i słuchowo-ruchowej - Analiza i synteza zdań - Analiza i synteza sylabowa - Organizowanie zabaw ruchowych połączonych z recytacją krótkich tekstów i podziałem na sylaby, wyklaskiwaniem i wytupywaniem - Ćwiczenia analizy sylabowej wyrazów (rozsypanki sylabowe) - Ćwiczenia syntezy sylabowej przez dodanie lub odjęcie nowej sylaby - Rozwiązywanie rebusów obrazkowych - Rysowanie, wycinanie, wskazywanie przedmiotów, w których nazwach są dane sylaby - Ćwiczenia umiejętności wyodrębniania głosek w nagłosie, wygłosie i śródgłosie oraz kolejnych głosek wyrazu - Gry i zabawy kształtujące świadomość fonologiczną wyrazu - Ćwiczenia pamięci słuchowej - Wzbogacanie słownika poprzez tworzenie łańcuszka obrazków według głosek w nagłosie i wygłosie - Rozwijanie twórczej pracy wychowan-	- Samodzielne układanie dowolnych wyrazów z sylab dwuliterowych - Układanie podpisów pod obrazkami - Uzupełnianie napisów pod obrazkami - Układanie całych napisów z pojedynczych sylab - Układanie całych wyrazów pod obrazkami - Kształtowanie umiejętności całościowego postrzegania wyrazu

	• Podaje wyrazy kończące się na daną głoskę • Dobiera pary obrazków, których nazwa jednego kończy się na głoskę rozpoczynającą nazwę drugiego • Wyodrębnia środkową głoskę w wyrazach • Dobiera obrazki, których nazwy 3-głoskowe mają daną głoskę (np. o) w środku • Układa wyrazy z danymi głoskami • Przelicza liczbę głosek w wyrazie • Podaje wyraz po połączeniu usłyszanych głosek	ka poprzez zabawy ze słowami • Ćwiczenia poprawnej artykulacji	
--	---	---	--

7) rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Kształtowanie umiejętności odczytywania znaków umownych	• Rozpoznaje znaczek na swojej szafce • Spośród zgromadzonych wybiera znaczek, którego wygląd opisuje osoba dorosła • Reaguje na znaki wprowadzone podczas gier i zabaw grupowych • Stosuje się do symboli wprowadzonych w sali przedszkolnej (np. oznaczenia kąpek, znaczki dyżurnych itd.) • Potrafi wytłumaczyć znaczenie symboli używanych w życiu codziennym • Stosuje się do znaczenia symboli w grach • Rozumie istotę tworzenia symboli i tworzy własne • Potrafi wytłumaczyć oznaczenia sym-	• Zaznajomienie z symbolami w sali przedszkolnej • Wycieczka w najbliższe okolice, wyszukiwanie symboli i znaków, wspólne analizowanie i tłumaczenie ich znaczenia • Zabawy i gry ze wspólnym wymysłem oznaczeń • Zabawy naśladowcze, np. ruch drogowy, na dworcu, na lotnisku, z zastosowaniem umownych symboli	• Tworzenie symboli według swojego pomysłu • Konstruowanie gier planszowych z zapisem symbolicznym w legendzie • Zaznajomienie z podstawowymi znakami języka mgowego

	boliczne np. na ulicy (znaki drogowe) czy w komunikacji miejskiej (miejsca specjalne, zakaz wprowadzania psów, zakaz jedzenia)	
--	---	--

X krąg zagadnień edukacyjnych Przed szkolak patriotą

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 15. **Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne**

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) zna nazwę miejscowości, w której mieszka, zna ważniejsze instytucje i orientuje się w rolach społecznych pełnionych przez ważne osoby, np. policjanta, strażaka

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie wiedzy o miejscu swojego zamieszkania Poznanie znaczenia dla społeczeństwa funkcji pełnionych przez przedstawicieli wybranych zawodów	- Podaje nazwę miejscowości, w której mieszka - Opowiada legendy związane ze swoją miejscowością lub bliską okolicą, regionem - Poznaje historię swojej miejscowości oraz ważne osoby z nią związane - Rozumie znaczenie pracy m.in. strażaka, policjanta, strażnika miejskiego, lekarza oraz wypowiada się na temat tych zawodów - Wymienia niektóre instytucje znajdujące się w jego środowisku lokalnym (szkoły, siedziba władz, policji, straży pożarnej, służby zdrowia itp.) - Wskazuje zalety swojej miejscowości i cechy odróżniające ją od innych	- Organizowanie spacerów po okolicy ze zwrotem uwagi na ważne instytucje, zakłady pracy, charakterystyczne miejsca - Zapoznanie dzieci z historią i legendami, baśniami regionu poprzez teatrzyki, spotkania z ciekawymi ludźmi, artystami ludowymi, bajarzami, osobami posługującymi się gwara danego regionu - Wzbogacenie kącika regionalnego w ekspozycję, pamiątki charakterystyczne dla swojej miejscowości - Zwiedzanie izby pamięci, muzeum regionalnego, skansenu - Organizowanie spotkań z przedstawicielami zawodów szczególnie ważnych dla społeczeństwa	- Tworzenie makiet swojej miejscowości - Wykonywanie ozdób o charakterze ludowym, wywodzących się z danego regionu

	Gromadzi informacje o swojej miejscowości, uczestniczy w przygotowaniu albumu „Moja miejscowość – mój region”		
4) wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa			
Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągania celów	Treści rozszerzające
Poznanie praw dziecka i nabywanie świadomości swoich praw Kształtowanie postawy tolerancji wobec innych	- Wie, do kogo może się zwrócić o pomoc, gdy dzieje mu się krzywda - Odróżnia zachowania niewłaściwe od pozytywnych - Rozumie pojęcie „mieć do czegoś prawo” - Potrafi wymienić kilka spośród praw dzieci i jest świadome swoich praw - Szanuje prawa swoich kolegów, członków rodziny i innych osób ze swojego otoczenia - Nie różnicuje rówieśników i dorosłych ze względu na ich odmienność od siebie - Nabywa umiejętności asertywnego zachowania - Ma świadomość przynależności do wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej - Rozumie integralność bycia Polakiem i członkiem mniejszości narodowej, etnicznej lub językowej	Propozycje sposobów osiągania celów - Wyjaśnianie dzieciom pojęć „prawo” i „obowiązek” podczas rozmów i bloku zajęć - Przedstawienie w formie graficznej praw dziecka (w oparciu o Konwencję o Prawach Dziecka) i umieszczenie ich w widocznym miejscu w sali - Zachęcanie dzieci do nazywania praw przedstawionych w formie rysunkowej oraz samodzielnego przedstawienia praw w dowolnie wybranej formie - Wskazywanie na konkretnych przykładach (np. bohaterowie bajek i baśni) zachowań respektujących prawa dzieci i dorosłych oraz łamiących je - Uświadamianie dzieciom, że wszystkim dzieci na całym świecie mają równe prawa bez względu na płeć, miejsce zamieszkania, narodowość, język, jakim się posługują, wyznawaną religię, stan majątkowy rodziny itd. - Zapoznanie dzieci ze sposobami radzenia sobie w sytuacjach, gdy łamane są ich prawa - Promowanie postawy szacunku wobec osób przynależących do mniejszości narodowej, etnicznej lub językowej	Nabywanie wrażliwości na prawa innych

- 2) wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a stolicą Polski jest Warszawa
3) nazywa godło i flagę państwową, zna polski hymn i wie, że Polska należy do Unii Europejskiej

oraz odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 17. **Przygotowanie się do posługiwania językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym dzieci należących do mniejszości narodowej i etnicznej oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, o których mowa w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym**

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 5) wie, do jakiej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej należy
6) zna godło swojej wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Budzenie uczuć patriotycznych i poczucia tożsamości narodowej Poznanie symboli narodowych, wdrażanie do szacunku wobec nich Nabywanie świadomości, że Polska stanowi część Unii Europejskiej	• Zna i podaje nazwę swojej ojczyzny oraz stolicy, określa swoją narodowość, wspólnotę etniczną lub językową • Rozpoznaje i nazywa godło i barwy narodowe Polski, wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej • Rozpoznaje melodię i potrafi zaśpiewać fragment <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> • Zna pieśni wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej • Okazuje szacunek symbolom narodowym, wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej • Wie, w jakich sytuacjach wykonywany jest hymn Polski • Wie, w jakich miejscach umieszczone są symbole narodowe, symbole wspólnoty etnicznej lub językowej oraz w jakich okolicznościach są szczególnie eksponowane	• Prezentowanie symboli narodowych naszej ojczyzny, symboli mniejszości narodowej, etnicznej lub językowej • Osluchanie z hymnem Polski oraz pieśniami ważnymi dla mniejszości narodowej, etnicznej lub językowej • Zachęcanie do obserwowania w mediach uroczystości państwowych, imprez sportowych, podczas których prezentowane są flaga, godło i hymn Polski • Organizowanie wraz z dziećmi programów artystycznych z okazji świąt narodowych, przygotowywanie dekoracji i ozdób o charakterze patriotycznym (np. flagi, kotyliony) • Umiejscowienie na mapie konturowej Polski swojej miejscowości, stolicy, charakterystycznych miejsc naszego kraju • Przybliżanie dzieciom sylwetek i osiągnięć słynnych na całym świecie Polaków	• Wskazywanie na mapie Polski stolicy i innych miast, a na mapie politycznej Europy rozpoznawanie i wskazywanie Polski

	• Posiada orientację w położeniu Polski w Europie oraz jej przynależności do Unii Europejskiej • Rozpoznaje symbole Unii Europejskiej	• Zapoznanie z symbolami Unii Europejskiej • Rozwijanie zainteresowania kulturą wspólnoty narodowej, etnicznej lub językowej	
--	--	---	--

XI krąg zagadnień edukacyjnych

Przedszkolak nabywa zdolności językowe

Odniesienie do Podstawy Programowej:

Obszar 16. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym

Obszar 17. Przygotowanie do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej lub językiem regionalnym dzieci należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, o których mowa w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych
- 1) uczestniczy w zabawach prowadzonych w języku mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Nabywanie umiejętności mówienia w języku obcym Rozwijanie umiejętności posługiwania się językiem mniejszości narodowej, etnicznej lub językiem regionalnym	• Aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych z elementami języka obcego i w języku mniejszości narodowej, etnicznej, w języku regionalnym • Czerpie radość z nowopoznanych zabaw • Integruje się z kolegami podczas nowych zabaw • Rozwija empatię, wyobraźnię i swoje	• Zapoznanie wychowanków z kulturą narodu w zależności od tego, z jakim językiem obcym, czy regionalnym osłuchuje się w przedszkolu, do jakiej mniejszości narodowej, etnicznej należy • Stworzenie możliwości częstego kontaktu z j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnym poprzez: » Zabawy prowadzone w tym języku	• Samodzielne stosowanie zwrotów i nazw podczas budowania zdań w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej, języku regionalnym

	talenty podczas zabaw prowadzonych w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej, języku regionalnym	• Osluchuje się z nazwami przedmiotów, roślin, zwierząt podawanych w j. obcym, j. mniejszości narodowych, etnicznych, j. regionalnym • Wskazuje przedmioty w najbliższym otoczeniu nazywając je w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnym • Osluchuje się z nazwami kolorów i stosuje je np. w zabawach plastycznych • Osluchuje się z nazwami zwierząt i stosuje je w zabawach ruchowych • Próbuje przeliczać w dostępnym przez siebie zakresie w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, w j. regionalnym w zabawach i czynnościach codziennych • Naśladuje ruchem przedmioty, zwierzęta itp., których nazwy słyszy w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnym, tym samym utrwalając ich zapamiętywanie	» Nagrania piosenek » Recytację wierszyków i rymowanek » Opowiadania, inscenizacje • Dostarczanie wzorów prawidłowej wymowy języka obcego, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnego	
--	--	--	--	--

2) rozumie bardzo proste polecenia i reaguje na nie

2) rozumie bardzo proste polecenia wydawane w języku mniejszości narodowej lub etnicznej i języku regionalnym

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Wdrażanie do poprawnego reagowania na wytyczne, polecenia słyszane	• Osluchuje się z poleceniami w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej, w języku regionalnym	• Częste powtarzanie zwrotów w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej, języku regionalnym podczas	• Samodzielne stosowanie zwrotów w języku obcym podczas zabaw i różnych sytuacji

w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej lub języku regionalnym	- Potrafi przedstawić się w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, w j. regionalnym - Wykonuje polecenia wydane w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnym - Łączy wypowiedź w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, w j. regionalnym z ruchem naśladowczym utrwalając tym samym znaczenia prezentowanych słów	codziennych czynności edukacyjnych i wychowawczych, służące ułatwieniu komunikacji Dostarczanie prawidłowych wzorów wymowy pojedynczych słów, zwrotów w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, w j. regionalnym	dnia codziennego w przedszkolu i domu rodzinnym
---	--	--	---

3) powtarza rymowanki, proste wierszyki i śpiewa piosenki w grupie

3) powtarza rymowanki, proste wierszyki i śpiewa piosenki w grupie w języku mniejszości regionalnej, etnicznej lub w języku regionalnym

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – dziecko	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Wdrażanie do prawidłowej artykulacji słów i zdań wypowiadanych w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej lub języku regionalnym	- Rozwija słuch fonemowy podczas słuchania prawidłowej wymowy słów w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej, w języku regionalnym i powtarzania tych słów - Poszerza słownictwo czynne - Jest aktywne podczas powtarzania wyrazów i zdań za wzorem (chóralnie i indywidualnie) - Utrwala poznane słownictwo w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnym - Recytuje krótkie teksty rymowane w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, w j. regionalnym - Ośluchuje się z melodią i prawidłową	- Dostarczanie okazji do poznawania wierszyków, rymowanek i piosenek w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej, języku regionalnym - Wzbogacenie pomocy dydaktycznych w płyty CD z piosenkami i rymowanekami w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnym - Prezentowanie wzorców prawidłowej wymowy i intonacji	Samodzielne recytowanie, śpiewanie i wymyślanie rymowanek w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej, języku regionalnym

	wymową słów oraz próbuje śpiewać w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej lub w j. regionalnym • Ilustruje ruchem te piosenki, utrwalając znaczenie słów • Czerpie radość z aktywności w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnym		
--	---	--	--

- 4) rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami
4) rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych w języku mniejszości narodowej, etnicznej lub języku regionalnym

Cele ogólne	Spodziewane efekty oddziaływań edukacyjnych – <i>dziecko</i>	Propozycje sposobów osiągnięcia celów	Treści rozszerzające
Rozwijanie zainteresowania literaturą prezentowaną w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej lub języku regionalnym Zachęcanie do posługiwania się zwrotami, wyrażeniami w języku obcym, mniejszości narodowej, etnicznej lub języku regionalnym w codziennych sytuacjach	• Słucha bajek i opowiadań w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej, języku regionalnym • Ogląda teatryki w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnym • Jest uczestnikiem prostych scenek dramatycznych w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnym • W zabawach parateatralnych posługuje się prostymi wyrażeniami w j. obcym, j. mniejszości narodowej lub etnicznej, j. regionalnym • Odpowiada na pytania dotyczące treści obejrzanych przedstawień, wysłuchanych bajek i opowiadań używając zwrotów w j. obcym, j. mniejszości narodowej lub etnicznej, j. regionalnym • Wymienia elementy występujące na ilustracjach, posługując się wyrażeniami w j. obcym, j. mniejszości narodowej lub etnicznej, j. regionalnym	• Dostarczanie wzorów prawidłowej mowy w języku obcym, języku mniejszości narodowej, etnicznej, języku regionalnym • Wprowadzenie wychowanków w świat j. obcego, j. mniejszości narodowej lub etnicznej, j. regionalnego, wykorzystując pacyki lub maskotki, będące przewodnikami w codziennych zabawach i czynnościach • Wzbogacenie biblioteczki grupowej w książeczki z opowiadaniem, bajkami w j. obcym, j. mniejszości narodowej lub etnicznej, j. regionalnym • Elicytacja – prowokowanie odpowiedzi na podstawie bodźców wzrokowych, słuchowych, dźwiękowych (odgadywanie treści obrazka, historyjka obrazkowa, odpowiadanie na pytania) • Wykorzystanie metody <i>storytellingu</i>, czyli opowiadanie historyjek na podstawie kilku obrazków	• Podejmowanie prób samodzielnego opowiadania treści ilustracji, utworu literackiego posługując się w językiem obcym, językiem mniejszości narodowej lub etnicznej, językiem regionalnym • Samodzielnie opisywanie ilustracji przy użyciu j. obcego, j. mniejszości narodowej, etnicznej, j. regionalnego • Opowiadanie o sobie z użyciem słów w j. obcym, j. mniejszości narodowej, etnicznej lub j. regionalnym • Podejmowanie dialogu, posługując się wyrażeniami w j. obcym, j. mniejszości narodowej lub etnicznej lub języku regionalnym

5. Warunki realizacji programu

*Jesteśmy po to, aby stworzyć warunki wychowawcze i edukacyjne,
żeby rozwijać wszechstronnie dziecko.*

Lew S. Wygotski

Przedszkole spełnia wobec wychowanków trzy podstawowe funkcje – opiekuńczą, wychowawczą i dydaktyczną. Aby funkcje te były wypełniane należycie, podstawowym warunkiem jest zapewnienie dzieciom bezpieczeństwa i stworzenie przyjaznej atmosfery w miejscu ich codziennych zabaw. Sale i ogród muszą być wyposażone w sprzęty, urządzenia oraz zabawki dostosowane do potrzeb rozwijających się wychowanków. Urządzone w sali stałe i okazjonalne kąciki zabaw swoim wyposażeniem oraz estetyką winny zachęcać do zabaw, poszerzać zainteresowania. Dbłość o urozmaicanie kącików, tworzenie nowych, w zależności od realizowanej tematyki i zainteresowań dzieci, to jedno z zadań nauczyciela warunkujących skuteczność realizacji programu. Różnorodność dostępnych dzieciom zabawek i pomocy dydaktycznych (od zabawek dostępnych na rynku poprzez pomoce wykonane przez nauczyciela po powszechnie dostępne przedmioty, materiały wtórne itp.) rozbudza ciekawość poznawczą i wyobraźnię, stymuluje aktywność. Na terenie ogrodu przedszkolnego powinny się znajdować urządzenia rekreacyjne i gimnastyczne, pozwalające rozwijać poszczególne grupy mięśniowe i cechy motoryczne, a czas spędzany na powietrzu uatrakcyjnią przyrządy gimnastyczne – piłki, obręcze, skakanki itp. O skuteczności realizacji założeń programowych decyduje także osobowość nauczyciela. Kreatywność, empatia, dynamika, otwartość, umiejętności komunikacyjne – to tylko kilka cech nauczyciela wspomagającego rozwój dziecka.

Zachowaniu właściwych proporcji między trzema funkcjami wychowania przedszkolnego służy dobrze skonstruowany ramowy rozkład dnia. Opracowanie własnego dnia aktywności dziecka wymaga od nauczyciela dostosowania go do wymagań Podstawy Programowej w zakresie warunków i sposobów realizacji. Zgodnie z zalecanymi w tym dokumencie proporcjami zagospodarowania czasu przebywania w przedszkolu nauczyciel winien:

- Co najmniej jedną piątą czasu przeznaczyć na swobodną zabawę dzieci lub zabawy przy niewielkim udziale nauczyciela;
- Nie mniej niż jedną piątą czasu, a w przypadku dzieci młodszych jedną czwartą czasu, przeznaczyć na pobyt dzieci na powietrzu – organizowane gry i zabawy ruchowe, zajęcia sportowe, obserwacje przyrodnicze, prace gospodarcze, porządkowe i ogrodnicze itd.;
- Najwyżej jedną piątą czasu wykorzystać na różnego typu zajęcia dydaktyczne, realizowane zgodnie z programem edukacji przedszkolnej;
- Czas pozostały – około dwóch piątych czasu pobytu dziecka w przedszkolu – pozostaje do dyspozycji nauczyciela; w czasie tym można zaplanować indywidualną pracę kompensacyjno-wyrównawczą i pracę z dzieckiem zdolnym, mieszczą się w nim także czynności opiekuńcze, samoobsługowe, organizacyjne i inne.

Proporcje te należy rozliczyć zgodnie z długością pobytu dzieci w przedszkolu w ciągu tygodnia.

Dzień aktywności dziecka – przykład ramowego rozkładu dnia przedszkolaka

Godziny	Formy aktywności	Przewidywane efekty – dziecko
Poranna rozgrzewka		
Od otwarcia przedszkola do 8.00	Schodzenie się dzieci. Zabawy swobodne w kąciach zainteresowań – konstrukcyjne, manipulacyjne, z fabułą, gry stolikowe, układanki itp. Ćwiczenia indywidualne lub w małych zespołach doskonalące funkcje poznawcze. Rozmowy spontaniczne, kontakty okolicznościowe. Czynności porządkowe.	- stosuje zwroty grzecznościowe - doskonalą sprawność manualną, wyobraźnię przestrzenną, spostrzegawczość, koncentrację itp. - nawiązuje kontakty z rówieśnikami - rozwija mowę komunikacyjną - samodzielnie organizuje czas wolny - inicjuje zabawy rówieśnicze - stosuje się do umów obowiązujących w grupie
8.00–8.30	Ćwiczenia usprawniające narządy mowy (zabawy ortofoniczne, artykulacyjne, emisyjne, ćwiczenia oddechowe itp.). Ćwiczenia poranne 4-minutowe. Zabawy ruchowe.	- doskonalą poszczególne narządy artykulacyjne - rozwija poszczególne grupy mięśniowe - kształtuje prawidłową postawę ciała - reaguje na sygnały umowne
8.30–8.45	Czynności samoobsługowe i higieniczne. Przygotowanie do śniadania. Dyżury.	- samodzielnie korzysta z toalety - dba o higienę - uczestniczy w nakrywaniu stolika - wywiązuje się z powierzonych obowiązków
8.45–9.15	Śniadanie. Czynności porządkowe po posiłku i organizacyjne przed zajęciami organizowanymi.	- samodzielnie zjada posiłek - porządkuje miejsce przy stoliku - pomaga w przygotowaniach do zajęć
Zajęcia wychowawczo-dydaktyczne		
9.15–10.45	Realizacja założeń Podstawy Programowej w formie zajęć organizowanych z całą grupą w sali przedszkolnej lub na powietrzu – wspieranie rozwoju umysłowego, emocjonalnego, społecznego i fizycznego przedszkolaka poprzez różne formy edukacji przedszkolnej zgodnie z realizowanym programem wychowania przedszkolnego.	- aktywnie uczestniczy w zajęciach z całą grupą - dostosowuje się do zasad obowiązujących podczas zajęć - koncentruje się na zadaniu - współpracuje podczas zadań zespołowych - odczuwa zadowolenie z efektów własnej działalności - poszerza wiedzę, nabywa i doskonalą umiejętności - kształtuje postawy
9.45–10.00	Zdrowy posiłek na drugie śniadanie.	- rozumie konieczność spożywania owoców, warzyw i soków dla zdrowia
10.40–11.00	Przygotowanie do pobytu na powietrzu.	- sprawnie korzysta z toalety i łazienki - samodzielnie wkłada ubranie, zachowując kolejność ubierania
11.00–12.00	Zabawy na powietrzu: ruchowe, dowolne, z wykorzystaniem sprzętu rekreacyjnego, gry	- aktywnie i z radością uczestniczy w zabawach na powietrzu - samodzielnie organizuje czas wolny w ogrodzie

Godziny	Formy aktywności	Przewidywane efekty – dziecko
	sportowe, spacery, obserwacje przyrodnicze, prace porządkowe i ogrodnicze.	- przestrzega zasad bezpiecznej i zgodnej zabawy na urządzeniach rekreacyjnych i sprzęcie sportowym - stosuje się do umów obowiązujących podczas spacerów, gier - obserwuje środowisko przyrodnicze i dzieli się spostrzeżeniami na ten temat - uczestniczy w pracach użytecznych
12.00–12.15	Czynności samoobsługowe i higieniczne przed posiłkiem. Dyżury.	- czyści obuwie przed wejściem do budynku - samodzielnie się rozbiera - układa obuwie i odzież na wyznaczonych miejscach - samodzielnie wykonuje zabiegi higieniczne - wywiązuje się z obowiązków dyżurnego
12.15–12.45	Obiad. Czynności porządkowe.	- dba o estetykę podczas jedzenia - stosuje zwroty grzecznościowe - poznaje nowe smaki - sprawnie posługuje się sztućcami - podczas posiłku przyjmuje prawidłową postawę ciała - spożywa posiłek w ciszy - odnosi talerz po skończonym posiłku
Popołudniowy relaks		
12.45–13.00	Zabawy i ćwiczenia o charakterze odprężającym. Chwila z literaturą dla dzieci.	- wycisza emocje podczas różnych form relaksacyjnych - pozwala odpocząć kolegom, rozumie potrzeby innych - rozwija zainteresowania czytelnicze
13.00–13.15	Przygotowanie do pobytu na powietrzu.	- jest samodzielne w szatni
13.15–14.15	Zabawy na placu przedszkolnym – ruchowe, z wykorzystaniem sprzętu gimnastycznego, urządzeń rekreacyjnych, różnicowe według inwencji dzieci.	- bezpiecznie i zgodnie bawi się na placu przedszkolnym - wykazuje inwencję podczas zabaw na powietrzu - nawiązuje kontakty z rówieśnikami - zgłasza opiekunom ewentualne problemy i niebezpieczeństwa - stara się samodzielnie rozwiązywać drobne konflikty rówieśnicze
14.15–14.30	Czynności samoobsługowe i higieniczne przed posiłkiem.	- jest samodzielne w szatni i łazience - dba o higienę i wygląd zewnętrzny
14.30–14.45	Podwieczorek.	- stosuje się do zasad kulturalnego spożywania posiłku
Od 14.45 do zamknięcia przedszkola	Ćwiczenia indywidualne wspierające rozwój dziecka, praca kompensacyjno-wyrównawcza i praca z dzieckiem zdolnym. Zabawy w kole, przy muzyce, ruchowe, teatralne, słuchanie	- rozwija własne zainteresowania - doskonali umiejętności i uzdolnienia artystyczne - nawiązuje przyjaźnie - dzieli się zabawkami - pomaga młodszemu i mniej sprawnemu od niego kolegom

Godziny	Formy aktywności	Przewidywane efekty – dziecko
	literatury dla dzieci, rysowanie na tematy dowolne. Zabawy według zainteresowań własnych dzieci w sali lub na powietrzu oraz zabawy w kąciakach tematycznych inspirowane przez nauczyciela. Czynności porządkowe i rozchodzenie się dzieci.	- inicjuje zabawy i aktywnie uczestniczy w zabawach organizowanych - współpracuje z nauczycielem podczas zabaw i ćwiczeń indywidualnych - dba o estetykę własną i otoczenia - stosuje zwroty grzecznościowe

Sporządzony przez nas przykład stanowi propozycję, osnovę, którą można wykorzystać, konstruując rozkład dnia dla swoich wychowanków. Ramowy rozkład dnia nauczyciel powinien dostosować do:

- potrzeb własnej placówki (godziny otwarcia i zamknięcia placówki, pory posiłków, łączenie grup, czas pracy oddziału),
- poziomu umiejętności i wieku dzieci (dzieci młodsze lub starsze),
- pory roku i warunków atmosferycznych (pory pobytu na powietrzu zależą nie tylko od pogody, ale i długości dnia),
- innych warunków związanych z organizacją pracy przedszkola lub oddziału przedszkolnego.

6. Charakterystyka rozwoju dziecka w wieku przedszkolnym

*Najważniejszym okresem w życiu nie są lata studiowania na wyższej uczelni,
ale te najwcześniejsze, czyli okres od narodzenia do sześciu lat.
Jest to czas, kiedy formuje się inteligencja człowieka i nie tylko ona,
ale całość jego zdolności psychicznych.*

Maria Montessori

Dobry wychowawca to taki, który zna psychikę dziecka i etapy jego rozwoju, dostrzega jego niedoskonałości, ale przede wszystkim docenia sukcesy i eksponuje mocne strony wychowanka.

Ustalenie nieprzekraczalnych granic czasowych między okresami rozwoju dziecka jest trudne ze względu na różnice indywidualne, niejednorodne tempo rozwoju, czynniki społeczno-kulturowe i doświadczenia wyniesione z domu rodzinnego. Wśród naukowców brak jest zgodności co do liczby stadiów rozwoju człowieka i ich przedziałów wiekowych. Na użytek tego programu przyjęto periodyzację rozwoju według autorów podręcznika *Psychologia rozwoju człowieka*³. Ponieważ edukację przedszkolną rozpoczynają często dzieci, którym do ukończenia trzeciego roku życia brakuje kilku miesięcy, poniżej scharakteryzowano dwa spośród okresów rozwojowych:

- Wyszczególniony z okresu wczesnego dzieciństwa **podokres wieku poniemowlęcego**, trwający od 2. roku życia do końca 3. roku życia,
- Okres średniego dzieciństwa trwający od 4. roku życia do ukończenia 6. roku życia.

Wiek przedszkolny charakteryzuje doskonalenie umiejętności wcześniej opanowanych przez dziecko i dalsze poszerzanie wiedzy o otaczającym je świecie. W poniższej tabeli zawarto specyficzne dla dwóch okresów cechy, pozwalające prześledzić pokrótce zmiany rozwojowe w poszczególnych obszarach.

³ Barbara Napierała, Janusz Trempała (red. nauk.), *Psychologia rozwoju człowieka – charakterystyka okresów życia człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

Obszar	Wiek poniemowlęcy	Wiek średniego dzieciństwa
Rozwój fizyczny i motoryczny	Duża aktywność ruchowa, stopniowy wzrost sprawności i koordynacji ruchów (początkowo koordynacja słaba) Zautomatyzowany chód, sprawny bieg, swobodne skoki obunóż w miejscu Wchodzenie po schodach z reguły bez trzymania poręczy i na przemienne (czasem dostawnie) Ruchy nabierają precyzji Posługiwanie się łyżką, kredką Konstruowanie trójwymiarowych budowli z klocków Zakładanie luźnych części ubrania (np. spodni) Samodzielne mycie rąk, twarzy, niedokładne wycieranie się ręcznikiem	Dalszy wzrost sprawności motorycznej, kombinacje czynności ruchowych, np. bieg i kopnięcie piłki; chwyt i rzut piłki Duża ruchliwość – „głód ruchu” Swobodny chód i bieg Samodzielność w samoobsłudze – ubieranie się i rozbieranie bez pomocy, spożywanie posiłków, samodzielność w łazience i toalecie, starsze dzieci posługują się sztućcami Krótko, z tendencją wzrostową, koncentracja na jednej czynności
Mowa i komunikacja	2. rok życia – holofrazy (wypowiedzi jednowyrazowe, zleпки dwuwyrazowe bez reguł gramatycznych, mowa związana z działaniem i sytuacją) 3. rok życia – słownik liczy 1000–1500 wyrazów; słownik bierny znacznie bogatszy niż czynny; zdania z 3, 4 i więcej słów, gramatyczne, pod koniec 3. roku życia pojawiają się wypowiedzi złożone podrzędnie	SPRAWNOŚCI JĘZYKOWE I KOMUNIKACYJNE Słownictwo – do 6. roku życia dziecko przyswaja dziennie średnio 9–10 słów Między 3. a 5. rokiem życia pojawiają się neologizmy 4.–5. rok życia – wiek pytań, wypowiedzi na temat, podczas rozmowy dziecko stara się nie przerywać mówiacemu (kultura w rozmowie) Wzrost kompetencji narracyjnej, umiejętności konwersacyjnych TRUDNOŚCI Z ANALIZĄ I SYNTEZĄ FONEMOWĄ Wymowa – do 6. roku życia trudne do wymówienia są wyrazy z dwiema spółgłoskami występującymi po sobie, 6-latek wymawia poprawnie zleпки trzech spółgłosek (zgrzyt, sprzęt, trzymiel) Mowa wewnętrzna
Rozwój emocjonalny i społeczny	Uczucia zmienne, szybko przechodzą w przeciwstawne Reakcje gwałtowne Przewaga procesów pobudzania nad procesami hamowania W 3. roku życia pojawiają się wypowiedzi na temat pragnień swoich i innych osób	ROZWÓJ EMOCJONALNY Rozumienie emocji własnych i innych osób Regulowanie ekspresji własnych emocji ROZWÓJ SPOŁECZNY Przyswajanie reguł zachowania i uczenie się ich przestrzegania

	Rozwój poczucia własnego „ja”, pojawiają się uczucia: zazdrość, duma, poczucie winy, zakłopotanie Niski poziom zaradności i samodzielności Inicjowanie kontaktów społecznych (spojrzenia, zachowania zaczepne) Zabawy samotne lub równoległe	Rozwijanie się empatii Pojawienie się agresji Poznanie ról społecznych Nawiązywanie interakcji z rówieśnikami, podejmowanie współpracy Zabawa symboliczna
Rysunek	RYSunek WG SZUMANA Do 3. roku życia bazgrota, czyli zapełnianie płaszczyzny kreskami, kropkami, próba zamykania koła 3-latek: głowonogi, rozpoznawalne kształty	RYSunek WG SZUMANA Od 3. do 12. roku życia okres idioplasyki 3.-5. roku życia: schemat uproszczony, 5.-7. roku życia: przekształcenia afektywne, symboliczne ujmowanie formy, wyrażanie przestrzeni przez układ pasowy i topograficzny W rysunku pojawiają się schematy przedmiotów i człowieka, więcej szczegółów, brak uwzględnienia proporcji i wielkości
Procesy poznawcze	Myślenie na poziomie sensoryczno-motorycznym (zmysłowo-ruchowe) – rozumienie stałości przedmiotu (przedmioty istnieją niezależnie od działań) Niedokładne spostrzeżenia wzrokowe 3-latek odwzorowuje koło 3-latek ma kłopoty ze spostrzeganiem kolejności zdarzeń, nie ujmując zdarzeń jako przewidywalnych Opanowuje systemy symboliczne, takie jak muzyka, rysunek, gesty, liczby Uwaga mimowolna, krótkotrwała Pamięć słabo rozwinięta	Myślenie konkretno-wyobraźniowe, potem słowno-logiczne, czyli pojęciowe (rozumowanie oparte na zdarzeniach zewnętrznych, nie na operacjach logicznych) PERCEPCJA WZROKOWA 3. rok życia – śledzenie poruszającej się piłki i łapanie jej 3-4-latek odwzorowuje krzyżyk 4-5-latek odwzorowuje szyny (linie równoległe) 4-6-latek umiarkowanie kopiuje kształty liter 5-6-latek odwzorowuje kwadrat, rozpoznaje kilka kształtów geometrycznych, kilka liter alfabetu, odszukuje przedmiot ukryty w nowej konfiguracji, rozróżnia i nazywa kolory – barwy podstawowe i odcienie 7-latek odwzorowuje trójkąt, spiralę PERCEPCJA SŁUCHOWA W 3.-4. roku życia – imitowanie zasłyszanych melodii 5-latek utrzymuje tonację i rytm melodii ORIENTACJA W CZASIE Kolejność: pory dnia, pory roku, dni tygodnia, godziny Różnicowanie: najpierw dzień–noc, potem wieczór–noc; najpierw lato–zima, potem wiosna–lato

	KOLEJNOŚĆ WYSTĘPOWANIA ZDARZEŃ Od 4. roku życia – spostrzeganie kolejności zdarzeń, dobre rozumienie określeń „wczoraj–jutro” 4-latek dobrze rozumie i stosuje określenia relacji przestrzennych (wysoko, daleko, góra, dół), trudność sprawiają przód–tył, wewnątrz PAMIĘĆ W 4.-5. roku życia – dziecko odtwarza szereg złożony z czterech cyfr; 6. rok życia – z sześciu cyfr Wydłuża się czas koncentracji Szczególnie intensywnie rozwijają się czynności myślowe: szeregowanie, klasyfikowanie, porównywanie	
--	--	--

7. Metody pracy aktywizujące dzieci w wieku przedszkolnym

Jest niezawodna zasada, o której nigdy nie wolno wam zapomnieć. Brzmi ona tak:

Jeżeli nie bawisz się świetnie i twoje dziecko nie bawi się świetnie – przerwij.

Robisz coś źle.

Glen Doman

Przesłanie cytowane za amerykańskim fizjoterapeutą⁴ kierowane jest między innymi do nauczycieli. Każdy twórczy pedagog w toku swojej pracy zawodowej potrafi wykorzystać albo stworzyć takie metody pracy, które sprawiają, że zabawa z przedszkolakami jest kreatywna, wzbudzająca radość i zadowolenie wychowanków, a przy tym w ciekawy sposób przekazuje wiedzę na temat otaczającego świata.

Termin „metoda” pochodzi z greckiego słowa *methodos*⁵, co znaczy *droga, sposób badania*, systematycznie stosowany sposób postępowania prowadzący do założonego wyniku. Na dany sposób postępowania składają się czynności myślowe i praktyczne, odpowiednio dobrane i realizowane w ustalonej kolejności.

Dydaktyka ogólna wyszczególnia trzy grupy metod: oglądowe, słowne i praktyczne, jednakże w przedszkolu te metody przenikają się wzajemnie i rzadko występują odrębnie, co wynika ze specyfiki pedagogiki przedszkolnej.

Naczelne miejsce w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym zajmują metody czynne, oparte na działalności wychowanka. Metody wskazują na czynności, które należy podjąć, by osiągnąć zamierzone cele. Dotyczą one zarówno wychowanka, jak i nauczyciela.

Przyjmując podział za autorytetami w dziedzinie pedagogiki, wyszczególnić można następujące grupy metod stosowanych podczas zajęć opiekuńczo-dydaktyczno-wychowawczych w przedszkolu.

Według Czesława Kupisiewicza⁶:

- metody oparte na słowie: wykład, opowiadanie, pogadanka, opis, dyskusja, praca z książką;
- metody oparte na obserwacji i pomiarze: pokaz, pomiar;
- metody oparte na praktycznej działalności uczniów: laboratoryjna, zajęć praktycznych;
- metody aktywizujące: burza mózgów, metoda sytuacyjna, inscenizacji, problemowa itp.

Klasyfikacja metod oparta na koncepcji wielostronnego nauczania-uczenia się Wincentego Okonia⁷:

- metody asymilacji wiedzy – uczenie się przez przyswajanie: pogadanka, dyskusja, wykład, praca z książką;
- metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy – uczenie się przez odkrywanie: klasyczna metoda problemowa, metoda przypadków, metoda sytuacyjna, giełda pomysłów, mikronauczanie, gry dydaktyczne;
- metody waloryzacyjne – uczenie się przez przeżywanie: metody impresyjne, metody ekspresyjne;
- metody praktyczne – uczenie się przez działanie: metody ćwiczebne, metody realizacji zadań wytwórczych.

Klasyfikacja według Tadeusza Nowackiego⁸:

- metody nauczania teoretycznego: wykład, pogadanka, dyskusja, opis, opowiadanie, wyjaśnienie;
- metody nauczania praktycznego: rozwijanie umiejętności, pokaz, ćwiczenie, instruktaż, inscenizacja.

⁴ Glenn Doman, Janet Doman, *Jak nauczyć małe dziecko czytać*, wyd. EXCALIBUR, Bydgoszcz 1992.

⁵ Wincenty Okoń, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1984.

⁶ Czesław Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, PWN, Warszawa 1973.

⁷ Wincenty Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.

⁸ Tadeusz Nowacki, *Podstawy dydaktyki zawodowej*, PWN, Warszawa 1977.

Klasyfikacja według Krzysztofa Kruszewskiego⁹:

- metody słowne;
- metody oglądowe;
- metody praktyczne;
- metoda gier dydaktycznych.

Wiek przedszkolny to okres wzmożonej aktywności poznawczej, wyrażającej się silną potrzebą intelektualnych wrażeń, dużym napięciem emocjonalnym, potrzebą działania jako narzędziem służącym poznawaniu rzeczywistości. Zadaniem nauczyciela wychowania przedszkolnego jest tworzenie momentów, w których podopieczny znalazłby źródło zaspokojenia swoich potrzeb, rozbudzanie zainteresowań, motywacji, aktywności. W toku zabawy przedszkolak powinien także wyciszyć nadmierne emocje, wzmocnić empatię i wzbudzić w sobie poczucie sukcesu.

Dziecko w wieku przedszkolnym ma naturalną chęć wyrażania się w różnych formach ekspresji: w mowie, ruchu, geście, rysunku, śpiewie. W przedszkolu powinny więc być prowadzone zajęcia aktywizujące spontaniczną kreatywność dzieci, najlepiej w formie zabawy, jako podstawowej działalności dziecka, według zasady: uczyć-bawiąc się, bawić się-ucząc. Proces nauczania powinien być ściśle powiązany z zabawą. Przedszkolak przejawia swą aktywność w zabawach manipulacyjnych, konstrukcyjnych, tematycznych, dydaktycznych i ruchowych. Obok nich pojawiają się elementy innych form działania związanych z nauką i pracą.

Poniżej przedstawiamy krótki opis różnych metod, których nie powinno zabraknąć w codziennej pracy przedszkola, tak by dzieci tam uczęszczające rozwijały swój intelekt, sprawność oraz talenty. Charakteryzujemy tylko wybrane metody, inspirujące, wciąż aktualne lub stosunkowo nowe, które według nas przyczyniają się do wszechstronnego rozwoju wychowanków. Obowiązkiem nauczyciela pracującego z dzieckiem w wieku 3–5 lat jest biegła znajomość aktualnej metodyki pracy przedszkolnej i śledzenie na bieżąco nowości pojawiających się w tej dziedzinie.

Twórcze metody aktywności ruchowej i tańca

Metoda opowieści ruchowej Josefa Gotfryda Thulina

Nauczyciel w oparciu o stworzony przez siebie tekst lub zaadaptowany tekst literacki działa na wyobraźnię dziecka, skłaniając je do interpretacji ruchowej słyszanych treści. Opowiadanie musi się opierać na zasadach wszechstronności ruchu, stopniowania wysiłku i zmienności pracy mięśniowej. Tematyka opowieści powinna być bliska dzieciom.

Metoda gimnastyki twórczej (ekspresyjnej) Rudolfa Labana

Twórca metody był zwolennikiem poglądu, że poznanie własnego ciała i jego możliwości poruszania się w przestrzeni rodzi zaufanie do samego siebie, do własnego ciała. Wpływa na poczucie wspólnoty z innymi ludźmi. Nauczyciel staje się współuczestnikiem i współpartnerem zabaw. Istotną rolę odgrywa tu inwencja twórcza wychowanków, ich pomysłowość, fantazja, doświadczenie ruchowe. Podczas zabaw posługujemy się różnymi formami ruchu, takimi jak: odkrywanie, naśladowanie, inscenizacja, pantomima, gimnastyka wykorzystująca ruch naturalny, ćwiczenia muzyczno-ruchowe, taniec, opowieść ruchowa. Metoda ruchowa ekspresji twórczej daje możliwość rozwijania się w zakresie między innymi: wycucia własnego ciała, wycucia przestrzeni, wycucia ciężaru ciała (siły), doskonalenia płynności ruchu w zakresie kształtowania umiejętności współdziałania z partnerem lub grupą.

⁹ Krzysztof Kruszewski, *Sztuka nauczania*, PWN, Warszawa 1998.

Metoda ruchu rozwijającego Weroniki Sherborne

Sherborne, uczennica R. Labana, stworzyła jedną z metod terapeutycznych o szerokich możliwościach zastosowania w pracy z dziećmi, szczególnie przydatną w pracy z dziećmi nadpobudliwymi, agresywnymi, lęklivymi oraz w przypadkach głębszych zaburzeń rozwojowych. Autorka wyprowadziła swoje pomysły z naturalnych potrzeb dziecka, zaspokajanych w kontaktach z dorosłymi. Ideą metody jest rozwijanie poprzez ruch:

- świadomości własnego ciała,
- świadomości przestrzeni i działania w niej,
- umiejętności i potrzeby dzielenia przestrzeni z innymi ludźmi, prowadzącej do nawiązywania z nimi bliskiego kontaktu.

W tej metodzie ważnym elementem jest dotyk, najbardziej rozległy zmysł, ponieważ cała powierzchnia skóry pokryta jest zakończeniami nerwów czułych na dotyk. Dotyk uczestniczy również w komunikowaniu się z drugim człowiekiem, w przekazywaniu mu informacji i emocji.

Przykłady:

- wtulanie się całym ciałem (broń mnie, bądźmy razem),
- mocny uścisk dłoni (dasz sobie radę, trzymaj się),
- muśnięcie palcami (nie ma powodu do obaw, jestem z tobą).

Warunkiem prowadzenia terapii są zabawowa, radosna atmosfera, możliwość osiągnięcia sukcesu przy każdym ćwiczeniu i wspólna satysfakcja z pokonywania trudności. Metoda ta jest często wykorzystywana podczas zajęć z rodzicami wychowanków, wpływa na zacieśnienie więzi emocjonalnej między rodzicami a dzieckiem.

Metoda aktywnego słuchania muzyki według Batii Strauss

Metoda polega na wykorzystaniu elementów ruchu, tańca, gestów, śpiewu oraz gry na instrumentach perkusyjnych. Zajęcia z dziećmi powinny się składać z kilku etapów:

- Przedszkolaki słuchają fragmentu utworu muzycznego, próbują wypowiedzieć się na jego temat.
- Dzieci tworzą opowieść słowną (bajka, opowiadanie) inspirowaną muzyką.
- Wykonują ruchy taneczne, ilustrując treść utworu.
- Tworzą orkiestrę, wybierają dyrygenta, który wykonując określone znaki, podaje rytm grania poszczególnych instrumentów. Orkiestra dziecięca realizuje swoje fragmenty, tworząc akompaniament do utworu.
- Ostatni etap, rzadko realizowany z dziećmi w wieku przedszkolnym, to gra na instrumentach perkusyjnych według partytury graficznej. Każdemu znakowi na partyturze odpowiada konkretny instrument.

Inspiracje z tej metody czerpał Carl Orff.

Aktywne słuchanie muzyki według Carla Orffa

Zadaniem metody jest wyzwolenie u dzieci tendencji do samoekspresji i rozwijania inwencji twórczej w powiązaniu muzyki z ruchem. Duży nacisk kładziony jest na rytmizację tekstu, rozwijanie percepcji słuchowej, tak by przygotować dzieci do odbioru muzyki, w tym także muzyki klasycznej. Zarówno muzyka, jak i ruch oraz żywe słowo przenikają się wzajemnie. Wychowankowie samodzielnie układają melodie na przykład do rytmizowanego tekstu w formie wierszyka, przysłówia itd.

Gimnastyka rytmiczna Alfreda i Marii Kniessów

W metodzie tej eksponuje się naturalne formy ruchowe. Główny tok zajęć polega na naśladownic-

twie ruchu prowadzącego, który nie tylko demonstruje ruch, ale jest również współwiczającym, często osobą wiodącą, ale w miarę zaawansowania ruchowego grupy pozostawia jej wiele swobody. Metoda Kniessów ma tę zaletę, iż stosuje się w niej nietypowe przybory, stosowane również jako instrumenty perkusyjne (bijak obustronny, łuski orzecha kokosowego, dzwoneczki itp.).

Innymi metodami wykorzystującymi ruch są:

Metoda dobrego startu Marty Bogdanowicz

Istotą tej metody są trzy składniki: wzrok (znak graficzny), słuch (piosenka) i motoryka (odtworzenie znaków graficznych zgodnie z rytmem piosenki). Ćwiczenia usprawniają jednocześnie analizator wzrokowy, słuchowy i kinestetyczno-ruchowy. Rozwijają lateralizację, orientację w schemacie ciała i przestrzeni. Metoda jest bardzo atrakcyjna dla dzieci w wieku przedszkolnym, gdyż wyzwala ich wszechstronną aktywność.

Kinezylogia edukacyjna Paula Dennisona

Metoda ta, zwana także **gimnastyką mózgu**, to program rozwoju ruchowego ukierunkowany na łatwe uczenie się dzieci poprzez stymulowanie ich rozwoju i aktywizowanie układu nerwowego oraz uwalnianie od stresu. Elementy tej metody z sukcesem mogą być stosowane w przedszkolu, gdyż są łatwe do zademonstrowania dzieciom, nie są pracochłonne ani czasochłonne. Najważniejszym osiągnięciem Dennisona było odkrycie dwóch podstawowych ruchów, to jest ruchu naprzemiennego i ruchu jednostronnego. Stosując proponowane przez kinezylogię edukacyjną ćwiczenia – na przekroczenie linii środka, energetyzujące, rozciągające, relaksujące – znacznie poprawiamy umiejętności komunikacji, organizacji i koncentracji u dziecka. Podstawowy zestaw ćwiczeń to:

- Masaż „punktów na myślenie” (stymulacja przepływu krwi przez tętnicę szyjną do mózgu),
- Ruchy naprzemienne, czyli różne wersje „pajacyka” (uaktywniają komunikację między półkulami),
- Odpoczynek w pozycji Cooka (obniża poziom stresu, podnosi koncentrację),
- Leniwe ósemki do pisania (koordynują współpracę ręki i oka, wspomagają rytm i płynność pisania),
- Leniwe ósemki dla oczu – wodzenie wzrokiem za ręką kreślącą poziome ósemki (efektywnie wzmacniają mięśnie oczu),
- Słoń – inna odmiana „leniwych ósemek” (koordynuje współpracę umysłu i ciała, wzmacnia koncentrację),
- Kapturek myśliwi – masaż uszu (pobudza mechanizm słuchu),
- Energetyczne ziewanie – rozluźnia mięśnie obszaru twarzy (wspomaga współpracę oczu, poprawia werbalizację myśli).

Metody aktywności teatralnej

Wprawki dramatyczne

Dzięki dramie dzieci uczą się współpracy, bycia z sobą, wzajemnej akceptacji. Metoda ta ma przeciwdziałać wstydlivosti, a wyzwalać u wychowanków otwartość, szczerość, pewność siebie. Wpływa pozytywnie na kształtowanie umiejętności dzielenia się i pomagania sobie wzajemnie. Drama polega na zaangażowaniu się w fikcyjną sytuację, „wczucie się” w postać. Działania dzieci nie powinny być reżyserowane. Każde działanie dziecka powinno być nagradzane, a nie oceniane. W dramie każdy odnosi sukces.

Techniki dramowe

- Rozmowa – najprostsza (bycie w roli). Polega na dawaniu i przyjmowaniu odpowiedzi.
- Ćwiczenia pantomimiczne – stosowane w pracy z małymi dziećmi. Sprzyjają rozwijaniu plastyki ciała, koncentracji, fantazji (np. rozwijanie kwiatu, mycie się, zmaganie z wichrem).
- Improwizacje – uczestnicy otrzymują rolę, temat i próbują działać zgodnie z postawionym zadaniem, jednak bez scenariusza. Oparte są często na opowiadaniu, utworze literackim.
- Inscenizacja – wyraźny podział na aktorów i publiczność.
- Rzeźba – zastygnięcie w bezruchu, naśladowanie jakiejś postaci; ekspresja ciała, mimika mają komunikować uczucie lub sytuację.
- Żywe obrazy – najważniejsze wydarzenie zostaje uchwycone w bezruchu.

Pantomima

Połączenie ruchu, gestu, mimiki – właściwie każdą sytuację można wyrazić ruchem, dlatego pantomima jest metodą bardzo przydatną już w pracy z dziećmi młodszymi. Pozwala na ujawnianie uczuć, emocji, stwarza sytuacje, w których wyobrażenia uaktywnia się jednocześnie u osoby prezentującej pantomimę w różnych sytuacjach oraz u odbiorcy.

Teatr palcowy

Dziecko na palcach swojej ręki samodzielnie rysuje główki różnych postaci. Przedstawia różne sytuacje występujące na przykład w domu, na podwórku, w przedszkolu, także bajki lub wymyślone przez dziecko opowiadania.

Teatrzyk kukielkowy, pacynkowy

Dzieci samodzielnie wykonują kukielki, pacynki stosowane potem do różnych sytuacji. Stają się wtedy reżyserami, scenografami, scenarzystami. Sytuacje teatralne często stwarzają okazję do rozmów o uczuciach, emocjach, motywach działania, wyzwala ją u dzieci aktywność twórczą, przełamują barierę lęku i nieśmiałości.

Teatrzyk wyboru

Nauczyciel, po uprzednim wspólnym z dziećmi ustaleniu tematu, wybiera jedno dziecko i określa jego rolę. Dzieci same dokonują podziału ról, a przebieg zabawy wpływa od nich samych, co bardzo integruje grupę, daje możliwość współpracy w zespole, poznawania siebie nawzajem.

Twórcza aktywność słowna

- Dokończ zdanie – ćwiczenia rozwijające pomysłowość, pamięć i koncentrację, na przykład:
 - *Przyszła do nas wiosna radosna i każdemu przyniosła...* (do sześciu rzeczy, które po kolei każdy wymienia i zapamiętuje)
 - *Dostał Szymon na piąte urodziny...*
 - *Ela lubi...* (rzeczy na podaną głoskę).
- Skojarzenia – tworzenie łańcucha skojarzeń do usłyszanego słowa.
- Błefnicje – tworzenie definicji do wymyślonego słowa, np. *Co to jest podawajka?*
- Snucie fantastycznych opowiadań – kontynuacja opowieści rozpoczętej przez nauczyciela lub inne dziecko.
- Wady i zalety – określanie plusów i minusów przedmiotów, np. krzesła.

- Zabawy z obrazkiem:
 - Co się może znajdować poza ramami obrazka?
 - „Detektyw” – dziecko „wchodzi” w obrazek, staje się rzeczą lub bohaterem (co czujesz?, co widzisz?).
 - Ilustracja rzeczywistością – *Wyobraź sobie, co by się stało, gdyby ta ilustracja ożyła? Jakie dźwięki słyszysz, jakie zapachy, dotyk?*
 - Techniki skutków upływu czasu – *Co zmieniłoby się w tej ilustracji za godzinę, rok, miesiąc?*

Twórcza aktywność plastyczna

Zabawy kolorowymi ścinkami

Dzieci układają motywy plastyczne na przykład do utworu muzycznego, ale ich nie nakleją. Każdy z uczestników zabawy ma swój komplet. W zależności od wielkości materiału pracę można wykonać na różnych powierzchniach, najlepiej na podłodze.

Dokończ rysunek

Każde dziecko rysuje na początek coś innego, mogą to być barwne plamy lub kontury.

Konstelacje

Dzieci otrzymują arkusze, na których łączą układ kropek w ciekawe propozycje, które mogą wypełnić kolorem.

Prasowanki

Dzieci kolorują kalki techniczne kredkami świecowymi w dowolny sposób i na dowolne kolory. Kartki składa się na pół i prasuje żelazkiem. Na nie dzieci nakleją motywy lub wycinają z nich fragmenty.

Narysuj coś, co jest...

Na przykład:

- białe, nieduże i znika,
- żółciutkie, ciepłutkie i puchate.

Zaczarowana podróż (jako ćwiczenie kończące)

Narysuj coś, co spotkałeś w czasie podróży...

Na kartce formatu A3 rysujemy jakiś wzór, motyw, a dzieci go kończą.

Proponujemy także zastosowanie w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym elementów poniższych metod:

Metoda nauki czytania Ewy i Feliksa Przyłubskich

Metoda analityczno-syntetyczna o charakterze funkcjonalnym, w której bierze udział funkcja wzrokowa, słuchowa oraz kinestetyczno-ruchowa. Autorzy zaproponowali także etap pośredni, czyli sylabę i spostrzeganie globalne wyrazu, które ma dziecku ułatwić tak zwane pole czytania. Twórcy tej metody podkreślają, że ma być ona jedynie stymulacją dziecka do czytania, a nie nauką rozpoznawania i składania liter. Punktem wyjścia jest zawsze wyraz znany dziecku, a nie litera, ponieważ wyraz jest bliższy

dziecku, szczególnie gdy określa znane mu przedmioty, fakty i zjawiska z otaczającej rzeczywistości. We wstępnym okresie nauki czytania, tak zwanym przedliterowym, autorzy proponują stosowanie elementów metody globalnej, pozwalającej dziecku na zapamiętywanie obrazów graficznych wybranych wyrazów i odczytywanie ich w całości.

Dziecięca matematyka Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej

Dziecięca matematyka to koncepcja wspomagania rozwoju umysłowego dzieci wraz z edukacją matematyczną realizowaną tak, aby zapewnić im sukcesy w nauce szkolnej. To, co nazywamy edukacją matematyczną przedszkolaków, musi być wtopione w działania wspomagające rozwój umysłowy dzieci.

Według Gruszczyk-Kolczyńskiej wspomagania tego wymagają:

- dzieci rozwijające się wolniej, które mają wówczas szansę dogonić rówieśników, a potem korzystać z dobrodziejstwa szkolnej edukacji,
- dzieci o nieharmonijnym rozwoju, które mogą osiągnąć harmonię rozwojową, a ta pozwoli im lepiej radzić sobie w życiu codziennym i w szkole,
- dzieci mieszczące się w szeroko pojętej normie, mogące ujawnić drzemiące w nich zdolności i rozwinąć je tak, aby były podziwiane i szczęśliwsze,
- dzieci zdolne, mogące wspaniale rozwinąć swój umysł i osiągnąć nieprzeciętne sukcesy.

Istotą wspomagania rozwoju jest mądrze organizowany proces uczenia się dzieci. Najważniejsze są tu osobiste doświadczenia dziecka. Stanowią one budulec, z którego dziecięcy umysł tworzy pojęcia i umiejętności. Jeżeli doświadczenia są specjalnie dobrane i korzystnie dostosowane do potrzeb dziecka, przyczyniają się do rozwijania dziecięcego myślenia i hartowania odporności emocjonalnej. Doświadczenia takie dzieci gromadzą w wielu codziennych sytuacjach, jednak najczęściej to nie wystarcza, wyjątkiem są dzieci o wybitnych możliwościach intelektualnych, te zawsze sobie poradzą. Według autorki edukacja przedszkolna to niezwykle ważny okres rozwojowy i edukacyjny. Jest to czas, kiedy można i trzeba dobrze przygotować dziecko do nauki matematyki w szkole. Metoda dziecięcej matematyki zakłada, że cykliczne zajęcia pozwolą na wytworzenie w dzieciach pozytywnych aspektów w sferach:

- Emocjonalnej – pozytywne nastawienie do działalności matematycznej: wychowankowie chętnie będą się zajmować liczeniem, rachowaniem, mierzeniem i kształtami. Wykształcą odporność emocjonalną i nie będą się poddawać frustracji.
- Intelektualnej – precyzyjne rozumowanie, nieunikanie wysiłku intelektualnego.
- Sprawnościowej – dzieci lepiej sobie radzą w sytuacjach życiowych, przedszkolnych.

Zadania stawiane dzieciom w wieku przedszkolnym obejmują szeroki wachlarz ich działań i myślenia celowo stymulowanego przez nauczyciela. Stopień dowolności pozostawiony wychowankowi w rozwiązywaniu tych zadań powinien być różny. Realizację założonej czynności wychowawca często pozostawia pomysłowości dziecka. W kierowaniu zabawą powinna dominować metoda samodzielnych doświadczeń przedszkolaka, zwłaszcza w zabawach podejmowanych samorzutnie. Dla pełnej realizacji Podstawy Programowej niezbędne są także zabawy, czynności organizowane przez nauczyciela w określonym celu. Opisane powyżej różne formy aktywizujące rozwój przedszkolaka mogą wzbogacić warsztat pracy nauczyciela wychowania przedszkolnego.

8. Diagnoza umiejętności, wiedzy i postaw dziecka w wieku przedszkolnym

*Nauczyciel to ktoś, kto widzi w każdym dziecku wyjątkową osobę
i zachęca je do rozwijania jego indywidualnych talentów i mocnych stron.
Nauczyciel widzi więcej niż tylko twarze dzieci
– on stara się zobaczyć ich dusze.*

Barbara Cage

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół nakładają na nauczycieli obowiązek prowadzenia diagnozy i obserwacji pedagogicznych, mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych wychowanków oraz dokumentowanie tych obserwacji.

Jednym z celów wychowania przedszkolnego jest skuteczne wyrównywanie szans edukacyjnych. Cel ten jest realizowany między innymi przez wprowadzenie diagnozy dziecka w czasie jego pobytu w przedszkolu. Diagnoza przeprowadzana jest dwukrotnie w ciągu roku szkolnego; pierwsza obejmuje miesiące początkowe: przełom września i października, powtórna dokonywana jest przez nauczyciela do końca kwietnia. Takie podejście ma uzasadnienie merytoryczne, ponieważ pozwala ono na porównanie wyników obu obserwacji, a przez to stwierdzenie, jak dynamicznie rozwija się wychowanek, czy robi postępy i w jakich sferach.

Diagnoza przeprowadzona na początku roku szkolnego pozwoli określić, w jakich sferach rozwoju dziecko wymaga szczególnej uwagi i wsparcia. Na jej podstawie nauczyciel planuje indywidualną pracę z dzieckiem zdolnym oraz pracę korekcyjno-kompensacyjną. Obowiązkiem nauczyciela jest zapoznanie rodziców dzieci z wynikami diagnozy, udzielenie wskazówek i zachęcenie ich do współpracy w celu wspomagania rozwoju dziecka. Wyniki diagnozy końcowej pozwolą na porównanie osiągnięć i ocenę skuteczności prowadzonych przez nauczyciela działań, a także określić poziom przygotowania wychowanka do podjęcia nauki w szkole podstawowej. Nauczyciel może przeprowadzić śródroczną diagnozę poziomu wiedzy, umiejętności i postaw dzieci. Uzyskane poprzez nią informacje zaktualizują wiedzę na temat wychowanków i umożliwią ewentualne zweryfikowanie planów pracy indywidualnej sporządzonych po diagnozie wstępnej.

Chcąc wywiązać się rzetelnie z powierzonego obowiązku, należy skorzystać z takiego narzędzia, które będzie spełniać wszelkie kryteria poprawności przewidziane dla narzędzia diagnostycznego i umożliwi analizę jakościową informacji o dziecku. Do tego celu służą narzędzia badawcze, które ukierunkowują pracę nauczycieli. Proponujemy nauczycielom narzędzie badawcze opracowane do spójnego działania z wykorzystaniem kart pracy pakietu *Szkoła za pasem*.

Stworzona przez nas karta badawcza nosi tytuł *Diagnoza umiejętności, wiedzy i postaw dziecka w ostatnim roku edukacji przedszkolnej* (Aneks, załącznik nr 1), ma budowę tabelaryczną i obejmuje poszczególne sfery rozwoju:

- fizyczny, w nim wyszczególniamy obszar dużej i małej motoryki,
- emocjonalny,
- społeczny, w którym wyróżniamy kontakty z rówieśnikami i dorosłymi oraz samoobsługę,
- intelektualny, podzielony na myślenie, mowę i umiejętności komunikacyjne, percepcję słuchową oraz percepcję wzrokową i koordynację wzrokowo-ruchową.

Zakładamy, że obserwacja prowadzona będzie podczas:

- zabaw dowolnych,
- zajęć organizowanych,
- zabaw ruchowych,
- kontaktów indywidualnych,
- wypełniania narzędzi diagnostycznych, czyli oznaczonych kart pracy,
- innych czynności.

W ostatnich rubrykach karty badawczej *Diagnoza...* znajdują się symbole oznaczające rodzaj aktywności, podczas której diagnozowana jest wskazana sfera. Oznaczenia skrótowe rozwinięto na końcu karty badawczej. W celu ułatwienia nauczycielowi organizacji pracy w zakresie doboru narzędzi diagnostycznych część kart pracy stanowi jednocześnie materiał do analizy stanu umiejętności dziecka. W cz. I oraz cz. III i IV kart pracy zamieszczono dla wygody nauczyciela zadania diagnostyczne niezbędne do wstępnej oraz powtórnej obserwacji wychowanków. Ich numery znajdują się w jednej z rubryk karty badawczej.

Założeniem naszym była integralność tych ćwiczeń z codziennym oddziaływaniem dydaktycznym, a nie tworzenie odrębnego dokumentu. Ćwiczenia o charakterze diagnostycznym są elementem dopełniającym obserwację i pozwolą na konstruktywną ocenę poziomu umiejętności dzieci, a ich wyniki nauczyciel powinien nanieść na Karty Diagnozy Indywidualnej. Graficzne wyróżnienie tych kart pracy (jamnik oznaczony dodatkowo literą D) powoduje, że nauczyciel, który nie korzysta ze scenariusza zamieszczonego w *Przewodniku dla nauczyciela Szkoła za pasem*, będzie mógł łatwo odnaleźć zadanie i wykorzystać je w obserwacji diagnozującej wychowanka.

Zaprezentowana w niniejszym programie diagnoza nie jest testem standaryzowanym, a jedynie narzędziem dla pedagoga, które w możliwie najprostszy sposób ukierunkuje jego działania wychowawczo-dydaktyczne. Nauczyciel dokonujący diagnozy, oceniając poziom wykonania przez dziecko zadania, wpisuje znak „X” w odpowiednim okienku, mając do dyspozycji wskaźniki na czterech poziomach umiejętności, wiedzy i postaw prezentowanych przez wychowanka.

Przykład: Zakładając, że dziecko wykonuje zadanie na możliwie najwyższym poziomie – wykonuje je prawidłowo podczas każdej próby [ZAWSZE], wypełnia poprawnie i w całości polecenie nauczyciela [TAK], wykonuje zadanie bez pomocy [SAMODZIELNIE] – nauczyciel wpisuje znak X w wierszu przypisanym właściwemu zadaniu, w kolumnie tabeli oznaczonej literą Z (wskaźnik na poziomie najwyższym).

Jeżeli dziecko nie wykonuje zadania – nie wypełnia polecenia nauczyciela w żadnej próbie [NIGDY], nie realizuje polecenia poprawnie [NIE], nie jest w stanie wykonać zadania nawet przy pomocy nauczyciela [NIE POTRAFI] – nauczyciel wpisuje znak X w wierszu zadania w kolumnie oznaczonej literą N (wskaźnik na poziomie najniższym).

Wskaźniki pośrednie, oznaczone w tabeli diagnozy skrótami literowymi CZE [CZĘSTO] oraz CZA [CZASEM] posłużą w przypadkach, gdy wychowanek wykonuje zadania z pomocą nauczyciela, wykonuje je nie zawsze lub w ograniczonym zakresie.

Nauczyciel obiera stosowny dla dziecka kierunek pracy wyrównawczej, sugerując się liczbą uzyskanych przez nie w danej sferze rozwoju wyników w kolumnach oznaczonych CZA [CZASEM] i N [NIGDY]. W przypadku uzyskiwania przez wychowanka wyników w kolumnie oznaczonej Z, należy rozważyć, przyjmując dodatkowe kryteria diagnostyczne, opracowanie indywidualnego planu pracy z dzieckiem zdolnym.

Każda kolumna w arkuszu diagnozy indywidualnej jest podzielona na dwie części oznaczone cyframi rzymskimi I i II. W kolumnach oznaczonych cyfrą I nauczyciel wpisuje wyniki diagnozy wstępnej, w kolumnach oznaczonych cyframi II – diagnozy końcowej.

Tabela diagnozy indywidualnej w II części zawiera *Informacje dodatkowe o dziecku, uzyskane na podstawie obserwacji nauczyciela oraz wywiadu z rodzicami/opiekunami dziecka*. Informacje uzyskane w wywiadzie z rodzicami oraz spostrzeżenia zgromadzone podczas codziennych obserwacji wychowania w ciągu całego dnia pobytu w oddziale przedszkolnym pozwolą nauczycielowi na pogłębienie wiedzy, doskonalsze zrozumienie potrzeb wychowanków, co jest warunkiem niezbędnym w indywidualizacji procesu wychowawczo-dydaktycznego.

W Aneksie nauczyciel znajdzie następnie *Tabelę diagnozy zbiorowej grupy przedszkolnej* (załącznik nr 2). Uzupełniając tabelę zbiorczą, nauczyciel stawia znak X w wierszu przy nazwisku dziecka w kolumnie odpowiadającej właściwemu wskaźnikowi pod określonym standardem (wynik uzyskany w diagnozie i zapisany w tabeli indywidualnej). W wierszu *Razem* nauczyciel wpisuje sumę znaków X z całej kolumny. Po analizie wyników osiągniętych przez wychowanków nauczyciel będzie mógł z łatwością określić słabe i mocne strony grupy w poszczególnych sferach rozwoju, a w oparciu o uzyskane dane zaplanować efektywną pracę z całą grupą. Tabela diagnozy zbiorowej przeznaczona jest do zapisu wyników jednej diagnozy, wyniki diagnozy końcowej należy zamieścić na drugim, identycznym arkuszu.

Dobór standardów do diagnozy jest niezmiernie złożonym i wieloaspektowym procesem. Pomimo dość obszernego opracowania *Arkusza diagnozy...* zaproponowane w nim standardy i wskaźniki z pewnością nie wyczerpują wszystkich możliwych aspektów. *Arkusz...* może być modyfikowany stosownie do potrzeb nauczyciela, a jego ostateczna zawartość i kształt zależą wyłącznie od korzystającego z niego pedagoga.

W Aneksie zamieszczono także przykładowy arkusz obserwacji dziecka trzyletniego. Posłuży on do usystematyzowania informacji o wychowanku w trzech obszarach: (1) rozwój motoryczny, manualny i samoobsługa; (2) percepcja, rozwój mowy i rozwój intelektualny oraz (3) rozwój społeczny i emocjonalny. Prowadząc obserwację, nauczyciel wpisuje literę A, B lub C (w zależności od poziomu wykonania przez dziecko polecenia/zadania) w wierszu przypisanym danemu standardowi, w kolumnie oznaczonej *Obserwacja I* (w przypadku wpisywania wyników obserwacji wstępnej) lub *Obserwacja II* (w przypadku wyników obserwacji końcowej). Nauczyciel może wprowadzić do arkusza dowolną liczbę kolumn do odnotowania wyników kolejnych obserwacji. W kolumnie *Uwagi* nauczyciel odnotowuje dodatkowe, szczegółowe informacje uzyskane podczas obserwacji dziecka wykonującego polecenie/zadanie, będące zarazem niezbędne do uzyskania jak najdokładniejszego obrazu wychowanka (np. tempo pracy, chwyt narzędzia pisarskiego, sztuczków, postawa ciała i inne). Uzyskaną podczas obserwacji wiedzę o wychowanku nauczyciel wykorzystuje w celu wytyczenia kierunków pracy indywidualnej i wspomagania jego wszechstronnego rozwoju.

9. Współpraca nauczyciela wychowania przedszkolnego z domem rodzinnym dziecka – wskazówki do realizacji

Nauczyciel zajmuje się nie tylko wpajaniem wiedzy jednostce, ale również tworzeniem dobrego współżycia ludzi w społeczeństwie. Myślę, że każdy nauczyciel powinien sobie uświadomić godność swojego powołania; to, że służy społeczeństwu i że jego rolą jest utrzymywanie właściwego porządku społecznego oraz dopilnowywanie prawidłowego rozwoju tej społeczności.

John Dewey

Jednym z istotnych elementów udanej edukacji przedszkolnej jest współpraca nauczyciela wychowania przedszkolnego z rodzicami, opiekunami swoich wychowanków. Współpraca jest jednym z najtrudniejszych wymiarów relacji międzyludzkich, gdyż wymaga kompromisu dla celu nadrzędnego, a w procesie kształcenia i wychowania dziecka celem tym jest jego rozwój osobowościowy. Nauczyciele wychowania przedszkolnego powinni za wszelką cenę zabiegać o dobre relacje z rodzicami, nawet wtedy, gdy druga strona tych starań nie okazuje lub je lekceważy, po to, aby rodzic nie był tylko klientem placówki, ale przede wszystkim jej partnerem i sprzymierzeńcem.

W życiu małego dziecka pierwszymi autorytetami są rodzice i niejednokrotnie „pani w przedszkolu”. Aby proces socjalizacji małego człowieka przebiegał harmonijnie i owocnie, niezbędne są oddziaływania obu tak ważnych stron uczestniczących w tym procesie. Udział ten jednak nie jest podzielony równo na rodziców i nauczyciela.

Nauczyciel, jako osoba posiadającą rozległą, popartą doświadczeniem wiedzę pedagogiczną, musi być motorem i inicjatorem dobrej współpracy pomiędzy przedszkolem a domem rodzinnym. Charyzmatyczny nauczyciel przekona do siebie rodziców, którzy niejednokrotnie pierwszy raz stykają się z instytucją przedszkola i zasadami tam panującymi. To on, wykorzystując takt pedagogiczny, wiedzę psychologiczną oraz umiejętność negocjacji, poprowadzi mądrze rodziców po drodze przedszkolnej ich potomstwa. Żaden nauczyciel nie jest w stanie wyposażyć rodziców w gotowe zestawy reguł, które będą umożliwiały mądre wychowanie, ale każdy może stworzyć warunki do osobistego ich przeżywania i wnioskowania o zmianach. Aby rodzice mieli poczucie ważności i podmiotowości, należy dawać im możliwość do wyrażania własnego zdania na temat zagadnień wychowawczych dotyczących ich dziecka.

Przyjmując podział za Ludmiłą Weselińską¹⁰, należy wyszczególnić następujące formy współpracy z rodzicami:

- zebrania ogólne,
- zebrania grupowe,
- zajęcia otwarte dla rodziców,
- praca indywidualna,
- kącik dla rodziców.

Grażyna Gajewska¹¹ podzieliła z kolei te kontakty na:

- pośrednie i bezpośrednie,
- na terenie przedszkola i poza nim,
- indywidualne, zespołowe i zbiorowe,
- obowiązkowe i z udziałem dobrowolnym,

¹⁰ Ludmiła Weselińska, *Współpraca przedszkola z rodziną i środowiskiem*, [w:] Maria Kwiatowska (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, WSiP, Warszawa 1985.

¹¹ Grażyna Gajewska, *Współdziałanie pedagogów z rodzicami w procesie opieki, wychowania i kształcenia młodzieży*, [w:] „Warsztat pracy pedagoga”, Stowarzyszenie Edukacyjne Pedagogów Praktyków Cogito, zesz. III, 2000.

- z udziałem dzieci i bez nich,
- kontakty pisemne i rozmowy.

Aby współpraca układała się pozytywnie, powinny w niej dominować relacje bezpośrednie, na terenie placówki, z udziałem dobrowolnym, ale po wyraźnej sugestii oraz zaproszeniu nauczyciela i przybierające formę taktownej rozmowy.

Wiesława i Bogusław Śliwerscy¹², pisząc o relacjach szkolnych, nie tak odległych przedszkolnym, argumentują: *Proponujemy odejście od dotychczasowego modelu traktowania rodziców jako pożytecznych partnerów jedynie w umacnianiu autorytetu szkoły, dyscyplinowaniu uczniów i wspomaganiu usługowo-materialnym. Optujemy za pełną podmiotowością i partycypacją rodziców w codziennym życiu klasy, traktując to nie jak obowiązek, lecz jako wielką szansę uspołecznienia edukacji własnych dzieci (...) Szkoła musi być dla rodziców terenem przyjaznym, otwartym, gdzie własne kompetencje zawodowe czy wynikające z indywidualnej pasji i zainteresowań umiejętności rodziców mogą być podstawą ich własnego zaangażowania we wszystkich ogniwach procesu opiekuńczo-wychowawczo-dydaktycznego.*

Podstawowym dokumentem ukazującym formy, etapy i przebieg współpracy nauczyciela z rodzicami jest Roczny Plan Współpracy z Rodzicami, tworzony przez wychowawcę dla potrzeb jego grupy wiekowej w danym roku szkolnym. Plan taki powinien zawierać cel główny, np. *Wdrażanie rodziców do współpracy z przedszkolem i umożliwienie im udziału w tworzeniu warunków do wszechstronnego i harmonijnego rozwoju dzieci*, oraz kilka celów szczegółowych, np.:

- dążenie do jednolitości oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych przedszkola i środowiska rodzinnego,
- nawiązanie dobrych relacji interpersonalnych z rodzicami,
- poznanie oczekiwań rodziców względem przedszkola i pracy na jego rzecz,
- podnoszenie świadomości edukacyjnej rodziców poprzez ich pedagogizację,
- wszechstronny rozwój dziecka,
- zaangażowanie rodziców w prace na rzecz przedszkola.

W planie rocznej współpracy powinny być zawarte **formy jej nawiązywania**:

Spotkanie adaptacyjne dla rodziców nowo przyjętych dzieci – dobra adaptacja dziecka w przedszkolu zaczyna się od adaptacji rodziców do nowych warunków, w których przebywać będzie ich potomek. Wielokrotnie to reakcje emocjonalne dorosłych nie pozwalają dzieciom wejść bez płaczu i strachu w nowe środowisko. Najdogodniejszym momentem dla takiego spotkania jest czerwiec poprzedzający nowy rok szkolny. Rodzice mają możliwość zapoznania się z oczekiwaniami nauczyciela, np. ukończonego przez dzieci, w przypadku 3-latków, treningu czystości, uzyskania od lekarza dokumentacji, np. na temat alergii dziecka. Przyszli partnerzy placówki poznają praktyczne rady, jak bez stresu przygotować swoją pociechę do czekających ją zmian, zaznajomią się z regułami rytmu dnia w przedszkolu: godzin posiłków, zabaw dydaktycznych, odpoczynku i wszelkich ciekawych form aktywności proponowanych przez przedszkole. Na spotkaniu poruszane są także kwestie prawne zawarte w Statucie Przedszkola, np. dotyczące zasad odbioru dzieci, godzin pracy placówki itd. Zbiór tych informacji przedstawionych rodzicom w formie spotkania ogólnego wyposaży ich w pierwszą najpotrzebniejszą wiedzę, uspokoi i przekona do tego, że miejsce, które wybrali dla swojego dziecka, spełnia ich kryteria, a także wskaże, w jaki sposób zachęcić dziecko do przyjścia do przedszkola po okresie wakacji.

Wakacyjne spotkanie adaptacyjne dla nowo przyjętych przedszkolaków – to zwykle zabawy integracyjne lub zajęcia dydaktyczne prowadzone w ostatnich dniach sierpnia przez nauczyciela danej grupy w sali, która będzie miejscem zabaw dzieci przez kolejne miesiące, lub w ogrodzie przedszkol-

¹² Bogusław i Wiesława Śliwerscy, *Edukacja w wolności*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2008.

nym. Podczas kilkudziesięciu minut pobytu w przedszkolu maluch lub kilkulatek ma okazję poznać „swoją panią” i miejsca przyszłej aktywności. Spotkanie takie ma na celu niwelowanie strachu przed nieznanym i zapoznanie z przedszkolem, zaciekawienie nim. Rodzicom daje okazję do kolejnej rozmowy z nauczycielem, rozstrzygnięcia pytań lub wątpliwości dotyczących przygotowania do udziału w życiu przedszkolnym dziecka.

Spotkanie ogólne z dyrektorem przedszkola i radą pedagogiczną – odbywa się we wrześniu i służy zapoznaniu rodziców z zasadami funkcjonowania placówki, wyposaża ich w wiedzę o zasadach płatności za pobyt i wyżywienie dziecka. Rodzice mogą także wyrazić swoją wolę w sprawie zajęć dodatkowych odbywających się w placówce (lektorat języka obcego, zajęcia taneczne czy sportowe, kółka zainteresowań, religia itd.). Słuchacze poznają także harmonogram spotkań i imprez cyklicznych zaplanowanych przez grono pedagogiczne. Spotkanie takie umożliwia wizualne poznanie pracowników przedszkola. Następuje po nim **spotkanie grupowe** z nauczycielkami prowadzącymi grupę, do której uczęszcza dziecko – jedno z kilku, które powinno się odbyć w ciągu roku szkolnego. Dobrze, by wiadomość o takim spotkaniu została rodzicom przekazana stosunkowo wcześniej, nie tylko w formie ogłoszenia ogólnego, ale również poprzez zaproszenie indywidualne, umieszczone na przykład w szafce dziecka. Zaproszenie może być wykonane przy plastycznej pomocy dziecka. Wzbudzi to w rodzicach radość i bardziej zapadnie w pamięć.

Na pierwszym w nowym roku szkolnym spotkaniu rodzice mogą – zachęceni przez nauczyciela – przedstawić się, opowiedzieć w kilku słowach o swoim dziecku i oczekiwaniach wobec przedszkola. Postępowanie takie wpłynie na ocieplenie relacji, usunie skrępowanie, umożliwi rodzicom zaprzyjaźnienie się i stworzy ciepłą atmosferę, stanowiącą podbudowę do dalszej współpracy. Inicjatorem integracji grupy rodziców jest zawsze nauczyciel. To on musi w umiejętny sposób pomóc im przełamać niepewność i obawę przed śmiesznością. Podczas spotkania rodzice w krótkiej formie poznają najważniejsze zasady funkcjonowania placówki, warunkujące bezpieczeństwo ich dzieci. Wspólnie z nauczycielem opracowują zasady informowania się o postępach, sukcesach, ale i problemach dziecka (np. rozmowy telefoniczne, wymiana listów mailowych, harmonogram rozmów i konsultacji indywidualnych). Ważne, by była to decyzja przedyskutowana i zaakceptowana przez obie strony. Podczas spotkania rodzice w formie pisemnej wyrażają bądź nie zgodę na udział dziecka w:

- zajęciach dodatkowych,
- konsultacjach logopedy i psychologa,
- zajęciach z religii,
- fotografowaniu przez firmy zewnętrzne, a także umieszczaniu zdjęć na przykład w fotogalerii przedszkola, na stronie internetowej itp., w zależności od warunków placówki i potrzeb rodziców.

Nauczyciel przedstawia rodzicom plan uroczystości i wycieczek, a także wszystkie kwestie niezbędne dla sprawnego funkcjonowania grupy w nowym roku szkolnym.

Kontakty indywidualne – to spotkania „w cztery oczy”, według ustalonego wcześniej rocznego harmonogramu, zwykle raz w miesiącu. W przypadku nagłej potrzeby ze strony rodziców lub nauczyciela ich intensywność jest spontaniczna. Służą omówieniu postępów przedszkolaka, jego rozwoju, sukcesów i ewentualnych napotkanych trudności. Poprawnie przebiegająca rozmowa pozwala na pogłębienie zaufania rodziców do wychowawcy i odwrotnie. Łagodzi napięcie spowodowane trudnościami, ogranicza błędy wychowawcze rodziców i nauczycieli. Spotkanie takie odbywa się zawsze na terenie przedszkola, w sali lub gabinecie, tak aby stworzyć warunki sprzyjające konwersacji, w ustalonym wspólnie terminie, nie przez zaskoczenie. Nie towarzyszy mu dziecko, natomiast czasami osobą trzecią jest specjalista z dziedziny psychologii dziecięcej czy logopeda. Należy unikać spotkań mających na celu tylko omówie-

nie negatywnej sytuacji. Wartą uwagi propozycją jest zapraszanie rodziców na dobre rozmowy, mające na celu przekazanie pozytywnych informacji na temat wychowanka. Budowanie wsparcia jest niezwykle ważne w przypadku rodziców, którzy wcześniej byli narażeni na doświadczenia złego kontaktu. Sukcesem jest rozmowa, która wskaże konkretne, merytoryczne sugestie dotyczące pracy z dzieckiem.

Zajęcia otwarte – odbywające się kilka razy w roku szkolnym zajęcia dydaktyczno-wychowawcze prowadzone przez nauczyciela z dziećmi, na które zaproszeni są rodzice. Warto zadbać o to, by informacja o takich zajęciach, w formie papierowego, kolorowego zaproszenia, dotarła do rodziców dużo wcześniej i umożliwiła im wpisanie go w swój terminarz zajęć. Zajęcia otwarte odbywają się zwykle w godzinach przedpołudniowych lub w formie warsztatów plastycznych czy muzycznych po południu. Rodzice nie są tylko biernymi obserwatorami poczynąń nauczycieli i dzieci, ale przede wszystkim biorą czynny udział w przeprowadzanych zabawach. Zajęcia takie mają na celu zbliżenie rodziców do dziecięcej społeczności, zacieśnienie więzów rodzinnych i umożliwienie oceny postępów własnego dziecka, a także jego zachowania na tle grupy rówieśników. Zajęcia powinny się zakończyć wypełnieniem ankiety ewaluacyjnej na temat ich odbioru. Jej wyniki są dla nauczyciela cenną wskazówką dotyczącą relacji z rodzicami (przykładowa ankieta w załączniku nr 4).

Spotkania ze specjalistami – wynikają zwykle z propozycji nauczyciela świadomego sytuacji wychowawczej grupy, umożliwiają pedagogizację rodziców, wyposażając ich w wiedzę na temat etapów rozwoju ich dziecka, jego zachowań i poczynąń charakterystycznych dla danego okresu dzieciństwa. Psycholog, logopeda czy terapeuta powinien, w formie warsztatów, dostarczyć rodzicom wzorów gotowych rozwiązań zaistniałej sytuacji, wskazać kierunki pracy z dzieckiem.

Wspólne świętowanie wynikające z kalendarza (Dzień Babci, Dziadka, Mamy, Taty, Dziecka, pasowanie na przedszkolaka, powitanie wakacji, święta katolickie i inne) – zapraszającym jest zawsze przedszkole w osobie nauczyciela, umożliwiając wizytę osób najbliższych dziecku, integrując placówkę z przedstawicielami najbliższego środowiska. Wspólne świętowanie przybiera różne formy: występu artystycznego przedszkolaków, pikniku z konkurencjami sportowymi, słodkiego poczęstunku. Uczy małych wychowanków okazywania uczuć, szacunku wobec członków rodziny. Zbliża dom rodzinny do przedszkola, ukazując jego walory. Jest namacalnym dowodem wszechstronnego rozwoju dzieci, umożliwia kontakt z nauczycielem, pozwala rodzicom obserwować dziecko, jego możliwości, potrzeby, reakcje na sukces, porażkę itp.

Kąciki tematyczne, wystawki prac dzieci – dostarczają wiedzy na temat działań dydaktyczno-wychowawczych przewidzianych na dany miesiąc. Często zawierają teksty wierszy i piosenek przyswajanych przez dzieci. Powinny się tu także znaleźć dokumenty lub ich fragmenty: statut przedszkola, misja i wizja przedszkola, regulamin, jadłospis, bieżące informacje o życiu przedszkola. Kącik powinien przyciągać uwagę szatą graficzną, estetyką, zwięzłością przekazywanych informacji. Ważnym elementem kącików jest systematycznie zmieniana i aktualizowana wystawka prac dzieci, obrazująca ich osiągnięcia w różnych dziedzinach. Taka ekspozycja jest dla rodziców świadectwem postępującego rozwoju ich dzieci.

Spotkania z ciekawymi ludźmi / rodzicami wykonującymi interesujące dla przedszkolaków zawody – dociekliwy nauczyciel zachęci rodziców dzieci ze swojej grupy do uczestnictwa w spotkaniu z przedszkolakami w celu opowiedzenia o swojej pracy, pasji, zainteresowaniach. Zajęcia takie nie tylko poszerzą wiedzę i umiejętności dzieci, ale przede wszystkim są niebywale cennym elementem współpracy przedszkole-rodzice, umacniając pozytywne relacje. Dobra atmosfera nie stwarza się sama, należy mieć chęci, pomysły i odwagę w nawiązywaniu przyjaźni z rodzicami swoich wychowanków.

Akcje charytatywne, czytelnice itp. – spotkania cykliczne. Największą popularnością cieszą się zwykle wizyty rodziców, którzy czytają dzieła literatury dziecięcej. Również w tym przypadku zaproszenie musi wypływać od nauczyciela, który ośmieli rodziców w ich działaniach, zachęci do udziału w akcji, zaangażuje w jej przygotowania i przeprowadzenie. Kontakty takie są dla dzieci niezwykle cenne

z emocjonalnego punktu widzenia, jednocześnie dom rodzinny z przedszkolem. Jest bardzo pożądane, by dwa środowiska wychowawcze małego dziecka działały wspólnie, wzajemnie się uzupełniając. Tego rodzaju spotkania wprowadzają przedszkolaki w dumę z powodu wizyty któregoś z rodziców czy opiekuna.

Badania sondażowe – przeprowadzane kilka razy w roku szkolnym dla ogółu rodziców lub dla rodziców w danej grupie wiekowej. Warunkiem efektywnej współpracy z rodzicami jest poznanie dzieci i ich środowiska rodzinnego. Źródłem takich informacji są karty zgłoszeniowe, rozmowy z rodzicami i dzieckiem, obserwacja wychowanka w kontaktach z rówieśnikami oraz ankiety kierowane do rodziców. Mogą one być formą anonimowej odpowiedzi na pytania zamknięte lub otwarte, w których rodzice – użytkownicy przedszkola jako instytucji, określają swoje oczekiwania wobec niego lub oceniają dotychczasową pracę opiekuńczo-wychowawczo-dydaktyczną nauczycieli, uzyskane osiągnięcia dzieci. Wyrażają swoją opinię na temat żywienia, czystości czy zajęć uzupełniających kształcenie i wychowanie. Wyniki ankiet powinny zostać omówione przez radę pedagogiczną i przedstawione do wglądu rodzicom w formie wykresu, tabeli lub opisowo. Zawsze trzeba wyłuskać z nich mocne i słabe strony przedszkola wskazane przez osoby ankietowane. Należy także ustosunkować się do wypowiedzi ankietowanych i przedstawić sposoby realizacji kwestii poruszanych w odpowiedziach na pytania ankiety.

Każda placówka przedszkolna wypracowuje przez lata formy kontaktów z rodzicami. Mają one zróżnicowaną intensywność i świadczą o poziomie otwartości placówki. Poniżej przedstawiono niezbędne warunki, jakie powinny być spełnione, by obie strony były z tej współpracy zadowolone, a przede wszystkim, by służyła ona najważniejszemu podmiotowi, czyli dziecku.

- Osoba nauczyciela, jego cechy charakterologiczne: otwartość, elastyczność, pomysłowość, zamiłowanie do pracy z dziećmi, spostrzeganie rodziców jako sprzymierzeńców w procesie wychowania i nauczania ich dzieci.
- Symetria w rozmowie, polegająca na tym, by nie tylko nauczyciel mówił.
- Stosowanie technik komunikacyjnych zachęcających rodziców do wtrącenia własnej opinii (mówienie powoli, budowanie wypowiedzi w krótszych blokach, przerwa na oddech, informowanie, że nauczyciel ma czas na rozmowę).
- Unikanie barier komunikacyjnych (negatywna mowa ciała, skrzyżowane ramiona, nieestetyczny wygląd zewnętrzny, używanie zwrotów negatywnie wpływających na dalszą rozmowę, w rodzaju: syn *zawsze*, córka *nigdy*, *musi* Pan/Pani).
- Używanie w trakcie rozmowy konkretów, podawanie faktów bez ich oceniania, uogólniania, mówienie o tym, co należałoby zrobić, bez ograniczania się do wymieniania przewinień.
- Przygotowanie do rozmowy pod względem merytorycznym, zwrócenie uwagi na ton wypowiedzi.
- Podkreślenie w czasie rozmowy mocnych stron wychowanka, krytykowanie jego zachowania, a nie dziecka jako osoby.
- Okazanie zrozumienia dla niepokoju, zmartwień, bezradności rodziców.
- Intymność przy omawianiu trudnych tematów (niedopuszczalne są rozmowy w szatni podczas rozbierania lub ubierania dziecka, w obecności innych pracowników przedszkola czy rodziców).
- Rozmawianie o dziecku wyłącznie z opiekunem, który przebywa z nim na co dzień (niewłaściwe jest angażowanie do tego babci czy niani).
- Dostosowanie języka do rozmówcy – nauczyciel nie jest od tego, by wychowywać rodziców, można ich co najwyżej różnymi sposobami zachęcać do współpracy.
- Nastawienie nauczyciela na słuchanie tego, co mają do powiedzenia rodzice, nie zaś zarzucanie ich gotowymi rozwiązaniami.
- Pamiętanie o komunikacji niewerbalnej – negatywne nastawienie może potęgować np. złe zachowanie odległość od rozmówcy, to znaczy dystans personalny, zbyt bliski kontakt lub pozycja *ex cathedra*. Takie niuanse mogą pomóc lub zaszkodzić w prowadzeniu rozmowy.

- Budowanie przez nauczyciela w kontaktach z rodzicami poczucia ich ważności, traktowanie ich podmiotowo, podkreślanie znaczenia otwartej komunikacji, otaczanie wsparciem.
- Nauczyciel jako mentor i osoba z autorytetem musi być spokojną stroną w rozmowie. Nawet jeśli ktoś z rodziców jest agresywny, opryskliwy czy nieprzyjemny, nauczyciel nie może sobie pozwolić na utratę opanowania. Jeśli czuje, że atmosfera jest zbyt napięta, powinien taktownie zakończyć spotkanie.
- Rodziców z postawą roszczeniową dobrze jest poprosić o pomoc, włączając ich życie grupy przedszkolnej. Mają oni wtedy możliwość skonfrontowania swoich uprzedzeń czy opinii z praktyką. Niejednokrotnie zabieg taki pozwala na pozyskanie ich jako sojuszników w pracy opiekuńczo-wychowawczo-dydaktycznej.
- Ostatnim niezbędnym warunkiem owocnych, dobrych relacji nauczyciele-rodzice jest dostrzeżenie nakładu pracy rodziców, ich wkładu w rozwój placówki. Rodzice tym chętniej będą podejmowali różnorodne działania, im częściej docenimy, także na forum ogólnym to, co robią. Dobrze jest więc pamiętać o podziękowaniach podczas spotkań na zakończenie semestru czy roku szkolnego.

Bibliografia

- Awulgowa Janina, *Dziecko widzmem i aktorem. Inscenizacja dla klas przedszkolnych, świetlic i domów dziecka*, WSiP, Warszawa 1985.
- Bogdanowicz Marta, Kisiel Bożena, Przasnyska Maria, *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka*, WSiP, Warszawa 1994.
- Bogdanowicz Marta, *Metoda dobrego startu*, WSiP, Warszawa 1989.
- Debesse Maurice, *Etapy wychowania*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 1996.
- Denek Kazimierz, *Wartości i cele edukacji szkolnej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań–Toruń 1994.
- Denisson Paul E., Denisson Gail, *Kinezylogia edukacyjna dla dzieci*, MINK, Warszawa 2003.
- Doman Glenn, Doman Janet, *Jak nauczyć małe dziecko czytać*, wyd. EXCALIBUR, Bydgoszcz 1992.
- Dudzińska Irena (red.), *Wychowanie i nauczanie w przedszkolu*, WSiP, Warszawa 1983.
- Eby Judy W., Smutny Joan Franklin, *Jak kształcić uzdolnienia dzieci i młodzieży*, WSiP, Warszawa 1998.
- Gajewska Grażyna, *Współdziałanie pedagogów z rodzicami w procesie opieki, wychowania i kształcenia młodzieży*, [w:] „Warsztat pracy pedagoga”, Stowarzyszenie Edukacyjne Pedagogów Praktyków Cogito, zesz. III, 2000.
- Gloton Robert, Clero Claude, *Twórcza aktywność dziecka*, WSiP, Warszawa 1985.
- Gruszczyk-Kolczyńska Edyta, *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki: przyczyny, diagnoza, zajęcia korekcyjno-wyrównawcze*, WSiP, Warszawa 1994.
- Gruszczyk-Kolczyńska Edyta, Zielińska Ewa, *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się*, WSiP, Warszawa 2000.
- Gruszczyk-Kolczyńska Edyta, Zielińska Ewa, *Wspomaganie rozwoju umysłowego czterolatków i pięciolatków*, WSiP, Warszawa 2004.
- Hurlock Elizabeth B., *Rozwój dziecka*, PWN, Warszawa 1985.
- Kaja Barbara, *Zarys terapii dziecka*, Wydawnictwo Uczelniane WSP Bydgoszcz, Bydgoszcz 1994.
- Karwowska-Struczyk Małgorzata, Hajnicz Wanda, *Obserwacja w poznawaniu dziecka*, WSiP, Warszawa 1998.
- Kielar-Turska Maria, *Jak pomagać dziecku w poznawaniu świata*, WSiP, Warszawa 1992.
- Kielar-Turska Maria, *Średnie dzieciństwo. Wiek przedszkolny*, [w:] Harwas-Napierała Barbara, Trempała Janusz (red. nauk.), *Psychologia rozwoju człowieka – charakterystyka okresów życia człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Kielar-Turska Maria, Białecka-Pikul Marta, *Wczesne dzieciństwo*, [w:] Harwas-Napierała Barbara, Trempała Janusz (red. nauk.), *Psychologia rozwoju człowieka – charakterystyka okresów życia człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Klim-Klimaszewska Anna, *Pedagogika przedszkolna. Nowa podstawa programowa*, Instytut Wydawniczy Erica, Warszawa 2010.
- Korczak Janusz, *Jak kochać dziecko*, Wydawnictwo Jacek Santorski & CO, Warszawa 2004.
- Kruszewski Krzysztof, *Sztuka nauczania*, PWN, Warszawa 1998.
- Kupisiewicz Czesław, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, PWN, Warszawa 1973.
- Kwiatowska Maria (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, WSiP, Warszawa 1985.
- Newlove Jean, Dalby John, *Laban dla wszystkich*, Kined, Warszawa 2011.

- Nowacki Tadeusz, *Podstawy dydaktyki zawodowej*, PWN, Warszawa 1977.
- Okoń Wincenty, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1984.
- Okoń Wincenty, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.
- Piaget Jean, *Mowa i myślenie u dziecka*, PWN, Warszawa 1992.
- Przetacznik Maria, *Wiek przedszkolny*, [w:] Żebrowska Maria (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, PWN, Warszawa 1986.
- Przetacznik-Gierowska Maria, Makiello-Jarża Grażyna, *Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego*, WSiP, Warszawa 1992.
- Szuman Stefan, *Dzieła Wybrane*, tom I, WSiP, Warszawa 1995.
- Szymańska Maria Alicja, *Drama w nauczaniu początkowym*, Juka, Warszawa 1998.
- Śliwerscy Bogusław i Wiesława, *Edukacja w wolności*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2008.
- Waszkiewicz Elżbieta, *Pracuję z sześciolatkiem*, WSiP, Warszawa 1996.
- Waszkiewicz Elżbieta, *Zestaw ćwiczeń do zajęć korekcyjno-kompensacyjnych dla dzieci przedszkolnych*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN, Warszawa 1994.
- Weselińska Ludmiła, *Współpraca przedszkola z rodziną i środowiskiem*, [w:] Kwiatowska Maria (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej*, WSiP, Warszawa 1985.
- Wójcik Zofia, *Zabawa w teatr*, cz. 1, 2, Didasko, Warszawa 2005.
- Wygotski Lew, *Wybrane prace psychologiczne*, PWN, Warszawa 1971.
- Zwoleńska Joanna (red.), *Twórcza kinezylogia w praktyce*, Kined, Warszawa 2004.

Aneks

Zawartość:

Załącznik nr 1 – Diagnoza umiejętności, wiedzy i postaw dziecka w ostatnim roku edukacji przedszkolnej. Tabela diagnozy indywidualnej dziecka kończącego przedszkole

I – Arkusz diagnozy indywidualnej

II – Informacje dodatkowe o dziecku, uzyskane na podstawie obserwacji nauczyciela oraz wywiadu z rodzicami/opiekunami dziecka

Załącznik nr 2 – Diagnoza umiejętności, wiedzy i postaw dziecka w ostatnim roku edukacji przedszkolnej. Tabela diagnozy zbiorowej grupy przedszkolnej

Załącznik nr 3 – Arkusz obserwacji dziecka trzyletniego

Załącznik nr 4 – Przykładowa ankieta ewaluująca relacje rodzice–przedszkole

Imię i nazwisko dziecka Data urodzenia Rok szkolny

Sfera rozwoju	Umiejętności, wiedza i postawa dziecka	Z		CZĘ		CZA		N		Narzędzie diagnostyczne	
		I	II	I	II	I	II	I	II	DI	DII
Fizyczny	Duża motoryka									O-ZR	O-ZR
										O-ZR	O-ZR
										O-ZR	O-ZR
										PP-ĆG	PP-ĆG
										PP-ĆG	PP-ĆG
										KP 16 cz. I	KP 28 cz. III
										KP-ĆG	KP-ĆG
										KP 16 cz. I	KP 8 cz. IV
										KP 15 cz. I	KP 37 cz. III
										O-ZD	O-ZD
Emocjonalny										O-ZD	O-ZD
										O-ZD	O-ZD
										O	O
										O	O
										O-ZO	O-ZO
										O	O
										O	O
										O	O
										O	O

[illegible]

Sfera rozwoju	Umiejętności, wiedza i postawa dziecka	Z		CZĘ		CZA		N		Narzędzie diagnostyczne	
		I	II	I	II	I	II	I	II	D I	D II
Percepcja słuchowa	Odtwarza proste układy rytmiczne									KP 43 cz. I	KP 36 cz. III
	Łączy w pary obrazki, których nazwy się rymują									KP 49 cz. I	KP 26 cz. III
	Dzieli proste zdania na wyrazy									KP 36 cz. I	KP 48 cz. III
	Łączy sylaby w wyraz									O-ZO-KI	O-ZO-KI
	Wyodrębnia sylaby w wyrazach									KP 28 cz. I	KP 36 cz. III
	Dokonuje syntezy fonemów w wyraz									KP 3 cz. I	KP 33 cz. III
	Wyodrębnia głoski w nagłosie									KP 33 cz. I	KP 36 cz. III
	Wyodrębnia głoski w wygłosie									ZO-KI	ZO-KI
Percepcja wzrokowa, koordynacja wzrokowo-ruchowa	Dokonuje analizy fonemowej wyrazów o prostej budowie fonologicznej									KP 33 cz. I	KP 33 cz. III
	Układa obrazek z części									KP 21 cz. I	KP 37 cz. III
	Układa mozaikę z elementów geometrycznych według wzoru									O-ZO	O-ZO
	Odwzorowuje rysunek w sieci kwadratowej									KP 10 cz. I	KP 3 cz. IV
	Dostrzega różnice między obrazkami									KP 26 cz. I	KP 20 cz. III
	Wskazuje elementy wspólne na różnych ilustracjach									KP 7 cz. I	KP 1 cz. IV
	Łączy w pary identyczne znaki graficzne, obrazki									KP 35 cz. I	KP 47 cz. III
	Rozpoznaje i nazywa kolory i ich pochodne									KP 4 cz. I	KP 10 cz. IV
Otoczeniu	Wymienia członków swojej najbliższej rodziny									ZO-KI	ZO-KI
	Podaje nazwę aktualnej pory roku i pór roku następujących po niej									ZO-KI	ZO-KI
	Wymienia zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku									KP 41 cz. I - KI	KP 27 cz. III - KI

--	--

II. Informacje dodatkowe o dziecku, uzyskane na podstawie obserwacji nauczyciela oraz wywiadu z rodzicami/opiekunami dziecka

Dziecko wykazuje zainteresowania w zakresie

Ulubione zabawy i zajęcia dziecka w czasie wolnym

Dostrzeżone formy zachowań pozytywnych (np. koleżeństwo, chęć niesienia pomocy)

Dostrzeżone formy zachowań budzących niepokój (np. agresja, nadmierna ruchliwość)

Stan zdrowia (w tym przewlekłe choroby leczone w poradniach specjalistycznych)

Wady wymowy zdiagnozowane przez logopedę

Lateralizacja:

ręka

oko

noga

Rysunek dowolny:

bogaty
w szczegóły

ubogi
w szczegóły

niechęć
do rysowania

inne

Napięcie mięśniowe:

w normie

słabe

wzmoczone

Tempo pracy:

w normie

powolne

szybkie

Dokładność wykonywania zadań i poleceń:

starannie niestarannie

jakie?

Motywacja do wykonywania zadań:

chętnie niechętnie

odmawia wykonywania zadań o charakterze...

Wytyczone kierunki pracy indywidualnej**Wskaźniki do diagnozy w zależności od rodzaju zadania**

Zawsze	Tak	Samodzielnie
Często	Raczej tak	Przy małym wsparciu
Czasami	Raczej nie	Z dużą pomocą
Nigdy	Nie	Nie potrafi

O – obserwacja podczas:

- › zabaw dowolnych
- › zajęć organizowanych
- › zabaw ruchowych
- › wypełniania narzędzi diagnostycznych
- › prac plastycznych
- › zabaw przy muzyce
- › ćwiczeń grafomotorycznych
- › kontaktów indywidualnych (rozmowa, praca indywidualna)
- › ćwiczeń i zabaw o charakterze logopedycznym
- › czynności samoobsługowych

skrót użyty w tabeli diagnozy

- ZD
- ZO
- ZR
- KP
- PP
- ZM
- ĆG
- KI
- L
- CZ.S

[illegible]

[illegible]

[illegible]

			Rozwój intelektualny																																							
			Percepcja słuchowa												Percepcja wzrokowa, koordynacja wzrokowo-ruchowa																											
			Wydrebnia głoski w nagłosie				Wydrebnia głoski w wygłosie				Dokonyuje analizy fonemów wyrazów o prostej budowie fonologicznej				Układa obrazek z części				Układa mozaikę z elementów geometrycznych wg wzoru				Odwzorowuje obrazek w sieci kwadratowej				Dostrzega różnice w obrazkach				Wskazuje elementy wspólne na różnych ilustracjach				Łączy w pary znaki graficzne, obrazki				Rozpoznaje i nazywa kolory i ich pochodne			
			1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4				
		Wskaźniki																																								
		Imię i nazwisko dziecka																																								
		1																																								
		2																																								
		3																																								
		4																																								
		5																																								
		6																																								
		7																																								
		8																																								
		9																																								
		10																																								
		11																																								
		12																																								
		13																																								
		14																																								
		15																																								
		16																																								
		17																																								
		18																																								
		19																																								
		20																																								
		21																																								
		22																																								
		23																																								
		24																																								
		25																																								
		Razem																																								

Rozwój intelektualny																																											
Pojęcia matematyczne												Uwaga																															
Postępuje się liczebnikami porządkowymi				Określa położenie przedmiotów względem siebie i w przestrzeni				Posiada orientację w schemacie ciała				Orientuje się na kartce papieru				Rozpoznaje i nazywa figury geometryczne				Koncentruje się podczas wykonywania zadań				Skupia uwagę podczas słuchania utworu literackiego				Odtwarza z pamięci tekst wiersza, rymowanki				Śpiewa piosenki z przedшкоlnego repertuaru				Odpowiada na pytania dotyczące treści utworu literackiego							
1 2 3 4				1 2 3 4				1 2 3 4				1 2 3 4				1 2 3 4				1 2 3 4				1 2 3 4				1 2 3 4				1 2 3 4				1 2 3 4				1 2 3 4			
Wskaźniki																																											
Imię i nazwisko dziecka																																											
1																																											
2																																											
3																																											
4																																											
5																																											
6																																											
7																																											
8																																											
9																																											
10																																											
11																																											
12																																											
13																																											
14																																											
15																																											
16																																											
17																																											
18																																											
19																																											
20																																											
21																																											
22																																											
23																																											
24																																											
25																																											
Razem																																											

Załącznik nr 3 – Arkusz obserwacji dziecka trzyletniego

Imię i nazwisko dziecka Data urodzenia Rok szkolny

Legenda

A	B	C
Zawsze/najczęściej tak Samodzielnie Bardzo dobrze	Czasami Z pomocą Wystarczająco	Najczęściej nie/nigdy Nie podejmuje prób/nie potrafi Słabo

L.p.	Sfera rozwoju	Umiejętności, wiedza i postawy dziecka	Obserwacja I	Obserwacja II	Uwagi
1.	Rozwój motoryczny, manualny i samobsługa	Porusza się w sposób skoordynowany (chód, bieg, podskoki)			
2.		Sprawnie chodzi po schodach			
3.		Ubiera się i rozbiera			
4.		Je samodzielnie			
5.		Samodzielnie myje ręce i buzię			
6.		Prawidłowo korzysta z przyborów toaletowych			
7.		Sygnalizuje potrzeby fizjologiczne			
8.		Koloruje wnętrza konturów			
9.		Podejmuje aktywność plastyczną			
10.		Odwzorowuje koło i krzyżyk			
11.		Buduje z klocków wieżę i most wg wzoru			

L.p.	Sfera rozwoju	Umiejętności, wiedza i postawy dziecka	Obserwacja I	Obserwacja II	Uwagi
1.	Percepcja, rozwój mowy i rozwój intelektualny	Rozpoznaje i nazywa podstawowe kolory			
2.		Układa obrazek z części wg wzoru			
3.		Uważnie słucha tekstu czytanego			
4.		Odpowiada na pytania dotyczące treści utworu			
5.		Rozumie treść poleceń i je wykonuje			
6.		Wymawia poszczególne głoski			
7.		Zrozumiale komunikuje się z otoczeniem			
8.		Rozwiązuje proste zagadki o znanych przedmiotach			
9.		Przedstawia się imieniem i nazwiskiem			
10.		Opowiada treść ilustracji			
11.		Układa prostą historyjkę obrazkową			
12.		Powtarza z pamięci tekst krótkiego wiersza			
13.		Odwzorowuje proste rytmy			
14.		Łączy w pary identyczne obrazki			
15.		Stosuje wybrane pojęcia matematyczne (dużo, mało, tyle samo)			
16.		Stosuje wybrane pojęcia przestrzenne (na, pod, obok, w)			
17.		Klasyfikuje przedmioty ze względu na kolor i wielkość			
18.		Rozpoznaje i nazywa koło, kwadrat, trójkąt			
19.		Liczy poprawnie do ...			
20.		Podaje przykłady zimowej i letniej odzieży			

L.p.	Sfera rozwoju	Umiejętności, wiedza i postawy dziecka	Obserwacja I	Obserwacja II	Uwagi
1.	Rozwój społeczny i emocjonalny	Stosuje się do umów społecznych			
2.		Bawi się zgodnie			
3.		Porządkuje zabawki po zabawie			
4.		Reaguje na sygnały umowne			
5.		Uczestniczy w zajęciach i zabawach organizowanych			
6.		Używa zwrotów grzecznościowych			
7.		Dokonuje ocen postaw bohaterów literackich			
8.		Jest skoncentrowane na zadaniu			
9.		Rozstaje się z rodzicami w pogodnym nastroju			

Dodatkowe uwagi o dziecku

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Przyjęty kierunek działań kompensacyjno-wyrównawczych

Załącznik nr 4 – Przykładowa ankieta ewaluująca relacje rodzice-przedszkole

Współpraca przedszkola z Rodzicami jest niezbędnym warunkiem powodzenia pracy opiekuńczo-wychowawczo-dydaktycznej. Dlatego też zwracamy się do Państwa z prośbą o wypełnienie poniższej ankiety, ponieważ pragniemy, by ta współpraca była jak najlepsza.

1) Jakie są Państwa oczekiwania wobec przedszkola?

.....

.....

.....

2) Jaką formę współpracy Państwo preferują?

- ☐ Zebrania grupowe
- ☐ Zajęcia otwarte
- ☐ Uroczystości
- ☐ Rozmowy indywidualne
- ☐ Inne (jakie?)

3) Jaką formę współpracy mogą Państwo zaoferować przedszkolu?

- ☐ Społecznoużyteczną
- ☐ Wykonanie pomocy dydaktycznych
- ☐ Inne (jakie?)

4) Jakich informacji o pracy przedszkola Państwo oczekują?

- ☐ Informacje są wyczerpujące, wystarczy zapytać nauczyciela, który zawsze ich udziela
- ☐ Jak możemy pomóc w życiu codziennym przedszkola
- ☐ Informacji o postępach dziecka, jego zachowaniu
- ☐ Podpowiedzi, jak pracować z dzieckiem w domu

5) Co Państwo najbardziej doceniają w pracy przedszkola?

- ☐ Bardzo dobrą współpracę nauczycieli z rodzicami
- ☐ Organizowanie imprez
- ☐ Umiejętności dzieci, zadowolenie dziecka
- ☐ Dobrą organizację i opiekę nad dzieckiem
- ☐ Zadowolenie z pracy nauczycieli

6) Czy Państwa zdaniem codzienna praca opiekuńczo-wychowawczo-dydaktyczna w naszym przedszkolu pozytywnie oddziałuje na rozwój Waszego dziecka?

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ Nie mam zdania

7) Jak oceniają Państwo poziom umiejętności dzieci prezentowanych podczas uroczystości, zajęć otwartych i imprez?

- ☐ Bardzo dobrze
- ☐ Dobrze
- ☐ Dostatecznie
- ☐ Źle (dlaczego?)

8) Czy Państwa zdaniem współpraca przedszkola ze środowiskiem (konkursy, spotkania z ciekawymi ludźmi, teatryki) pozytywnie oddziałuje na rozwój dziecka?

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ Nie mam zdania

9) Czy korzystają Państwo z zajęć dodatkowych oferowanych dla dzieci przez środowisko (dom kultury, biblioteka, parafia)?

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ Nie mam zdania

10) Jak oceniają Państwo wygląd przedszkola (budynek, jego otoczenie, wyposażenie sal, wystrój pomieszczeń, ich funkcjonalność)?

- ☐ Bardzo dobrze
- ☐ Dobrze
- ☐ Dostatecznie
- ☐ Źle (dlaczego?)